

ISBN 978-83-951889-2-3

9 788395 188923

Sozial-Kulturelle Gesellschaft der Deutschen im Oppelner Schlesien
Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim jest organizacją pozarządową skupiającą Niemców mieszkających na terenie obecnego województwa opolskiego i powiatu lublinieckiego. Członkowie organizują się w 321 kołach terenowych, w tzw. Deutsche Freundschaftskreise, które funkcjonują głównie na obszarach wiejskich, a których działalność opiera się na organizowaniu regularnych spotkań i inicjatyw społecznych. Celem Towarzystwa jest podtrzymanie i pielęgnacja kultury, historii i języka niemieckiego. TSKN realizuje swoje cele poprzez opracowywanie konkursów, przeglądów artystycznych, wyjazdów edukacyjnych, wydawanie publikacji, realizację projektów sportowych i edukacyjnych.

Die Sozial-Kulturelle Gesellschaft der Deutschen im Oppelner Schlesien ist eine NGO, die Deutsche auf dem Gebiet der Oppelner Woiwodschaft und im Lubliner Landkreis vereint. Die Mitglieder bilden insgesamt 321 DFK's, d. h. Deutsche Freundschaftskreise, die größtenteils in dörflichen Gebieten wirken und ihre Tätigkeit auf der Veranstaltung von regulären Treffen und Organisation von gesellschaftlichen Initiativen beruht. Das Ziel der Gesellschaft ist die Unterstützung und Pflege der deutschen Kultur, Geschichte und Sprache. Die SKDG realisiert ihre Ziele durch das Veranstalten von Wettbewerben, artistische Revuen, Bildungsreisen, Herausgabe von Publikationen sowie die Realisierung von Sport- und Bildungsprojekten.

Spazierbuch Spacerownik

OPOLSKIE
BEZ TAJEMNIC

KREISE: KREUZZBURG, NAMSLAU UND ROSENBERG
POWIATY: KLUCZBORSKI, NAMYSŁOWSKI I OLESKI

Marszałkowski
Budżet Obywatelski

Spazierbuch Spacerownik

KREISE: KREUZZBURG, NAMSLAU UND ROSENBERG

POWIATY: KLUCZBORSKI, NAMYSŁOWSKI I OLESKI

OPPELN / OPOLE • 2019

Dieses Spazierbuch, dass Sie, verehrte Leser und Leserinnen, in den Händen halten, ist eine Art Zusammenfassung des Projektes „Oppelner Region ohne Geheimnisse“, welches die Sozial-Kulturelle Gesellschaft der Deutschen in Polen zu unserer großen Freude im Rahmen des Bürgerhaushaltes des Marschalls der Woiwodschaft Oppeln umsetzen konnte. Das Hauptziel unseres Projektes war es, den Bewohnern der Woiwodschaft Oppeln und insbesondere der Kreise Kreuzburg, Namslau und Rosenberg die reiche und vielschichtige Geschichte ihrer Region näherzubringen. Aus diesem Grund wurden 40 Begegnungen zum Thema regionale Geschichte veranstaltet, wodurch sich die Teilnehmer aktiv an Diskussionen beteiligten, ihre Meinungen austauschten und Erinnerungen teilen konnten. Um bei allen Altersgruppen das Interesse für selbstständige Entdeckungen der regionalen Geschichte zu wecken, haben wir 3 Wettbewerbe veranstaltet, die zu einer feierlichen Gala mit der Ausstellung der ausgezeichneten Arbeiten führten. Im Weiteren wurden 10 Ausflüge in den Kreisen Kreuzburg, Namslau und Rosenberg organisiert, um das zu sehen, was eine interessante Geschichte hat, aber man trotzdem nur wenig kennt. Mit dem Spazierbuch in der Hand haben Sie die Möglichkeit, diese Ecke der Region aufs Neue zu entdecken. Ich hoffe, dass die Publikation Sie dazu anregen wird, auf eigene Faust die Geheimnisse der Woiwodschaft Oppeln zu erforschen und das Wissen zu erweitern. Durch die Beschreibung einzelner Orte und Bauten gewinnen Sie einen tiefen Einblick in die Schätze der drei Kreise und dank der Gliederung in thematische Kapitel können Sie ihre eigenen Routen gestalten, Schlösser, Residenzen, Kirchen und Heiligtümer besichtigen oder die Zeit aktiv verbringen. Ich lade Sie damit zur Lektüre und gleichzeitig zum entdecken unserer lokalen Geschichte ein. Lassen Sie uns das Spazierbuch zum Ausgangspunkt dafür machen, dass die Woiwodschaft Oppeln und im Besonderen die Kreise Namslau, Kreuzburg und Rosenberg ab jetzt für uns ohne Geheimnisse sein werden.

Rafał Bartek
Vorsitzender

SSpacerownik, który trzymają Państwo w ręku, jest pewnego rodzaju podsumowaniem projektu „Opolskie bez tajemnic”, który jako Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim mieliśmy przyjemność realizować w ramach Marszałkowskiego Budżetu Obywatelskiego Województwa Opolskiego. Projekt ten miał na celu przybliżenie mieszkańcom województwa opolskiego, a w szczególności powiatów kluczborskiego, namysłowskiego i oleskiego, bogatej i złożonej historii ich regionu. W tym celu przeprowadziliśmy 40 spotkań poświęconych historii lokalnej, w trakcie których uczestnicy mogli brać aktywny udział w dyskusjach, wymianie zdań i dzieleniu się wspomnieniami. Aby zachęcić każdą grupę wiekową do samodzielnego odkrywania historii swojego regionu, zorganizowaliśmy trzy konkursy, ich zwieńczeniem była uroczysta gala, podczas której wystawione zostały nagrodzone prace. Kolejnym krokiem było zorganizowanie dziesięciu wycieczek po powiatach kluczborskim, namysłowskim i oleskim, które pozwoliły zobaczyć interesującą i mało znaną historię. Trzymając *Spacerownik* w ręku, mają Państwo szansę raz jeszcze odkryć ten subregion. Mam nadzieję, że publikacja ta zachęci Państwa do samodzielnego odkrywania tajemnic województwa opolskiego i jeszcze bardziej przybliży to, co było już Państwu znane. Dzięki opisom poszczególnych obiektów zobaczą Państwo, jakie skarby skrywają wszystkie trzy powiaty, a poprzez podział *Spacerownika* na poszczególne działy, w przejrzysty sposób będą Państwo mogli zaplanować własne trasy, zwiedzić zamki i dwory, kościoły i sanktuaria czy też aktywnie spędzić czas, korzystając z atrakcji, jakie proponuje subregion. Zachęcam zatem do lektury i tym samym do odkrywania tego, co jest najbliżej nas, naszej lokalnej historii. Niech *Spacerownik* będzie praktyczną podstawą, która sprawi, że województwo opolskie, a w szczególności powiaty kluczborski, namysłowski i oleski, stanie się od teraz dla Państwa krainą bez tajemnic.

Rafał Bartek
Przewodniczący

Schlösser, Paläste, Gutshöfe Zamki, pałace, dwory

Schloss in Namslau

Die erste urkundliche Erwähnung eines Schlosses in Namslau, wahrscheinlich eines hölzernen, erfolgte 1312. Im Jahre 1360 wurde im Auftrag von Karl IV. neben der Errichtung der Wehranlagen der Stadt ein gemauertes Schloss errichtet. Im Jahre 1533 wurde das Schloss vom Stadtrat übernommen und ausgebaut. In den Jahren 1703-1810 war das Schloss interessanterweise im Besitz des Deutschen Ordens. Besonders der nördliche und östliche Teil des Schlosses wurden während der dreitägigen Stadtbelaagerung im preußisch-österreichischen Krieg im Jahre 1741 beschädigt. Nach der Auflösung des Ordens im Jahre 1810 ging es in den Besitz des preußischen Staates über. Über 20 Jahre danach wurde das Schloss in private Hände verkauft. 1895 kaufte der damals bekannte deutsche Brauer Augustin Haselbach (Brauerei Haselbach) das Schloss mit seiner benachbarten Brauerei. Das Schloss gehört bis heute zur Brauerei. Leider können das Schloss und ein Teil des Brauereigebäudes nicht besichtigt werden.

Das gemauerte Schloss, das an Stelle der alten Holz-Erde-Mauer gebaut wurde, hatte einen unregelmäßigen ovalen Umriss. Das Schloss hatte eine Fläche von ca. 1500 m². Das gotische Gebäude wurde aus Ziegeln auf einem hohen Fundament aus Feldsteinen errichtet. Das Schloss besaß interessanterweise nie einen Turm. Im Rahmen eines weiteren Ausbaus wurde 1489 im östlichen Teil ein kleiner Vorhof mit einem Torhaus errichtet. In den Jahren 1533-40 wurde an das Schloss ein Schlossgebäude angebaut. Der dritte Flügel wurde im Jahre 1770 angebaut, um

den Innenhof vom Süden zu schließen. Später wurde der östliche Mauerabschnitt abgerissen, somit konnte der Innenhof mit dem östlichen Vorhof verbunden werden.

Im Innenhof steht ein Spätrenaissance-Brunnen von ca. 1600. Der runde Brunnen steht auf einem Sockel und hat drei Vorsprünge, welche die Säulen stützen und mit Flachreliefs verziert sind. Die Säulen sind mit Zierpflanzen überzogen. Auf dem kreisförmigen Baldachin wurde ein Flachrelief mit Pflanzen und Löwenköpfen gehaut.

Zamek w Namysłowie

Pierwsze wzmianki o istnieniu w Namysłowie zamku – prawdopodobnie drewnianego – pochodzą z roku 1312. W 1360 na polecenie Karola IV Luksemburskiego w ramach budowy fortyfikacji miasta powstał zamek murowany. W 1533 r. został on przejęty przez radę miasta Wrocławia i nastąpiła jego rozbudowa. Ciekawostką jest fakt, że w latach 1703–1810 zamek był własnością zakonu krzyżackiego. Budowla, a zwłaszcza jej północna i wschodnia część, znacznie ucierpiała podczas trzydniowego oblężenia miasta w czasie wojny prusko-austriackiej w 1741 r. Po kasacji zakonu w 1810 r. zamek stał się własnością państwa pruskiego, a następnie – po 20 latach – został sprzedany prywatnemu właścicielowi. W 1895 r. wraz z położonym w jego sąsiedztwie browarem został kupiony przez Augustyna Haselbacha (browar Haselbach), znanego w ówczesnym czasie niemieckiego piwowara. Zamek do dziś należy do browaru. Niestety,

jako część zabudowań browaru, jest dziś niedostępny do zwiedzania.

Murowany zamek, zbudowany w miejscu starych wałów drewniano-ziemnych, miał nieregularny, owalny zarys. Zajmował powierzchnię około 1500 m². Został zbudowany z cegły o układzie gotyckim na wysokiej podmurówce z kamienia polnego. Co ciekawe, prawdopodobnie nigdy nie posiadał wieży. W ramach dalszej rozbudowy w 1489 r. od wschodu powstał niewielki zewnętrzny dziedziniec z budynkiem bramnym. Natomiast w latach 1533–40 do zamku dobudowano dodatkowy budynek. W 1770 r. dobudowano trzecie skrzydło, zamykając tym samym dziedziniec wewnętrzny od południa. W okresie późniejszym rozebrano wschodni odcinek murów, trwale łącząc główny dziedziniec z dziedzińcem wschodnim.

Na dziedzińcu zamkowym znajduje się późnorenansowa studnia z ok. 1600 roku. Kolistą, z cokółem i trzema wystęпами, które stanowią podstawy kolumn, ozdobioną płaskorzeźbami. Kolumny pokryte są dekoracyjną roślinnością. Baldachim kolisty z fryzem pokryty jest płaskorzeźbioną roślinnością z głowami lwów.

Schloss in Bischdorf (Kreis Kreuzburg)

Das klassizistische Schloss wurde ca. 1800 erbaut. Das Bauwerk entstand im Auftrag von Jerzy von Paczensky, dem damaligen Besitzer der Dorfgüter, der auch das Amt des hohen Steuerbeamten im Kreis Rosenberg bekleidete. Das Schloss wurde auf der kompositorischen Achse der Hainbuchenallee errichtet und verbindet zwei Teile des Gutshofes. Am Volutengiebel an der Mittelachse des Mittelflügels wurde eine Stiftungstafel mit der folgenden Inschrift angebracht: „Erbaut im Jahr 1800 von Georg Friedrich Wilhelm von Paczensky“. Das Schloss wurde gegen

Ende des 19. Jahrhunderts um zwei Anbauten erweitert: an der Nordseite mit einem Balkon und an der Südseite. An der Westseite entstand eine Veranda mit Blick auf die Hainbuchenallee, die Holzfenster wurden ausgetauscht. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde das Schloss verstaatlicht, später wurden darin Wohnungen, Büroräume, ein Schlachthof, ein Kühlraum und ein Geschäft eingerichtet. Seit Juni 1996 befindet es sich im Privatbesitz und wurde zu agrotouristischen Zwecken umfunktioniert.

Gegen Ende des 18. Jahrhunderts wurde in der Nähe des Schlosses ein kleiner Landschaftspark angelegt, dessen größte Attraktion eine denkmalgeschützte Hainbuchenallee ist. Sie befindet sich an der Achse des Schlosses. Im ca. 2 ha großen Park setzt sich der Baumbestand überwiegend aus Laubbäumen mit wenigen Kiefern zusammen.

Dwór w Biskupicach (pow. kluczborski)

Pałac wybudowany został ok. 1800 r. w stylu klasycystycznym. Inicjatorem budowy był Jerzy von Paczensky, ówczesny właściciel majątku w Biskupicach, który pełnił także funkcję wyższego urzędnika podatkowego w powiecie oleskim. Pałac ustawiony jest na osi kompozycyjnej alei grabowej i łączy dwie części podwórza fol-

warcznego. W trójkątnym naczółku, na osi środkowej elewacji frontowej wschodniej widnieje tablica fundacyjna z inskrypcją: „Erbaut im Jahr 1800 von Georg Friedrich Wilhelm von Paczensky“. Pałac został przebudowany pod koniec XIX w. poprzez dobudowanie dwóch przybudówek: od strony północnej z balkonem oraz od strony południowej. Natomiast od strony elewacji zachodniej powstała weranda z widokiem na aleję grabową. Podczas remontu wymieniono także stolarkę okienną. Po II wojnie światowej pałac stał się własnością Skarbu Państwa, a potem wykorzystywany był częściowo jako mieszkania, biura gospodarcze oraz ubojnia, chłodnia i sklep. Od czerwca 1996 r. stał się własnością prywatną, nabywcy urządzili w nim gospodarstwo agroturystyczne.

Pod koniec XVIII w. przy pałacu założono niewielki park krajobrazowy, którego największą atrakcją jest zabytkowa aleja grabowa, znajdująca się na osi pałacu. Obecnie w parku o powierzchni ok. 2 ha przeważa drzewostan liściasty z nielicznymi świerkami.

Gutshof in Bischdorf (Kreis Rosenberg)

Die barocke Bebauung des Gutshofes in Bischdorf wurde von der Familie von Jordan um die Mitte des 18. Jahrhunderts

geschaffen. Vom 19. Jahrhundert bis 1945 gehörte der Gutshof in Bischdorf zum königlichen Besitz der Familie von Hohenzollern. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde der Gutshof verstaatlicht. Der Gutshof wurde aus Ziegeln auf einem rechteckigen Grundriss gebaut. Das Gebäude ist verputzt. Der Gutshof hat zwei Stockwerke. In einigen Räumen ist noch ein Tonnengewölbe mit Gurtbögen zu sehen. Das Gebäude hat ein Mansarddach, das mit Dachziegeln gedeckt wurde. Vor dem zentral gelegenen Haupteingang steht eine neuere Veranda, über der sich ein Balkon befindet. In der nächsten Umgebung des Gutshofes befindet sich ein kleiner Park mit einer Lindenallee. Der Gutshof mit seinem Park befindet sich heute im Privatbesitz.

Dwór w Biskupicach (pow. oleski)

Dwór w stylu barokowym został tu wybudowany przez rodzinę von Jordan w połowie XVIII w. Od XIX w. do 1945 r. wchodził w skład królewskich dóbr rodziny von Hohenzollern. Po II wojnie światowej dwór został upaństwowiony. Jest to budynek murowany z cegły, otynkowany, wzniesiony na planie prostokąta. Ma dwie kondygnacje. W części pomieszczeń zachowane są sklepienia kolebkowe z lunetami. Wysoki dach mansardowy pokryty został dachówką. Główne wejście do dworu znajduje się w centralnym miejscu i jest poprzedzone nowszym gankiem, nad którym znajduje się balkon. W otoczeniu dworu znajduje się niewielki park z aleją lipową. Obecnie dwór wraz z parkiem stanowi własność prywatną.

Alte Brücke in Guttentag

Die Steinbrücke wurde im Jahre 1610 im Auftrag der Habsburger gebaut, welche damals im Besitz der Guttenberger Güter waren. Beim Bau der Brücke kam

geschliffener Stein zum Einsatz. Die Brücke ist interessanterweise das älteste Bau-
denkmal in Guttentag. Die Brücke befindet
sich heute am Stadtpark in Guttentag.

Most dworski w Dobrodzieniu

Kamienny most został wybudowany
w 1610 r. z inicjatywy Habsburgów,
którzy wówczas byli posiadaczami dóbr
dobrodzieńskich. Do budowy użyto ka-
mienia łupanego. Ciekawostką jest fakt,
że most ten jest najstarszym zachowanym
do dziś zabytkiem Dobrodzienia. Obecnie
znajduje się on przy parku miejskim w Do-
brodzieniu.

Schloss in Golkowitz

Das barocke Schloss in Golkowitz wurde
1750 erbaut. Die Initiative für den Bau
des Schlosses ergriff der damalige Besitzer
des Dorfes Graf von Götz. Im 19. Jahrhun-
dert war das Schloss im Besitz der Fami-
lie Lipinski, dann des Adelsgeschlechtes
Franckenberg. Das Schloss wurde im 19.
und 20. Jahrhundert umgebaut. In dieser
Zeit wurden auch u. a. neogotische Holz-
türen eingebaut. Rudolf von Lieres kaufte
das Anwesen im Jahre 1902. Die Nach-
kommen des Adelsgeschlechtes waren im
Besitz des Schlosses bis Januar 1945. In-
teressanterweise befindet sich im benach-

barten Park das Grabmal der Adelsfamilie
von Lieres. Nach dem Zweiten Weltkrieg
wurden im Schloss eine Grundschule, eine
Mittelschule und eine landwirtschaftliche
Produktionsgenossenschaft eingerichtet.
Das deutlich heruntergekommene Schloss
wurde 1982 in private Hände verkauft.
Das Schloss ist heute im Besitz von Janusz
Jasiński, der das Gebäude für agrotouris-
tische Zwecke nutzt. Das Gebäude kann
besichtigt werden. Neben dem Palast be-
findet sich ein gemauertes Hinterhaus aus
dem 19. Jahrhundert. Eine zusätzliche
Schönheit verleiht dem Schloss ein 12 ha
großer Landschaftspark mit interessantem
altem Baumbestand.

Pałac w Gołkowicach

Barokowy pałac w Gołkowicach po-
wstał w 1750 r. Inicjatorem budowy
był hrabia von Götz, ówczesny właściciel
wsi. W XIX wieku pałac należał do rodziny
Lipinski, a następnie rodu Franckenber-
gów. Był przebudowywany w XIX i XX w.
W tym okresie powstała m.in. neogotycka
stolarka drzwiowa. W 1902 r. majątek
kupił Rudolf von Lieres. Potomkowie tego
rodu byli w posiadaniu pałacu do stycznia
1945 r. W sąsiadującym z pałacem parku
znajduje się do dziś grobowiec rodu von
Lieres. Po wojnie w budynku mieściła się
kolejno: szkoła podstawowa, szkoła śred-

nia i rolnicza spółdzielnia produkcyjna.
Znacznie zrujnowany budynek w 1982
r. stał się własnością prywatną. Obecnie
pałac należy do Janusza Jasińskiego, któ-
ry stworzył w tym miejscu gospodarstwo
agroturystyczne. Obiekt dostępny jest dla
zwiedzających. Obok znajduje się murowa-
na oficyna z XIX w. Uroku pałacowi dodaje
także park krajobrazowy o powierzchni 12
ha, z ciekawymi okazami starodrzewu.

Schloss in Reinersdorf

Das eklektische Schloss mit Ornamen-
ten im barocken und klassizistischen
Stil wurde in den Jahren 1895-1896 er-
baut. Den Bau hat Georg von Reinersdorf
gestiftet. Bis 1945 gehörte das Anwesen
dem Adelsgeschlecht von Reinersdorf.
Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde das
Gebäude verstaatlicht und vom Staatlichen
Landwirtschaftsbetrieb (poln. PGR) über-
nommen. Heute befindet sich das Schloss
im Privatbesitz und verfällt zusehends, weil
keine Renovierungen durchgeführt werden.
Eine Besichtigung des Schlosses ist leider
nicht möglich. Das Schloss kann man sich
nur von außen ansehen.

Das Schloss wurde auf einem recht-
eckigen Grundriss errichtet. Das Gebäude
wurde aus Ziegeln gemauert und verputzt.
Noch vor dem Zweiten Weltkrieg wurde
das Bauwerk ordentlich umgebaut. Das
eingeschossige Gebäude hat eine Unter-
kellerung und ein Walmdach. Auf der
östlichen Seite sind zwei achteckige Eck-
türme besonders sehenswert. Von dieser
Seite grenzt an das Gebäude ein Land-
schaftspark an, in dem zwei Denkmäler
der Besitzer standen. Auf der westlichen
Seite des Schlosses befinden sich Wirt-
schaftsgebäude des ehemaligen Gutshofes:
ein Getreidespeicher, eine Scheune,
ein Stall, ein Kuhstall, eine Schmiede und
eine Schreinerei. Mit dem letzten Schloss-
besitzer Friedrich von Reinersdorf ist eine

romantische Geschichte verbunden. Der
junge Friedrich verliebte sich in die To-
chter des Gärtners, der auf seinem Anwesen
arbeitete. Leider war die Liebe zum Schei-
tern verurteilt, weil es sich nicht gehörte,
dass ein Nachkomme eines großen Adels-
geschlechtes eine polnische Bäuerin heira-
tet. Das junge Liebespaar traf sich jedoch
heimlich unter einer Linde im Schlosspark,
was damals ein sittenwidriges Verhalten
darstellte. Später heiratete das Mädchen
einen Mann gleichen Standes und brachte
ein Kind zur Welt. Kurz danach verstarb die
Frau. Friedrich hingegen schaffte es nicht,
eine andere Frau zu ehelichen. Bis zu sei-
nem Tod hegte er für die Linde, unter der er
sich mit seiner Geliebten zu treffen pflegte,
eine große Sympathie. An dieser Stelle ver-
anlasste er den Bau seines Grabmals. Um
seine letzte Ruhestätte kümmerten sich die
Bewohner, weil Friedrich ihnen als ein sehr
guter Hausherr und Mensch in Erinnerung
blieb. An die Begräbnisstätte von Friedrich
von Reinersdorf erinnert ein riesiger Stein.

Pałac w Komorznie

Eklektyczny pałac z elementami ba-
rokowymi i klasycystycznymi został
wybudowany w Komorznie w latach
1895-1896. Jego fundatorem był Georg
von Reinersdorff. Do 1945 roku posia-
dłość należała do rodu von Reinersdorff.

Po wojnie budynek został przejęty przez państwo i należał do miejscowego państwowego gospodarstwa rolnego. Obecnie pałac jest własnością prywatną, niestety z powodu braku remontów jego stan techniczny się pogarsza. Jest niedostępny do zwiedzania i można go zobaczyć jedynie z zewnątrz.

Pałac na planie prostokąta został wmurowany z cegły i otynkowany. Jeszcze przed II wojną światową budowla została znacznie przebudowana. Posiada piętro oraz podpiwniczenie, nakryta jest dachem czterospadowym. Od strony wschodniej na uwagę zasługują dwie narożne ośmioboczne wieże. Od tej strony do budowli przylega park krajobrazowy, w którym znajdowały się dwa pomniki właścicieli posiadłości. Natomiast od strony zachodniej pałacu znajdują się zabudowania gospodarcze dawnego folwarku: spichlerz, stodoła, stajnia, obora, kuźnia i stolarnia.

Z ostatnim właścicielem zamku, którym był Friedrich von Reinersdorff, związana jest romantyczna historia. Młody Friedrich zakochał się w córce ogrodnika, który pracował w jego majątku. Niestety, miłość ta skazana była na niepowodzenie, gdyż dziedzicowi wielkiego rodu nie wypadało poślubić polskiej chłopki. Mimo wszystko młodzi zakochani spotykali się po kryjomu pod lipą znajdującą się w przypałacowym parku. Później dziewczyna poślubiła chłopca równego jej stanem i urodziła dziecko. Wkrótce po tym zmarła. Friedrich nigdy nie poślubił innej kobiety. Do końca swojego życia darzył wielkim sentymentem lipę, pod którą spotykał się z ukochaną, i w tym miejscu nakazał zbudować swój grobowiec. Miejsce jego spoczynku jest otoczone opieką przez mieszkańców, gdyż Friedrich zapisał się w pamięci mieszkańców jako bardzo dobry gospodarz i człowiek. Dziś miejsce to upamiętnia ogromny kamień.

Schloss in Kostau

Das spätbarocke Schloss wurde von Friedrich von Strachwitz gestiftet. Das Schloss wurde gegen Ende des 18. Jahrhunderts errichtet. Vom Ende des 19. Jahrhunderts bis 1945 war das Anwesen im Besitz des Adelsgeschlechtes Ballestrem. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde das Schloss verstaatlicht und von der örtlichen Filiale des Staatlichen Landwirtschaftsbetriebes übernommen. Aktuell wohnen im Schloss mehrere Familien, sodass man sich das Gebäude nur von außen ansehen kann.

Das Schloss wurde auf einem rechteckigen Grundriss errichtet. Das Gebäude wurde aus Ziegeln gemauert und verputzt. Um 1900 wurde das Schloss umgebaut. In dieser Zeit entstand ein achteckiger Turm, welcher mit einem kugelförmigen Helm gekrönt wurde. Im Jahre 1955 fiel das Gebäude einem Brand zum Opfer. Durch den Wiederaufbau in den Jahren 1957-58 konnten die meisten barocken Elemente nicht rekonstruiert werden. Bei dem Wiederaufbau erhielt das Gebäude ein drittes Geschoss. In der Nähe des Schlosses gibt es einen ehemaligen Landschaftspark und ein Wirtschaftsgebäude des einstigen Gutshofes. An der seitlichen Fassade blieb die Wappenkartusche erhalten.

Pałac w Kostowie

Fundatorem późnobarokowego pałacu w Kostowie był Friedrich von Strachwitz. Budynek został wybudowany pod koniec XVIII w. Od końca XIX w. do 1945 r. majątek był w posiadaniu rodu Ballestremów. Po II wojnie światowej pałac został znacionalizowany i przejęty przez miejscowy PGR. Aktualnie dawny pałac pełni funkcję wielorodzinnego budynku, ogólnodostępny jest więc tylko z zewnątrz.

Pałac wzniesiony na planie prostokąta, murowany z cegły, otynkowany. Około 1900 r. został przebudowany. Wówczas dobudowano do niego ośmioboczną wieżę, zwieńczoną baniastym hełmem. W 1955 r. budynek uległ pożarowi, a jego odbudowa, która miała miejsce w latach 1957–58 zatarła większość stylowych rozwiązań. Podczas odbudowy do budynku dodano trzecią kondygnację. W otoczeniu pałacu znajduje się stary park krajobrazowy oraz budynki gospodarcze dawnego folwarku. Na elewacji bocznej jednego z nich zachował się kartusz herbowy.

Schloss in Koselwitz

Das eklektische Schloss wurde 1901 errichtet. Die Initiative für dessen Bau ergriff der Besitzer der örtlichen Hütte. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde das Schloss verstaatlicht. Seine Räume wurden als Büros, eine Arztpraxis oder ein Bankettsaal genutzt. Heute wirkt das Gebäude verlassen und verfällt langsam. Der heutige Besitzer versicherte, das Schloss zu sanieren und darin ein Seniorenheim einrichten zu wollen. Leider wurde dieses Vorhaben nie umgesetzt.

Das aus Ziegeln gemauerte Schloss hat eine Unterkellerung und wurde auf einem rechteckigen Grundriss errichtet. Das zweigeschossige Schloss deckt ein hohes

Walmdach. An der südöstlichen Ecke befindet sich ein kleiner, quadratischer und dreigeschossiger Turm. Das Schloss wird von einem Park und einem Wirtschaftsgebäude umgeben.

Pałac w Kozłowicach

Eklektyczny pałac został wzniesiony w Kozłowicach w 1901 r. Inicjatorem jego budowy był właściciel miejscowej huty. Po wojnie pałac został przejęty przez państwo, a jego pomieszczenia pełniły przeróżne funkcje, m.in. biura, przychodni, sali bankietowej. Obecnie budynek sprawia wrażenie opuszczonego i ulega powolnej dewastacji. Obecny właściciel posiadłości, kupując ją, zapewniał o chęci odbudowy pałacu i urządzenia w nim domu spokojnej starości. Niestety plany te nie zostały wdrożone.

Budynek jest murowany z cegły, otynkowany, podpiwniczony, wzniesiony na planie prostokąta. Ma dwie kondygnacje i nakryty jest wysokim dachem czterospadowym. W narożniku południowo-wschodnim znajduje się niewielka kwadratowa, trzykondygnacyjna wieża. Pałac jest otoczony niewielkim parkiem oraz budynkami gospodarczymi.

Schloss in Matzdorf

Das Schloss in Matzdorf wurde vom bekannten preußischen Architekten Carl Gotthard Langhans entworfen. Die klassizistische Residenz wurde ca. 1790 errichtet, als Graf Gottlieb Ernst von Henckel Donnersmarck im Besitz der Dorfgüter war. Später gehörte das Schloss dem Grafen Franz von Gaschin, Ernst Philipp von Bethusy-Huc, Oscar von Rothkirch-Pantheu, dem Grafen Bernhard von Prittwitz-Gaffron, Gustav Staroste und dem Grafen Johann Broel-Plater. Der letzte Schlossherr war Kurt Dobers bis zum Ende des Zweiten Weltkrieges. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde das Gebäude verstaatlicht und vom Staatlichen Landwirtschaftsbetrieb (poln. PGR) übernommen. 1982 wurde das Schloss von der Familie Grotowski gekauft, welche das heruntergekommene Gebäude sicherte und renovierte. In den Jahren 2006–2008 hat der nächste private Besitzer eine gründliche Sanierung des Schlosses durchgeführt. Heutzutage befindet sich das Schloss im Privatbesitz. Dank

der Höflichkeit des Besitzers entstand ein Inneneinrichtungsmuseum, was Teile des Schlosses zur Besichtigung ermöglicht.

Das Schloss wurde auf einem rechteckigen Grundriss errichtet. Das Gebäude wurde aus Ziegeln gemauert und verputzt. Das zweigeschossige Schloss hat ein Walmdach. Von der einstigen Inneneinrichtung blieben eine Reihe romantischer Wandmalereien aus dem 18./19. Jahrhundert und ein Kamin erhalten.

In der Nachbarschaft des Schlosses gibt es einen gepflegten ca. 3,5 ha großen Park. Besonders sehenswert sind die ca. 200 Jahre alten Hainbuchen. In der Umgebung des Schlosses befinden sich um den Innenhof herum Bauten des früheren Gutshofes.

Pałac w Maciejowie

Został zaprojektowany przez sławnego pruskiego architekta Carla Gottharda Langhansa. Klasycystyczna rezydencja powstała ok. 1790 r., gdy właścicielem majątku był hrabia Gottlieb Ernest von

Henckel Donnersmarck. Później nabywcami pałacu byli kolejno: hrabia Franciszek von Gaschin, Ernst Filip von Bethusy-Huc, Oskar von Rothkirch-Pantheu, hrabia Bernard von Prittwitz-Gaffron, Gustaw Staroste, hrabia Johann Broel-Plater. Ostatnim zarządcą pałacu do końca II wojny światowej był Kurt Dobers. Po 1945 r. pałac został przejęty przez państwo i oddany w użytkowanie państwowemu gospodarstwu rolnemu. W 1982 r. pałac nabyli państwo Grotowscy, którzy przystąpili do zabezpieczania i remontu zrujnowanego obiektu. W latach 2006–2008 kolejny prywatny właściciel przeprowadził gruntowną restaurację pałacu. Obecnie stanowi własność prywatną, jednak w obiekcie utworzono muzeum, dzięki czemu można go częściowo zwiedzić.

Pałac wzniesiono na planie prostokąta, jest murowany z cegły i otynkowany. Ma dwie kondygnacje oraz czterospadowy dach. Z pierwotnego wystroju wnętrza zachował się zespół romantycznych malowideł ściennych z przełomu XVIII i XIX w. oraz kominek.

W sąsiedztwie budowli można podziwiać zadbane park o powierzchni około 3,5 ha, w którym na uwagę zasługują około 200-letnie graby. W otoczeniu pałacu znajdują się także budynki dawnego folwarku rozłożone wokół dziedzińca gospodarczego.

Schloss in Proschlitz

Das Schloss in Proschlitz wurde in der Wende des 18. und 19. Jahrhunderts erbaut. Die Initiative für den Bau des Schlosses ergriff Ernst Graf von Strachwitz. Die nächsten Besitzer des Anwesens waren Mitglieder der Adelsgeschlechter von Strachwitz, von Rittberg und von Watzdorf. Der letzte Besitzer der Residenz war Rudolf von Watzdorf. In seinem Auftrag wurde das Schloss 1914 im eklektischen

Stil um- und ausgebaut, indem das bislang klassizistische Bauwerk barocke Elemente verliehen bekam. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurden das Schloss verstaatlicht und darin eine bis 2003 betriebene Grundschule eingerichtet. Das Schloss gelang in private Hände. Der Käufer war: das Unternehmen Hetman Roma Byczyna sp. z o.o. Das Schloss wurde renoviert und zu einem Hotel und Restaurant umfunktioniert.

Das aus Ziegeln gemauerte Schloss wurde verputzt und hat eine Unterkellerung. Es wurde auf einem rechteckigen Grundriss errichtet. Das zweigeschossige Bauwerk hat ein zusätzliches Stockwerk auf dem Dachboden. Das Schloss hat ein hohes Mansardendach. An der Schlossfassade sind ein zentraler Risalit und ein vorausgehender viersäuliger Portikus, der den Balkon stützt, angebracht. Von der ursprünglichen Ausstattung des Schlosses sind insbesondere erhalten geblieben: die Konstruktion, eine Holzterasse, das ganze

Täfelwerk mit Leisten und Bretterdecke in der Empfangshalle im ersten Stock, ein Kamin in der Empfangshalle, hölzerne balustradenartige Abdeckungen der Heizkörper, Deckenkehlen, Zierleisten an der Decke in den Salons und ein Teil der Holzfenster und -türen.

Das Schloss ist von einem 2,5 ha großen englischen Garten, der unter Denkmalschutz steht, umgeben. Besonders sehenswert im Park sind: eine der größten in Polen und über 550 Jahre alte Winterlinde, der älteste Berg-Ahorn im Oppelner Schlesien und eine außergewöhnliche Douglasie, deren Hauptstamm zerstört wurde und dessen Rolle von fünf Seitenstämmen übernommen wurde, die eine Krone mit rechten Winkeln bilden.

Pałac w Proślicach

Powstał na przełomie XVIII i XIX w. Inicjatorem budowy rezydencji był Ernst Graf von Strachwitz. Kolejnymi właścicielami majątku byli przedstawiciele rodu von Strachwitz, von Rittberg oraz von Watzdorf. Ostatnim właścicielem był Rudolf von Watzdorf. Z jego inicjatywy w 1914 r. dokonano przebudowy i rozbudowy pałacu w stylu eklektycznym, wzbogacając dotychczasowy klasycystyczny budynek o barokowe elementy. Po wojnie obiekt został upaństwowiony i urządzono w nim szkołę podstawową, która funkcjonowała do 2003 r. Następnie pałac został przejęty przez prywatnego właściciela: Przedsiębiorstwo Hetman Roma Byczyna sp. z o.o., który go wyremontował i zaadaptował na potrzeby hotelu i restauracji.

Pałac to budynek murowany z cegły, otynkowany, podpiwniczony. Został wzniesiony na planie prostokąta. Ma dwie kondygnacje oraz dodatkową kondygnację na poddaszu. Nakryty jest wysokim dachem mansardowym. Na fasadzie budynku umieszczono niewielki centralny ryzalit poprzedzony czterokolumnowym portykiem dźwigającym balkon. Z pierwotnego wyposażenia pałacu zachowały się w szczególności: konstrukcja klatki schodowej, drewniane boazerie płycinowe wraz z belkowym sufitem w hallu na piętrze, kominek w hallu, drewniane tralkowe ma-

skownicy kaloryferów, fasety i sztukaterie na sufitach w salonach oraz część stolarki okiennej i drzwiowej.

Otoczenie pałacu stanowi zabytkowy park w stylu angielskim o powierzchni 2,5 ha. W parku warto zobaczyć jedną z największych w Polsce lip drobnolistnych, liczącą ponad 550 lat, najstarszy na Opolszczyźnie jawor oraz wyjątkowy okaz daglezi, drzewa iglastego, którego główny pień uległ zniszczeniu, a jego rolę przejęło jednocześnie pięć konarów bocznych, tworząc koronę o kątach prostych.

Schloss in Roschkowitz

Das neoklassizistische Schloss in Roschkowitz wurde 1845 im Auftrag von Wilhelm von Taubadel und seinem Schwiegersohn Friedrich von Cramon-Taubadel errichtet. 1914 wurde das Schloss im eklektischen Stil von Bertram von Cramon-Taubadel umgebaut. Die Residenz blieb im Besitz der Nachkommen dieses Adelsgeschlechtes bis zum Ende des Zweiten Weltkrieges. 1945 wurde das Schloss verstaatlicht und vom Staatlichen Landwirtschaftsbetrieb (poln. PGR) übernommen, der darin Büros und Wohnungen für Mitarbeiter einrichtete. 1954 löste ein Brand den nächsten Umbau aus. 1998 wurde die Residenz von einem Privatmann erworben. Trotz vorheriger Beteuerungen

wurde das Schloss nicht renoviert. Seit einigen Jahren wird erfolglos versucht, das Schloss zu verkaufen. Eine Besichtigung des Schlosses ist leider nicht möglich. Das Schloss kann man sich nur von außen ansehen.

Das Schloss wurde auf einem rechteckigen Grundriss errichtet. Das zweigeschossige Gebäude deckt ein hohes Walmdach. Das heutige Gebäude ist eine Mischung aus zwei Stilen: der Renaissance und dem Neoklassizismus. Die Schlossfassade zierte ein Turm, in dem sich der Haupteingang befindet. Auf dem Turm gibt es ein Portal im Stil der Neorenaissance mit einer Wappenkartusche des Adelsgeschlechtes von Cramon-Taubadel. Die Flügel des Schlosses haben im Bereich des ersten Geschosses Arkadengalerien mit korinthischen Säulen. Auf der Ostseite gibt es eine Arkadien-Loggia, über der sich eine Terrasse erstreckt. Von der ursprünglichen Ausstattung des Schlosses sind in einigen Räumen noch das Tafelwerk und ein Originalboden aus hellem Marmor zu sehen.

In der Nähe des Parks gibt es einen Landschaftspark mit einer Fläche von 3,30 ha. Im Schlosspark, der Anfang des 19. Jahrhunderts angelegt wurde, sind alte Stieleichen und Rotbuchen besonders sehenswert. In der Nähe des Schlosses befinden sich gut erhaltene Wirtschaftsgebäude aus dem 19. Jahrhundert, u. a. ein ehemaliges Direktionsgebäude, ein Speicher und eine Brennerei.

Pałac w Roszkowicach

Pałac w Roszkowicach został wybudowany w stylu neoklasycystycznym w 1845 r. Pierwszym właścicielem był Wilhelm von Taubadel i jego zięć Fryderyk von Cramon-Taubadel. W 1914 r. pałac został przebudowany w stylu eklektycznym przez Bertrama von Cramon-Taubadel. Rezydencja pozostawała w posiadaniu

potomków tego rodu do końca drugiej wojny światowej. W 1945 r. pałac został upaństwowiony i przekazany państwowemu przedsiębiorstwu rolnemu, które urządziło w nim swoje biura oraz mieszkania pracowników. W 1954 r. miała miejsce kolejna przebudowa pałacu, spowodowana pożarem. W 1998 r. rezydencja została kupiona przez prywatnego właściciela. Niestety, pomimo wcześniejszych zapewnień, w pałacu nie wykonano prac remontowych. Od kilku lat prowadzone są bezskuteczne próby sprzedaży pałacu. Obiekt jest niedostępny do zwiedzania, można go zobaczyć jedynie z zewnątrz.

Pałac został wzniesiony na planie prostokąta. Ma dwie kondygnacje i nakryty jest wysokim dachem czterospadowym. Obecny budynek to mieszanka stylu neorenesansowego i neoklasycystycznego. Fasadę pałacu zdobi wieża, w której mieści się główne wejście do budynku. Na wieży znajduje się neorenesansowy portal z kartuszem herbowym rodu von Cramon-Taubadel. Skrzydła pałacu mają na wysokości pierwszego piętra arkadowe krużganki z kolumnami korynckimi. Na wschodniej elewacji umieszczono arkadową loggię, nad którą mieści się taras. Z pierwotnego wyposażenia pałacu do dziś zachowały się w niektórych pomieszczeniach boazeria oraz oryginalna posadzka z jasnego marmuru.

Wokół pałacu można podziwiać park krajobrazowy o pow. 3,30 ha. W pochodzącym z początku XIX w. parku na uwagę zasługują stare okazy dębów szypułkowych i buków zwyczajnych. W sąsiedztwie pałacu zachowały się zabudowania gospodarcze z XIX w., m.in. dawna rządcówka, spichlerz oraz gorzelnia.

Schloss in Radau

Das klassizistische Schloss in Radau wurde in den Jahren 1848-1852 er-

richtet. Die Residenz wurde für Ludwik von Schmakowski errichtet. Seit 1835 war er im Besitz des hiesigen Gutes. 1917 kam das Adelsgeschlecht von Aulock, das mit den von Schmackowskis verwandt war, in den Besitz des Gutes und seines Schlosses. 1922 wurde das Schloss im Auftrag von Baltazar von Aulock umgestaltet und ausgebaut. Das Schloss blieb im Besitz des Adelsgeschlechtes bis 1945. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde das Schloss verstaatlicht sowie zu einer Ferienanlage und später zu einem Seniorenheim umfunktioniert. Heute sind das Schloss und das dazugehörige Gelände im Besitz eines Pflegeheims. Die ganze Liegenschaft ist umzäunt. Das alte Schloss kann nur aus größerer Entfernung betrachtet werden, wenn man hinter dem Zaun steht.

Das aus Ziegeln errichtete und verputzte Schloss wurde auf einem rechteckigen Grundriss erbaut. Das zweigeschossige Gebäude hat eine Unterkellerung und ist durch ein flaches Dach gedeckt. Zum Haupteingang, an welchem ein Portikus mit Säulen steht, führt eine breite Treppe. An den Außenwänden sind die folgenden Verzierungen zu sehen: rechteckige Umrahmungen von Fensteröffnungen, Fenstergesimse und ein Geschossgesims.

In der Nachbarschaft des Schlosses befindet sich ein Landschaftspark mit einer Fläche von 13,5 ha. Im Park lassen sich

wertvolle Exemplare alten Baumbestandes bestaunen: eine Stieleiche, eine Roteiche, eine Winterlinde, ein Ahornblatt und ein amerikanischer Tulpenbaum. In der Nähe des Parks gibt es auch ehemalige Wirtschaftsgebäude. Besonders sehenswert ist die Figur des hl. Johannes Nepomuk an der Einfahrt in das ehemalige Gut.

Pałac w Radawiu

Pałac w stylu klasycystycznym został tu wybudowany w latach 1848–1852. Właścicielem miejscowego majątku był wówczas – od roku 1835 – Ludwik von Schmakowski. W 1917 r. majątek wraz z pałacem stał się własnością rodu von Aulock, spokrewnionego z von Schmakowskimi. W 1922 r. z inicjatywy Baltazara von Aulocka pałac został przekształcony i rozbudowany. W posiadaniu rodu von Aulock pałac pozostawał do 1945 r. Po II wojnie światowej pałac został przejęty przez państwo i przekształcony kolejno w ośrodek kolonijny, a następnie dom starców. Obecnie pałac wraz z przyległym terenem należy do domu pomocy społecznej. Teren wokół jest ogrodzony, zabytek można zobaczyć z pewnej odległości, zza ogrodzenia.

Pałac został wzniesiony na planie prostokąta z cegły i otynkowany. Budynek jest podpiwniczony, dwukondygnacyjny, nakryty płaskim dachem. Główne wejście do pałacu posiada portyk wsparty na filarach, do którego prowadzą szerokie schody. Elewację pałacu zdobią prostokątne obramowania otworów okiennych, nadokienniki oraz gzyms międzykondygnacyjny.

W sąsiedztwie znajduje się park krajobrazowy o powierzchni 13,5 ha. Znajdziemy tu cenne okazy starodrzewu, m.in.: dębu szypułkowego, dębu czerwonego, lipy drobnolistnej, platana klonolistnego oraz tulipanowca amerykańskiego. W pobliżu parku znajdują się dawne budynki gospodarcze. Na uwagę zasługuje także

figura św. Jana Nepomucena stojąca przy wjeździe na teren dawnego folwarku.

Schloss in Schoffschütz

Ursprünglich gab es in Schoffschütz ein Jagdschloss, das dem Adelsgeschlecht von Larisch gehörte. In den Jahren 1761–64 wurde das Bauwerk von ihren nächsten Besitzern, der Adelsfamilie von Gessler, zu einer barocken Residenz umgebaut. Im Jahre 1810 fiel das Schloss einem Brand zum Opfer und wurde wiederaufgebaut. In den Jahren 1867 und 1906 gab es die nächsten Umbauarbeiten, diesmal zum neogotischen Stil. Die Residenz blieb im Besitz des Adelsgeschlechtes von Gessler bis 1945. Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde das Schloss verstaatlicht und von der örtlichen Filiale des Staatlichen Landwirtschaftsbetriebes übernommen. 1951 wurde beschlossen, darin ein Kinderheim einzurichten, welches bis heute existiert. Das Schloss kann nicht besichtigt werden. Es kann nur von außen betrachtet werden. Das Gebäude stand Anfang 2010 teilweise unter Wasser. Dank der Hilfe zahlreicher Spender konnten die beschädigten Innenräume schnell renoviert werden.

Das neogotische Schloss in Schoffschütz wurde aus Ziegeln gemauert und verputzt. Das Bauwerk wurde auf einem L-förmigen Grundriss mit einem neuen

Anbau errichtet. Das zweigeschossige Schloss hat ein niedriges Satteldach. Vor dem Haupteingang befindet sich ein Portikus, welcher den Balkon stützt. Aufgrund der an der Schlossfassade eingeführten Vereinfachungen sind neogotische Details nur fragmentarisch erhalten geblieben. Das Schloss besitzt auch einen charakteristischen quadratischen Turm und drei kleinere Ecktürme, die sich weitgehend in die Form des Schlosses einfügen.

In der Nähe des Schlosses befindet sich ein aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts stammender Landschaftspark und ehemalige Wirtschaftsgebäude.

Pałac w Sowczycach

Pierwotnie w Sowczycach znajdował się zamek myśliwski, będący własnością rodu von Larisch. W latach 1761–64 został przebudowany przez kolejnych właścicieli – rodzinę von Gessler – na barokową rezydencję. W 1810 r. pałac spłonął, ale wkrótce został odbudowany. W 1867 i 1906 r. miały miejsce kolejne przebudowy, które nadały budowli styl neogotycki. Rezydencja pozostawała w posiadaniu rodu von Gessler do 1945 r. Po wojnie obiekt został upaństwowiony i przekazany w użytkowanie miejscowemu PGR-owi. W 1951 r. podjęto decyzję o utworzeniu w pałacu domu dziecka i taką rolę pełni on do dnia dzisiejszego. Jest niedostępny do zwiedzania, można go obejrzeć tylko z zewnątrz. Na początku 2010 r. budynek został częściowo zalany, jednak dzięki pomocy sponsorów szybko przeprowadzono remont zniszczonych wnętrz.

Neogotycki pałac w Sowczycach to budynek murowany z cegły i otynkowany. Został wzniesiony na planie litery L z nowszą przybudówką. Ma dwie kondygnacje, nakryty jest niskimi dachami dwuspadowymi. Główne wejście do rezydencji poprzedzone jest gankiem kolumnowym

podtrzymującym balkon. Z uwagi na wprowadzone w elewacji pałacu uproszczenia, neogotyckie detale zachowały się jedynie fragmentarycznie. Pałac posiada charakterystyczną kwadratową wieżę oraz trzy mniejsze wieże w pozostałych narożnikach rezydencji, które w znacznym stopniu wtapiają się w bryłę pałacu.

W otoczeniu pałacu znajduje się park krajobrazowy, założony w pierwszej połowie XIX w. Są tu także dawne budynki gospodarcze.

Schloss in Wendrin

Das heutige Schloss wurde, vielleicht an Stelle der früheren Residenz, 1860 im Auftrag von Johann Gottlob von Reiswitz erbaut. Das Schloss ist ein klassizistisches Bauwerk. Im 19. Jahrhundert wurde das Schloss im neogotischen Stil umgebaut, ohne das Gebäude selbst zu verändern. Die Residenz blieb im Besitz des Geschlechtes von Reiswitz bis 1945. Das bekannteste Mitglied dieser Adelsfamilie war Valeska von Reiswitz, die Frau von Graf von Bethusy-Huc und eine bekannte schlesische Schriftstellerin des 19./20. Jahrhunderts. In der Zeitschrift „Oberschlesien“ beschrieb sie ihre Erinnerung an das Schloss so:

„Das Schloss war ein zweigeschossiges, gelb gestrichenes Gebäude mit weißen abstehenden Fensterrahmen, einem hohen, doppelseitigen Schindeldach und einer gelben Auslucht mit drei runden Fenstern. Um das Haus herum standen niedrige Säulen, die durch eine Eisenkette verbunden waren, eine Dekoration, die ich als Kind für sehr schön hielt und die mich beeindruckte, deren Zweck ich aber nicht kannte.“

Nach dem Zweiten Weltkrieg wurde das Schloss verstaatlicht und von der örtlichen Filiale des Staatlichen Landwirtschaftsbetriebes übernommen. In den 90er Jahren fiel das Gebäude einem Brand

zum Opfer. Das Schloss befindet sich heute in privater Hand. Das Gelände um das Schloss herum ist nicht umzäunt, deswegen wurde sein Inneres verwüstet.

Das aus Ziegeln gemauerte Schloss wurde auf einem C-förmig ähnlichen Grundriss gebaut und besteht aus drei Flügeln. Der zweigeschossige Mittelflügel ist mit einem Satteldach mit Gauben überdacht, während beide Seitenflügel drei Stockwerke mit Walmdächern besitzen. Vor dem Haupteingang auf der Westseite gibt es eine Treppe. An der Ostseite befindet sich eine zweigeschossige verglaste Veranda. Über dem Haupteingang hängt eine Wappenkartusche der Adelsfamilie von Reiswitz.

Das Schloss umgibt ein Landschaftspark aus dem 19. Jahrhundert. Vorherrschend sind Laubbäume insbesondere: Stieleichen, Ahorn, Linden, Eschen, Buchen und Robinien. Im Park befindet sich auch ein Friedhof der Familie von Reiswitz. In der Umgebung befinden sich Bauten aus dem 19. Jahrhundert, die mit dem Schloss verbunden sind: das ehemalige Herrenhaus und der Wagenschuppen.

Pałac w Wędryni

Obecnie istniejący pałac, być może w miejscu wcześniejszej rezydencji, wybudowany został w 1860 r. z inicjatywy

Johanna Gottlieba barona von Reiswitz. Budowla powstała w stylu klasycystycznym. W XIX w. pałac został przebudowany w stylu neogotyckim, ale nie zmieniono samej bryły budynku. Rezydencja pozostała w posiadaniu rodu von Reiswitz do 1945 r. Najbardziej znaną przedstawicielką tej rodziny była Valeska von Reiswitz, małżonka hrabiego von Bethusy-Huc, znana śląska pisarka z przełomu XIX i XX w. W swoich wspomnieniach na łamach czasopisma „Oberschlesien“ tak opisała pałac:

Zamek był dwupiętrowym, pomalowanym na żółto budynkiem z wystającymi w białym kolorze ramami okiennymi, z wysokim, pokrytym gontami podwójnym dachem, z żółtym wykuszem, posiadającym trzy okrągłe okna. Dookoła domu stały niskie filary połączone żelaznym łańcuchem, ozdobą, którą jako dziecko uważałam za bardzo piękną, która imponowała mi i której przeznaczenia nie znałam.

Po wojnie pałac został przejęty przez państwo i przekazany w użytkowanie miejscowemu PGR-owi. W latach dziesięćdziesiątych obiekt uległ pożarowi. Jest obecnie własnością prywatną. Teren wokół pałacu nie jest ogrodzony, wewnątrz budynku niestety zostało mocno zdewastowane.

Pałac murowany z cegły, wzniesiony na planie zbliżonym do litery C, składa się z trzech skrzydeł. Skrzydło centralne ma dwie kondygnacje i nakryte jest dachem siodłowym z wystawkami, zaś oba skrzydła boczne mają trzy kondygnacje, z dachami czterospadowymi. Fasada z zachodniej strony posiada główne wejście z poprzędzonymi schodami. Po stronie ogrodowej znajduje się przeszklona weranda. Nad głównym wejściem do pałacu znajduje się kartusz herbowy rodu von Reiswitz.

Wokół pałacu można podziwiać park krajobrazowy z XIX w., w którym dominują drzewa liściaste, w szczególności: dęby szypułkowe, klony, lipy, jesiony, buki oraz robinie. W parku znajduje się cmentarz ro-

dziny von Reiswitz. Są tu także XIX-wieczne zabudowania związane z pałacem: dawny dom rządcy i wozownia.

Schloss in Zembowitz

Das Schloss in Zembowitz wurde Anfang des 19. Jahrhunderts errichtet. Es entstand im Auftrag von Landgraf Victor Amadeus von Hessen-Rotenburg. Nach seinem Tod im Jahr 1834 wurden die Zembowitzer Güter samt dem Schloss von der Fürstenfamilie von Hohenlohe-Schillingsfürst geerbt, das bis 1945 in ihrem Besitz blieb. Die Residenz wurde während des 3. Schlesischen Aufstandes 1921 beschädigt. Das Schloss wurde wiederaufgebaut und teilweise umgestaltet.

Nach 1945 wurde das Schloss verstaatlicht und den Polnischen Streitkräften übergeben. Später wurden die Räume durch eine Produktionsgenossenschaft, eine Schule, ein Kindergarten und ein Textilindustrie-Werk in Zülz genutzt. Wechselnde Besitzverhältnisse trugen zum immer schlechteren Zustand des Schlosses bei. In den Jahren 1980-1991 war das Gebäude verlassen. Seit 1991 befindet sich das Schloss in privater Hand. Leider führten die neuen Besitzer nur kleine Sicherungsarbeiten durch, sodass das Schloss schrittweise zu einer Ruine verkommt.

Das Schloss wurde aus Ziegeln gemauert und verputzt. Das Bauwerk wurde auf einem rechteckigen Grundriss errichtet. Das zweigeschossige Bauwerk hat eine Unterkellerung und ist durch ein Walmdach aus Dachziegeln gedeckt. An der Ostseite gibt es eine Auffahrt mit einem viersäuligen Portikus und an der Westseite (Gartenseite) einen herausragenden halbkreisförmigen Salon. An der Südseite gibt es eine kleine erdgeschossige Veranda, welche den Balkon stützt. Das Schloss weist außer den Giebeln keine architektonischen Merkmale auf. Der Innenraum ist nicht zugänglich, wurde umgestaltet und verwüstet.

Pałac w Żębolicach

Został wzniesiony na początku XIX w. Inicjatorem jego budowy był landgraf Wiktor Amadeusz von Hessen-Rothenburg. Po jego śmierci w 1834 r. dobra żęboliczkie wraz z pałacem odziedziczyła rodzina książęca von Hohenlohe-Schillingsfürst, która pozostawiała w jego posiadaniu do 1945 r. Rezydencja została uszkodzona podczas III powstania śląskiego w 1921 r. Pałac potem odbudowano i częściowo przekształcono.

Po 1945 r. obiekt został znacjonalizowany i przekazany w użytkowanie Wojsku Polskiemu. Następnie był użytkowany przez spółdzielnię produkcyjną, szkołę i przedszkole oraz Zakład Przemysłu Dzierżawskiego w Białej Prudnickiej. Częste zmiany właścicieli powodowały pogarszanie stanu pałacu. W latach 1980–1991 obiekt był opuszczony. W 1991 r. stał się własnością prywatną. Niestety nowi właściciele dokonali tylko niewielkich prac zabezpieczających i pałac stopniowo zmienia się w ruinę.

Pałac w Żębolicach to budowla murowana z cegły i otynkowana, na planie prostokąta. Budowla jest podpiwniczona, dwukondygnacyjna, nakryta dachem

naczółkowym z dachówki. Fasada ze strony wschodniej posiada podjazd z czterokolumnowym portykiem, zaś ze strony zachodniej (ogrodowej) – półkoliście wysunięty salon. W elewacji bocznej południowej niewielki parterowy ganek podtrzymujący balkon. Pałac pozbawiony jest większości detali architektonicznych, z wyjątkiem gzymsów. Wnętrza niedostępne, przekształcone i zdewastowane.

Schloss in Minkowsky

Das Schloss im Rokokostil wurde in den Jahren 1765–1784 für Friedrich Wilhelm von Seydlitz, einem der bedeutendsten preußischen Generäle der friderizianischen Zeit, erbaut. Die Karriere dieses hervorragenden Kavalleristen war beeindruckend. Er kämpfte im ersten Schlesischen Krieg als junger Fahnenträger, nach dem Zweiten Schlesischen Krieg stieg er mit 24 zum Major auf und im dritten Schlesischen Krieg kämpfte er als General. Friedrich Wilhelm von Seydlitz hat die Fertigstellung seiner Residenz nicht erlebt, denn er starb 1773 und wurde im Grabmal im Schlosspark beigesetzt. Der nächste Besitzer war Freiherr von Henneberg. Das Bauwerk wurde in dem napoleonischen Krieg zerstört, aber schnell wiederaufgebaut. Die Residenz wurde in den Jahren 1900 und 1917 umgebaut. 1945 wurde das Schloss verstaatlicht und vom Staatlichen Landwirtschaftsbetrieb (poln. PGR) übernommen, der darin Büros und Wohnungen für Mitarbeiter einrichtete. Später gab es auch einen Kindergarten und einen Hort. Heute ist das Schloss im Privatbesitz, kann nicht besichtigt werden und verfällt.

Das Schloss wurde auf einem verlängerten rechteckigen Grundriss mit hohem Kellergewölbe errichtet. Das Bauwerk wurde aus Ziegeln errichtet und verputzt. Abgesehen vom Mittelteil ist das Schloss

einstöckig. Es hat ein Mansarddach mit Gauben. Das Bauwerk erinnert in seinem Stil an die Potsdamer Architektur. Die leichten und fröhlichen architektonischen Motive lehnen sich an die Verzierungen des Schlosses Sanssouci an. Von der Fassade sind der Putz und die Verzierungen größtenteils abgebrockelt. Erhalten geblieben sind Reste vom Bossenwerk, rechteckige Fensterrahmen, einfache und doppelte Pilaster mit Rokoko-Kapitellen und Wapenkartuschen an der Fassade über dem Eingang und an der Nordseite. Von der früheren Einrichtung blieben nur zum Teile die Kamine und die hölzerne Ausstattung aus dem 18. Jahrhundert erhalten.

In der Nähe des Schlosses befindet sich ein geometrischer Park, der von einem Kanal durchschnitten wird. Im Schlosspark befindet sich eine neogotische Grabkammer von 1873, romantische Ruinen und das Grabmal von General Friedrich Wilhelm von Seydlitz. In der Nähe der Residenz befindet sich auch ein ehemaliges Gut mit Wirtschaftsgebäuden aus dem 19. Jahrhundert.

Zespół pałacowy w Minkowskiem

Pałac w stylu rokokowym wybudowany został w latach 1765–1784 dla Friedricha Wilhelma von Seydlitza, jednego z najwybitniejszych pruskich generałów czasów fryderycjańskich. Kariera tego wyśmienitego kawalerzysty wyglądała imponująco. Pierwszą wojnę śląską zaczynał

jako młodziutki chorąży, po drugiej wojnie śląskiej był już majorem (w wieku 24 lat), zaś w czasie trzeciej został już generałem. Friedrich Wilhelm von Seydlitz niestety nie dożył zakończenia budowy rezydencji, gdyż zmarł w 1773 roku i spoczął w grobowcu w pałacowym parku. Kolejnym właścicielem pałacu był baron von Henneberg. Budowla została zniszczona podczas wojen napoleońskich, ale szybko ją odbudowano. Przebudowana w 1900 i 1917 r. Po II wojnie światowej pałac został przejęty przez państwo i należał do miejscowego PGR-u, który przekształcił obiekt w mieszkania dla pracowników, a później urządzono w nim przedszkole i świetlicę. Obecnie jest własnością prywatną, niedostępną do zwiedzania, niszczeje.

Pałac został wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta, na wysoko sklepionych piwnicach. Murowany z cegły i otynkowany. To budowla parterowa, z wyjątkiem piętrowej części środkowej. Całość jest nakryta dachem mansardowym z lukarnami. Budynek nawiązuje stylem do wzorów poczdamskich. Natomiast lekkie i wesole motywy architektoniczne zostały zaczerpnięte z dekoracji pałacu Sanssouci. Z elewacji budynku w znacznym stopniu odpadły już tynki i ozdobne detale. Pozostały fragmenty boniowania, prostokątne obramowania otworów okiennych, pojedyncze i podwójne pilastry z głowicami o rokokowej dekoracji oraz kartusze herbowe nad wejściem w fasadzie i elewacji północnej. Z dawnego wyposażenia wnętrza przetrwała część kominków i stolarki z XVIII w.

W otoczeniu pałacu znajduje się geometryczny park przecięty kanałem. W parku znajduje się neogotycka kaplica grobowa z 1873 r. oraz romantyczne ruiny i grobowiec generała von Seydlitza. W pobliżu rezydencji znajduje się także dawny folwark z budynkami gospodarczymi z XIX w.

Kirchen und Friedhöfe Kościoły i cmentarze

Kirche St. Anna in Rosenberg

Die Kirche St. Anna in Rosenberg ist das einzige Baudenkmal im nördlichen Teil der Woiwodschaft Oppeln, das in die Elite-Liste der Denkmäler der Geschichte eingetragen wurde. Dies geschah 2018.

Mit der Entstehung der Kirche ist eine Legende verbunden.

An einem Baum in den Wäldern um Rosenberg hing ein Bild der heiligen Anna, dass dort angeblich Herzogin Hedwig von Schlesien einst anbrachte. Das Bild blieb zwei Jahrzehnte hängen. Anfangs des 15. Jahrhunderts durchlief ein Mädchen auf ihrem Heimweg dieses Waldstück und wurde von Räubern überfallen. Auf der Flucht vor ihren Verfolgern habe sich das Mädchen mit letzter Kraft zu der Kiefer mit dem Bild der heiligen Anna geschleppt. Das Mädchen kniete nieder und flehte ihre Namenspatronin um Hilfe an. Das Wunder geschah, die Räuber wurden blind und sahen das Mädchen nicht. Als Dank für die Rettung fertigten die Eltern des Mädchens eine Skulptur der heiligen Anna und platzierten sie auf den Baum neben das Bild. Der Ruhm des Ortes zog viele Pilger zu der hölzernen Kapelle an, um die heilige Anna um Hilfe zu bitten.

Im Jahre 1444 wurde die Holzkapelle errichtet, die der Stamm eines wunderschönen Kieferbaums umgab und auf der eine Tafel mit der folgenden Inschrift angebracht worden war: „Ehrwürdiger alter Kieferbaum, unter dem eine junge Dame durch den Schutz der hl. Anna vor

dem Tod gerettet wurde. Juli 1444“. Angesichts der wachsenden Zahl von Pilgern wurde im Jahr 1518 die Kapelle durch die heutige Schrotholzkirche ersetzt. In den Jahren 1669-70 baute der Zimmermann Marcin Snopek fünf Kapellen und einen Verbindungsgang zur alten Kirche an. Der gesamte Bau ähnelte „aus der Vogelperspektive“ einer Rose aus fünf Blütenblättern (Kapellen) und einem Stängel (Verbindungsgang), daher wurde er als „eine in Holz verzauberte Rose“ genannt. Die Kirche St. Anna entwickelte sich zu einer Wallfahrtskirche, zu der hauptsächlich im Juli vor allem Pilger aus ganz Schlesien, Böhmen und Mähren pilgerten, um einen Ablass zu gewinnen. Die Gläubigen brachten zahlreiche Votivgaben in die Kirche, welche den Dank für wundersame Heilungen symbolisierten. In der Kirche befinden sich bis heute eine Hirschkopfskulptur, ein Holzstab („scebel from iarzma“) und Fesseln, die sogenannten türkischen Halseisen. Im Jahre 1707 wurde eine neue große Sakristei gebaut. Größere Renovierungen der Kirche wurden in den Jahren 1696, 1873, 1880 und 1958-59 durchgeführt. Im Jahre 1994 wurde aus der Kirche das gotische Triptychon „Große Heilige Familie“ von 1517 gestohlen. Die Kirche gehört zu der Pfarrgemeinde Fronleichnam.

Es sei daran erinnert, dass das Modell der Rosenberger Kirche 1939 auf der Ausstellung für Baukunst in New York vorgestellt wurde. Sie stand dort neben den interessantesten Bauten der Welt wie dem Eiffelturm.

Kościół św. Anny w Oleśnie

To jedyny zabytek w północnej części województwa opolskiego, który został wpisany na elitarną listę pomników historii, co miało miejsce w 2018 roku.

Z powstaniem kościoła związana jest legenda:

W oleskim lesie księżna Jadwiga Śląska zawiesiła na sosnie obraz świętej Anny Samotrzeciej. Obraz wisiał na drzewie przez następne dwa stulecia. Na początku XV wieku przez ten las wracała do domu dziewczynka, która została napadnięta przez zbójców. Uciekając przed złoczyńcami, dobiegła do sosny z obrazem św. Anny, uklękła i zaczęła się żarliwie modlić do swojej patronki. Wówczas została cudownie ukryta, tak że zbójcy nie mogli jej dostrzec i poszli dalej. W podzięce za uratowanie córki rodzice dziewczynki wykonali rzeźbę św. Anny Samotrzeciej i umieścili ją na drzewie, obok obrazu. Od tej pory wierni zaczęli pielgrzymować do drzewnej kapliczki z prośbą o pomoc do św. Anny.

W 1444 r. wzniesiona została drewniana kaplica otaczająca pień cudownej sosny, na której umieszczono tabliczkę z napisem „Czcigodna stara sosna, pod którą jedna panienka za wstawiennictwem Anny Świętej od śmierci uratowana była. Lipiec 1444”. Wobec powiększającej się liczby pielgrzymów w 1518 r. w miejscu kaplicy wybudowano obecny drewniany kościół. W latach 1669–70 cieśla Marcin Snopek do kościoła dobudował pięć kaplic oraz łącznik, który połączył nową budowlę z dotychczasowym kościołem. Całość budowli „z lotu ptaka” przypominała różę złożoną z pięciu płatków (kaplic) i łodygi (łącznik), stąd zwana była „różą zakłęta w drewnie”. Oleski kościół św. Anny stał się świątynią pątniczą, do której zwłaszcza na lipcowe uroczystości odpustowe podążali pielgrzymi z całego Śląska, Czech i Mo-

raw. Wierni w kościele pozostawiali liczne wota dziękczynne na pamiątkę cudownych uzdrowień. W kościele do dziś pozostają: rzeźba głowy jelenia, drewniany kij („sceb el od iarzma”) oraz kajdany, tzw. kuny tureckie. W 1707 r. wybudowano nową, obszerną zakrystię. Większe remonty kościoła prowadzone były w latach 1696, 1873, 1880 oraz 1958–59. W 1994 r. z kościoła został skradziony gotycki tryptyk „Wielka Święta Rodzina” pochodzący z 1517 r. Kościół należy do parafii pw. Bożego Ciała w Oleśnie.

Warto pamiętać, że w 1939 roku makieta oleskiej świątyni prezentowana była na wystawie sztuki architektonicznej w Nowym Jorku. Wystawiona została tam obok innych najciekawszych budowli świata, m.in. wieży Eiffla.

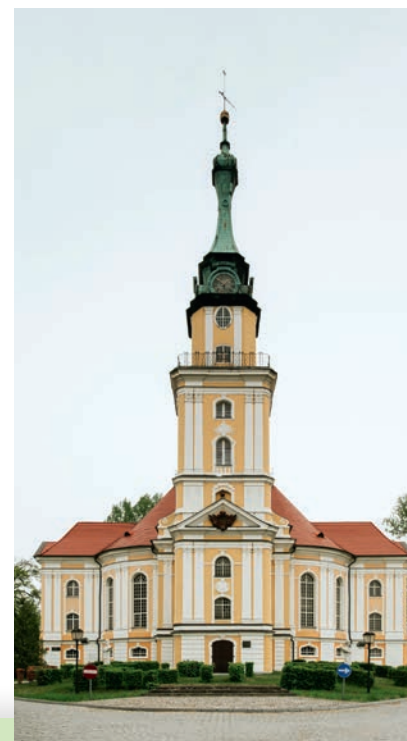
Sophienkirche in Karlsruhe

Die Initiative für den Bau der Rokoko-Kirche in Karlsruhe ergriffen die Herzogin Marie Sophie Wilhelmine und ihr Mann Herzog Karl Christian Erdmann von Württemberg-Oels, der Gründer von Karlsruhe. Die Kirche wurde von Georg Wilhelm Schirrmestrow entworfen. Die Bauarbeiten und die Arbeiten an der Ausstattung nahmen 10 Jahre in Anspruch, in den Jahren 1765 - 1755. Die feierliche Einweihung der Kirche erfolgte am 8. August

1775. Gleichzeitig übernahm die Herzogin Marie Sophie Wilhelmine das Kirchenpatronat. Die Kirche ist ein dreigeschossiger Bau. Im Inneren der Kirche sollte man die Aufmerksamkeit auf den Altar, das Taufbecken und die Orgeln lenken, die alle dem Rokoko zuzurechnen sind. Die Kirche wurde mehrmals renoviert (u. a. 1849-1850, 1901, 2002 und 2012). Im Jahre 2010 wurde vor der Kirche die Büste des Komponisten Carl Maria v. Weber enthüllt, 2012 die des Geografen, Geologen und Kartografen Ferdinand v. Richthofen. Beide waren Karlsruhe sehr verbunden. Die Kirche gehört seit ihrer Gründung bis heute zur evangelischen Gemeinde. Neben der Kirche wurde ein Friedhof angelegt

Kościół Zofii w Pokoju

Inicjatorami powstania rokokowego kościoła w Pokoju byli księżna Zofia i fundacja księcia Karla Christiana, założyciela miejscowości. Projektantem był Georg

Wilhelm Schirrmestrow. Prace nad wybudowaniem świątyni i jej wyposażeniem trwały dziesięć lat: 1765–1775. Uroczystej konsekracji dokonano 8 sierpnia 1775 r., przy okazji nadając jej patronat księżnej Zofii. Budowla posiada trzy kondygnacje, we wnętrzu na uwagę zasługują utrzymane w stylu rokoka: ołtarz, chrzcielnica i organy. Kościół był kilkakrotnie remontowany (m.in. w latach: 1849–1850, 1901, 2002 i 2012). W 2010 r. przed kościołem odsłonięto popiersie kompozytora Carla Marii Webera, a w 2012 r. – geografa, geologa i kartografa Ferdinanda Richthofena. Obaj byli bardzo związani z Pokojem. Kościół od powstania do dnia dzisiejszego należy do parafii ewangelickiej. Obok świątyni założony został cmentarz.

Sankt-Salvator-Kirche in Kreuzburg

Die erste, wahrscheinlich hölzerne, Kirche, wurde erstmals 1298 urkundlich erwähnt. Die heutige Kirche bestand aus dem im 13. Jahrhundert entstandenen Presbyterium und dem Kirchenschiff aus dem 14. Jahrhundert. Die Kirche wurde 1527 von Protestanten übernommen und blieb mit einer kurzen Pause zwischen 1700-1707 bis heute in ihrem Besitz. Infolge von häufigen Bränden wurde die Kirche mehrmals zerstört und wiederaufgebaut. Der folgenschwerste Brand in der Geschichte von Kreuzburg, der fast die ganze Zeit in Schutt und Asche legte, ereignete sich am 23. April 1737. Diese große Katastrophe beschrieb in seiner Chronik der örtliche Pastor Adam Thuler wie folgt:

„Kurz nach Mitternacht am Osterdienstag wurde die gute Stadt Kreuzburg auf Gottes Geheiß vom schrecklichen Feuer aus dem Himmel heimgesucht. Es löschte die ganze Stadt innerhalb von zwei Stunden aus, ohne dass man die Kirche, das Pfarrhaus und Schulen retten konnte. Die Menschen konnten wenig

oder gar nichts von ihrem Besitz retten. Am Ostermontag konnten wir den letzten Gottesdienst in göttlicher Ruhe feiern, aber der Osterdienstag wurde zum Trauertag. (...) Es ist keine Spur von Glocken, Bänken und dem wunderschönen Chor übrig geblieben - alles wurde in Schutt und Asche gelegt“.

Nach diesem großen Brand wurde das Innere der Kirche gründlich umgebaut. Die heutige Inneneinrichtung verdanken wir dem Breslauer Bildhauer Leopold Jaschke. Sie wurde in den Jahren 1750-1760 geschaffen. Der Altar, die Kanzel, das Taufbecken und der Orgelprospekt wurden im Rokoko angefertigt, in dem die Farben Weiß und Gold dominieren. In den Jahren 1795-1797 wurde der Kirchturm aufgestockt und 1806 erhielt er eine Turmuhr. In den Jahren 1708-1769 diente der Platz um die Kirche herum als Friedhof.

Ende der 1980er Jahre wurde die Stiftung Kluczborskie Wieczory Muzyczne ins Leben gerufen, dank der jedes Jahr von Mai bis September Orgelkonzerte in der

Kirche mit Beteiligung berühmter in- und ausländischer Interpreten stattfinden.

Mit dieser Kirche ist Adam Gdaczus verbunden, der langjährige Pastor der Kreuzburger Kirche und gleichzeitig eines der größten schlesischen Schriftsteller im 17. Jahrhundert. Eine besondere Stellung in der polnischen Literatur in Schlesien und den Spitznamen „Schlesischer Rej“ brachten ihm das Werk „Postilla popularis“ (Gemeinde-, Volkspost). Als Postille bezeichnete man eine Sammlung von Predigten, die bekannte Passagen der Bibel in leichter Sprache erklärten. Sie wurde im schlesischen Dialekt geschrieben, was zu damaliger Zeit eine völlige Neuheit war.

Kościół Chrystusa Zbawiciela w Kluczborku

Pierwszy, zapewne jeszcze drewniany kościółek był wzmiankowany już w 1298 r. Obecna świątynia składała się z prezbiterium powstałego w XIII w. oraz nawy z XIV w. W 1527 r. kościół został przejęty przez ewangelików i z krótką przerwą w latach 1700–1707 pozostaje w ich posiadaniu do dnia dzisiejszego. W wyniku częstych pożarów kościół był wielokrotnie niszczone i odbudowywany. Najtragicznější pożar w dziejach Kluczborka miał miejsce 23 kwietnia 1737 r., strawił prawie całe miasto. Tak tę wielką katastrofę opisał w swojej kronice miejscowy pastor Adam Thuler:

W trzecie święto wielkanocne, krótko po północy, dobre miasto Kluczbork z woli wszechmogącego Boga zostało nawiedzone straszliwym ogniem z niebios, który w dwie godziny strawił całe miasto oraz bez możliwości ratunku umiłowany kościół, plebanię i szkoły obrócił w popiół. Ludzie niewiele lub nic nie uratowali z dobytku. W drugi dzień Wielkanocy odprawiliśmy ostatnie nabożeństwo w ci-

szy i spokoju Pańskim, ale trzecie święto stało się dniem żałoby. (...) Nic nie pozostało z dzwonów, tawek, pięknego chóru – wszystko zostało obrócone w popiół.

Po tym wielkim pożarze wnętrze kościoła zostało ponownie gruntownie przebudowane. Obecny wystrój świątyni wykonał wrocławski rzeźbiarz Leopold Jaschke w latach 1750–1760. Ołtarz, ambona, chrzcielnica i prospekt organowy wykonano w stylu rokoka, w którym dominują kolory biały i złoty. W latach 1795–1797 nadbudowano górną kondygnację wieży, a w 1806 roku zamontowano na niej zegar. W latach 1708–1769 plac wokół kościoła służył jako cmentarz.

Pod koniec lat osiemdziesiątych powstała Fundacja Kluczborskich Wieczorów Muzycznych, dzięki której co roku w okresie maj–wrzesień w kościele odbywają się koncerty organowe z udziałem słynnych wykonawców krajowych i zagranicznych.

Z kościołem związana jest też postać Adama Gdaczusza, wieloletniego pastora kluczborskiej świątyni i jednocześnie jednego z największych śląskich pisarzy XVII w. Szczególną pozycję w literaturze polskiej na Śląsku i przydomek „śląskiego Reja” przyniosła mu „Postilla popularis” (postylla gminna, ludowa). Postylla, czyli zbiór kazań objaśniających w prosty sposób popularne fragmenty Biblii, została napisana przy użyciu gwary śląskiej, co było w ówczesnych czasach zupełną nowością.

Kirche St. Johannes in Schmogorau

Die Kirche in Schmogorau wurde erstmals im Jahre 1038 urkundlich erwähnt. Es war damals eine Holzkirche aus Lärchenholz. Dies war wahrscheinlich der Zufluchtsort der Breslauer Bischöfe, die ihre Stadt um 10./11. Jahrhundert wegen der Wiederkehr des Heidentums verlassen mussten. In den Jahren 1564-1654

gehörte die Kirche den Protestanten. Die Holzkirche wurde infolge eines Brandes am 10. Juli 1854 beschädigt. Der Brand wurde von einem Bauern ausgelöst, der aus Neid die Wirtschaftsgebäude seines Nachbarn in Brand setzte. Da der Wind so stark wehte, lief das Feuer von den Wirtschaftsgebäuden auf die benachbarte Kirche über. In den Jahren 1861–1863 wurde die niedergebrannte Kirche durch eine gemauerte neogotische ersetzt. Der Baumeister der Kirche war der Architekt Alexis Langer. Zu den wertvollsten Kunstdenkmälern der Kirche gehört die Anna-Selbdritt-Skulptur vom Ende des 15. Jahrhunderts.

Kościół św. Jana Chrzciciela w Smogorzowie

Pierwsze wzmianki o kościele w Smogorzowie pochodzą z 1038 roku. Był to

wówczas drewniany kościółek zbudowany z drewna modrzewiowego. Tutaj najprawdopodobniej na przełomie X i XI w. znaleźli schronienie biskupi wrocławscy, którzy zmuszeni byli opuścić Wrocław po nawrocie pogaństwa. W latach 1564–1654 świątynia należała do ewangelików. Drewniany kościółek uległ zniszczeniu na skutek pożaru 10 lipca 1854 r. Pożar wywołał miejscowy chłop, który pod wpływem zazdrości podpalił zabudowania gospodarcze swojego sąsiada. Silny wiatr sprawił, że ogień z budynków gospodarczych szybko przeniósł się na sąsiadujący kościół. W latach 1861–1863 w miejsce spalonego kościoła wybudowano murowaną świątynię w stylu neogotyckim. Budowniczym kościoła był architekt Alexis Langer. Do najcenniejszych zabytków kościoła należy rzeźba św. Anny Samotrzeciej, pochodząca z końca XV wieku.

Kirche St. Mariä Geburt in Kotschanowitz

Die ersten urkundlichen Erwähnungen der Kirche in Kotschanowitz gehen auf die Jahre 1236 und 1376 zurück und weisen darauf hin, dass die Kirche vom Kloster St. Matthias in Breslau finanziert wurde. Die heutige in Blockbauweise ausgeführte Kirche wurde 1662 erbaut, was durch einen Balken in der Sakristei zu beweisen ist. Die Kirche entstand dank der Zusammenarbeit zwischen dem Kloster (Spende von Holz), der Gemeinde (Bereitstellung von Pferdewagen und Arbeitern) und der Gemeindeglieder (Entlohnung des Tischlers und Baukosten). Bis 1905 diente die Kirche als Filialkirche der Pfarrgemeinde in Kuhnau, bis 1959 als Pfarrkirche, heute jedoch als Begräbniskapelle. In unmittelbarer Nachbarschaft (ca. 50 m) befindet sich eine gemauerte Kirche, die in den Jahren 1957–59 erbaut wurde. Die interessanteste Ausstattung der Holzkirche

wurde in die gemauerte Kirche verlegt: Ein aus dem 18. Jahrhundert stammendes Bildnis der „Kotschanowitz“ Muttergottes, ein aus dem 18. Jahrhundert stammender Taufstein in Form eines Füllhorns, der von Engeln gestützt wird und dessen Deckel die Taufe Jesu am Jordan darstellt. In der alten „hölzernen“ Kirche verdienen der Hauptaltar aus 18. Jahrhundert und die Skulptur der Kreuzigung von Jesus Christus besondere Aufmerksamkeit.

Kościół Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Chocianowicach

Wzmianki o kościele w Chocianowicach pochodzą z 1236 i 1376 r., wskazując, że został on zbudowany na koszt klasztoru St. Matthiae z Wrocławia. Obecny kościół drewniany o konstrukcji zrębowej zbudowano w 1662 r., czego dowód znajdziemy na jednej z belek w zakrystii. Kościół powstał dzięki współpracy klasztoru (podarował drzewo), gminy (zapewnił furmanki i pracowników) oraz parafian (opłacili cieśli i koszt budowy). Do 1905 r. pełnił rolę kościoła filialnego parafii w Kuniowie, do 1959 r. parafialnego, obecnie zaś przedpogrzebowego. W bliskim sąsiedztwie (ok. 50 m) znajduje się bowiem murowany kościół wybudowany w latach 1957–59. Najciekawsze wyposażenie drewnianego kościoła zostało prze-

niesione do budynku murowanego: XVIII-wieczny obraz „Chocianowickiej” Matki Bożej, XVIII-wieczna chrzcielnica w kształcie rogu obfitości podtrzymywanego przez anioły i z pokrywą z grupą Chrztu w Jordanie. Natomiast w „starym”, drewnianym kościele na uwagę zasługuje ołtarz główny z XVIII w. oraz rzeźba Ukrzyżowania.

Erzengel-Michael-Kirche in Michelsdorf

Die Holzkirche wurde in der Dorfmitte auf einem kleinen Hügel im Jahre 1614 errichtet, was die Inschrift auf einem Balken beweist. Michelsdorf verdankt die Entstehung der Kirche dem Pfarrer Brzóska, der die Initiative ergriff, und dem Zimmermann Miller, der die Bauarbeiten leitete. Die Kirche wurde in Blockbauweise auf einem steinernen Sockel errichtet. Die Inneneinrichtung der Kirche entstand in den 20er und 50er Jahren des 17. Jahrhunderts im Stil des Manierismus und des Barocks. Damals wurden die Wände, Decken und Türen mit polychromen Gemälden, die Szenen aus dem Alten und Neuen Testament zeigen, Heiligenfiguren, Wappen und Inschriften überzogen, welche sich auf die Geschichte der Kirche beziehen, bedeckt. Im Jahre 1668 wurde die Kirche durch den Bau eines Waffenhauses, des Chors und des Kirchengestühls ausgebaut. Während der Renovierungsarbeiten

im Jahr 1879 wurde in der Kirche die ursprüngliche Polychromie übermalt. In den Jahren 1914–1918 wurden in der Kirche weitere Renovierungsarbeiten durchgeführt, die zur Folge hatten, dass die Gläubigen wieder die Polychromie an der Decke und den Türen bewundern konnten. Im Jahre 1937 wurden alle Wandmalereien enthüllt. In den Jahren 2003–2004 wurden in der Kirche Konservierungsarbeiten durchgeführt. Neben der wertvollen Polychromie blieb auch die prächtige barocke und spätbarocke Ausstattung aus dem 16. und 17. Jahrhundert erhalten. Besonders sehenswert sind: die Kanzel, die Altäre, die Orgel, der Beichtstuhl, Patronatsloge sowie Gemälde und figürliche Skulpturen (u. a. von Johannes Nepomuk und dem hl. Sebastian).

Kościół św. Michała Archanioła w Michalicach

Drewniany kościół wzniesiony został w centrum wsi, na niewielkim wzniesieniu w 1614 r., co potwierdza napis znajdujący się na jednej z belek. Michalice powstanie kościoła zawdzięczają ks. Brzósowski, który był jego pomysłodawcą, oraz cieśli Millerowi, który kierował pracami budowlanymi. Świątynia zbudowana została w konstrukcji zrębowej na kamiennej podmurówce. Wystrój wnętrza w stylu manierystycznym i barokowym powstał w latach dwudziestych i pięćdziesiątych XVII w. Wówczas ściany, stropy i drzwi pokryte zostały polichromiami ze scenami ze Starego i Nowego Testamentu, postaciami świętych, herbami i inskrypcjami odnoszącymi się do historii świątyni. W 1668 r. dokonano rozbudowy kościoła poprzez dobudowanie kruchty, a także zamontowanie chóru i tawek. Podczas prac renowacyjnych w świątyni w 1879 r. zamalowane zostały pierwotne polichromie. W latach 1914–1918 przeprowadzono w koście-

le kolejne prace renowacyjne, w wyniku których wierni ponownie mogli zobaczyć polichromie znajdujące się na stropie i na drzwiach. W 1937 r. odświeżono malowidła znajdujące się na ścianach świątyni. Prace konserwatorskie w kościele przeprowadzone zostały w latach 2003–2004. Poza cennymi polichromiami w kościele zachowało się bogate barokowe i późnobarokowe wyposażenie z XVI i XVII w. Na uwagę zasługują szczególnie: ambona, ołtarze, organy, konfesjonał, ławy kolatorskie oraz obrazy i rzeźby figuralne (m.in. św. Jana Nepomucena i św. Sebastiana).

Nikolaikirche in Pitschen

Die ursprüngliche Holzkirche entstand im 13. Jahrhundert und gegen Ende des 14. Jahrhunderts wurde durch eine neue Evangelisch-Augsburgische Gemeinde ersetzt. Im Jahre 1556 wurde die Kirche von der evangelischen Gemeinde übernommen. Mit einer kurzen Pause von 1694 bis 1707 ist sie auch heute im Besitz der Evangelisch-Augsburgischen Ge-

meinde. Die Kirche wurde in den Jahren 1790–1791 und 1886–1888 umgebaut. Die letzten Umbauarbeiten bedeuteten eine gründliche Renovierung und die Regotisierung der Kirche. Seit dem Kriegsende 1945 wirkt die Kirche als Filiale der

Evangelisch-Augsburgischen Gemeinde in Konstanz.

Die gotische Kirche wurde aus Stein und Backstein gemauert. Die Kirche wurde als dreischiffige Basilika errichtet und besteht aus einem Turm und einem gerade geschlossenen Chor. Der Bau hat ein Satteldach und auf dem Turm steht ein Dachreiter. Die Kirche besitzt eine einheitliche neogotische Inneneinrichtung aus dem 19. Jahrhundert: einen Hauptaltar, eine Kanzel unter dem Chorbogen, ein Orgelprospekt und ein steinernes Taufbecken. Zu den ältesten Kunstdenkmälern der Kirche zählt ein hölzernes gotisches Kruzifix von 1530, das der Krakauer Schule (dem Kreis der Schüler von Wit Stwos) entspringt. An den drei Wänden des Presbyteriums befinden sich Sitze mit hohen Rücklehnen, die mit Maßwerken verziert sind, auf denen die Pitschener Pastoren abgebildet sind. Im Presbyterium befinden sich auch ein zweireihiges Chorgestühl mit einer prächtigen Holzschnitzerei-Verzierung. In der Kirchengruft befinden sich Grabmäler des Fürsten Max von Württemberg (gestorben 1710), der Mitglieder der Familie Frankenberg und verdiente örtliche Pastoren: Opollius und Košny.

Das Gelände um die Kirche herum diente seit der Gründung der Pfarrgemeinde bis 1750 als Friedhof. Aufgrund der schlechten sanitären Bedingungen und einer drohenden Epidemie wurde er eingeebnet und an einer anderen Stelle in Pitschen angelegt. In den Jahren 2009 und 2014 wurden Ausgrabungen durchgeführt. Infolgedessen konnten insgesamt 1087 Bestattungen aus der Zeit vom 10. bis zum 18. Jahrhundert entdeckt werden.

Kościół pw. św. Mikołaja w Byczynie

Pierwotna świątynia drewniana powstała w XIII w., pod koniec XIV w.

zastąpił ją nowy, murowany kościół. W 1556 r. został przejęty przez ewangelików i z krótką przerwą w latach 1694–1707 do dziś pozostaje w posiadaniu parafii ewangelicko-augsburskiej. Kościół był przebudowywany w latach 1790–1791 oraz w latach 1886–1888. Ostatnia przebudowa przyniosła gruntowną renowację i jego regotyzację. Po II wojnie światowej kościół stał się filią parafii ewangelicko-augsburskiej w Włocławku.

Gotycki kościół wybudowano z cegły i kamienia. Składa się z trójnawowego korpusu, wieży i prosto zamkniętego prezbiterium. Budowla przykryta jest dwuspadowym dachem z wieżyczką na sygnaturkę. Posiada jednolite neogotyckie wyposażenie z XIX w.: ołtarz główny, ambona umieszczona pod ścianą tęczową, prospekt organowy oraz kamienna chrzcielnica. Do najcenniejszych zabytków należy drewniany gotycki krucyfiks z 1530 r., pochodzący z tzw. szkoły krakowskiej (krąg uczniów Wita Stwosza). Wzdłuż trzech ścian prezbiterium znajdują się siedziska o wysokich, zdobionych maswerkami zaplecach, na których namalowane są portrety byczyńskich pastorów. Również w prezbiterium umieszczone są dwurzędowe stalle o bogatej dekoracji snycerskiej. W kościelnych kryptach spoczywają książę Maksymilian von Württemberg (zm. 1710), członkowie rodziny Frankenbergów oraz zastępnicy miejscowi pastory: Opollius i Košny.

Teren wokół kościoła od początku istnienia parafii do 1750 r. służył jako cmentarz. Z powodu złych warunków sanitarnych i groźby epidemii został on zniwelowany, a następnie założony w innym miejscu Byczyny. W 2009 i w 2014 r. przeprowadzono wykopaliska, które pozwoliły odkryć w sumie 1087 pochówków z czasów od X do XVIII wieku.

Kirche zum Heiligen Kreuz in Radau

Die Kirche wurde erstmals (damals eher eine Kapelle) 1305 urkundlich erwähnt. Auf Initiative des örtlichen Gutsbesitzers aus der Adelsfamilie Salawa wurde die heutige Holzkirche im Jahre 1500 errichtet. Im 18. Jahrhundert wurde die Kirche gründlich umgebaut. Weitere Umbauarbeiten fanden 1817 (Vergrößerung des Kirchenschiffs) und 1836 (Umbau und Erhöhung des Turms) statt. 1899 wurden in der Kirche umfangreiche Instandhaltungsmaßnahmen durchgeführt, deshalb wurden die inneren Wände verputzt. Während der Renovierung im Jahr 1933 wurde auch die Decke verputzt und die Wände mit vier Stahlträgern verstärkt. In den Jahren 1650–1944 diente die Kirche als Filialkirche der Pfarrgemeinde in Zembowitz, danach gehörte sie zu der neugegründeten Pfarrgemeinde in Radau.

Die barocke Holzkirche in Radau wurde in Blockbauweise errichtet. Von der Inneneinrichtung verdienen besondere

Aufmerksamkeit: der Hauptaltar und zwei klassizistische Seitenaltäre aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts, die Kanzler aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts und das Taufbecken mit der Skulptur der Taufe Jesu am Jordan (erste Hälfte des 19. Jahrhunderts).

Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego w Radawiu

Pierwsza wzmianka o świątyni (wówczas raczej w roli kaplicy) pochodzi z 1305 r. W 1500 r. z inicjatywy właściciela tutejszego majątku z rodu Salawów wybudowano obecny drewniany kościół. W XVIII w. został gruntownie przebudowany. Kolejne przebudowy miały miejsce w 1817 r. (powiększenie nawy) i w 1836 r. (wówczas przebudowano i podwyższono wieżę). W 1899 r. w kościele przeprowadzono remont kapitalny, podczas którego na ściany wewnętrzne położono warstwę tynku. W 1933 r. w czasie remontu warstwę tynku położono także na strop oraz wzmocniono ściany czeremcha stalowymi dźwigarami. W latach 1650–1944 kościół był filią parafii w Żębówicach, a następnie należał od nowo powstałej parafii w Radawiu.

Kościół w Radawiu to budowla drewniana o konstrukcji zrębowej zbudowana w stylu barokowym. W wystroju wnętrza na szczególną uwagę zasługują: ołtarz główny i dwa ołtarze boczne wykonane w stylu klasycystycznym w I poł. XIX w., ambona pochodząca z I poł. XIX wieku oraz chrzcielnica z rzeźbą przedstawiającą scenę chrztu Jezusa nad Jordanem (I poł. XIX w.).

Franziskanerkirche in Groß Borek

Die Entstehung einer gemauerten Kirche in Groß Borek ist mit der Niederlassung der Franziskaner im Jahre 1905

verbunden. Von 1906 bis 1907 erbauten die Franziskaner im Ort ein Kloster und von 1910 bis 1911 eine Klosterkirche. Ursprünglich gehörte die Kirche zur Pfarrgemeinde Fronleichnam in Rosenberg. Seit 1942 dient die bisherige Klosterkirche gleichzeitig als Pfarrkirche der neugegründeten Pfarrgemeinde in Groß Borek. Anfang der 60er Jahre des 20. Jahrhunderts wurde das Innere der Kirche gründlich umgestaltet. Infolgedessen entstand ein neuer Hauptaltar mit dem Gemälde des heiligen Franziskus. Auch die Seitenaltäre wurden

umgebaut. In der Kirche befindet sich auch ein gotisches Triptychon aus dem 15. Jahrhundert, welches die Mariä Aufnahme in den Himmel darstellt.

In der Weihnachtszeit kann in der Kirche eine der größten und schönsten Weihnachtskrippen im Oppelner Schlesien bewundert werden. Die Weihnachtskrippe hat eine Fläche von 70 m² und ist knapp 14 m hoch. Die Weihnachtskrippe sieht jedes Jahr anders aus. Die ältesten Figuren in der Weihnachtskrippe stammen von 1911. Die größte Gruppe bilden Gipsfiguren von 1929 und Holzfiguren von 1938. Für den Bau der Weihnachtskrippe werden jedes Jahr viele natürliche Stoffe verwendet. Ihre Errichtung nimmt ca. eineinhalb Wochen in Anspruch. Die Weihnachtskrippe in Groß Borek kann jedes Jahr von der

Christmette bis zum 2. Februar besucht werden.

In unmittelbarer Nachbarschaft befindet sich auch die Holzkirche Kirche St. Martin und Bartholomäus, welche im Jahr 1697 erbaut wurde.

Kościół św. Franciszka w Borkach Wielkich

Powstanie murowanego kościoła w Borkach Wielkich związane jest z przybyciem w 1905 r. do miejscowości franciszkanów. Zakonnicy najpierw wybudowali w latach 1906–1907 klasztor, by następnie w latach 1910–1911 wybudować kościół zakonny. Pierwotnie świątynia przynależała do parafii Bożego Ciała w Oleśnie, zaś od 1942 r. dotychczasowy kościół zakonny stał się zarazem świątynią nowo powstałej parafii w Borkach Wielkich. Na początku lat sześćdziesiątych XX wieku gruntownie przekształcono wnętrze świątyni. W wyniku tych prac powstał nowy ołtarz główny z obrazem świętego Franciszka. Przebudowie uległy także ołtarze boczne. W kościele znajduje się również tryptyk gotycki z XV wieku przedstawiający Zaśnięcie Najświętszej Maryi Panny.

W okresie Bożego Narodzenia w kościele znajduje się jedna z największych i najpiękniejszych szopek na Śląsku Opolskim. Szopka zajmuje powierzchnię ponad 70 m², a jej wysokość sięga 14 metrów! Warto zaznaczyć, że co roku zmienia się cały układ stajenki. Najstarsze figury w stajence pochodzą z 1911 r. Największą grupę stanowią figury gipsowe z 1929 roku oraz drewniane z 1938 r. Do powstania szopki co roku używanych jest wiele naturalnych materiałów. Jej budowa zajmuje średnio ok. półtora tygodnia. Każdego roku szopkę w Borkach Wielkich można oglądać od pasterki do 2 lutego.

W bliskim sąsiedztwie kościoła znajduje się także drewniany kościół pw. św.

Marcina i św. Bartłomieja wybudowany w 1697 roku.

Kirche St. Peter und Paul in Namslau

Die erste urkundliche Erwähnung der Kirche geht auf das Jahr 1278 zurück. Anfang des 15. Jahrhunderts begann der Bau einer neuen gotischen Kirche, die 1441 vollendet wurde. Bemerkenswert ist, dass die Kirche aufgrund ihrer Lage nah der Stadtmauer ein wichtiger Teil der städtischen Wehranlagen war, wovon der hohe Turm mit seinen Schießscharten zeugt. Die Kirche wurde infolge der Brände 1483 und 1619 zerstört und musste jedes Mal wiederaufgebaut werden. Die Kirche war in den Jahren 1525 – 1648 evangelisch. Im Jahre 1713 wurde eine Mauer um den Friedhof herum gebaut, welche die Kirche berührte. Am Eingang zum Friedhof stand ein barockes Tor, welches durch eine Statue des Heiligen Johannes von Nepomuk mit seitlich stehenden Engeln bekrönt war. Weitere Umbauarbeiten an der Kirche fanden in den Jahren: 1759, 1768, 1790, 1844, 1868 – 1869 und 1887 – 1893 statt. Die letzte Renovierung wurde der gotischen Kirche ein einheitlicher neogotischer Innenraum verpasst. Den Zweiten Weltkrieg überstand die Kirche fast unbe-

schadet. Nach dem Krieg wurde die Kirche 1976 erneuert, später noch 1996.

Die Inneneinrichtung der Kirche entstammt hauptsächlich dem Barock und stammt von 1890. Vom Ende des 19. Jahrhunderts stammen die neogotischen Altäre: der Hauptaltar der hl. Petrus und Paulus, Seitenaltäre unter dem Chorbogen - Des hl. Josef und der Jungfrau Maria vom Rosenkranz, aber auch die Altäre am Abschluss des Kirchenschiffs - der Altar der hl. Hedwig im nördlichen Querarm und der Altar Unserer Lieben Frau von der immerwährenden Hilfe in der Anbetungskapelle im südlichen Querarm. Zu den wertvollsten Kunstdenkmälern im Innenraum der Kirche gehören: ein Kruzifix aus der Spätrenaissance von ca. 1500, ein Taufbecken im Rokoko-Stil aus dem 18. Jahrhundert, eine Kanzeln aus der Spätrenaissance vom Anfang des 17. Jahrhunderts und die Skulpturen: eine Pietà aus der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts, eine Kreuzigungsgruppe vom Ende des 15. Jahrhunderts, eine Figur Christi in der Rast aus der ersten Hälfte des 16. Jahrhunderts, aber auch Epitaphien aus der Spätrenaissance aus dem 16. Jahrhundert an der nördlichen Wand des Presbyteriums.

Kościół św. św. Piotra i Pawła w Namysłowie

Pierwsza pisemna wzmianka o kościele w Namysłowie pochodzi z 1278 roku. Na początku XV w. rozpoczyna się budowa nowego kościoła w stylu gotyckim, którą zakończono w 1441 r. Warto zaznaczyć, że kościół zlokalizowany w bliskim sąsiedztwie murów obronnych stanowił wówczas ważny element umocnień miejskich, czego potwierdzeniem była wysoka wieża z licznymi otworami strzelniczymi. Kościół uległ zniszczeniu w wyniku pożaru w 1483 i 1619 r. i za każdym razem został ponownie odbudowany. W latach 1525–1648

był w posiadaniu ewangelików. W 1713 r. zbudowano mur otaczający przyległy do kościoła cmentarz, do którego wejście prowadziło przez barokową bramę, zwieńczoną figurą św. Jana Nepomucena z aniołkami po bokach. Kolejne przebudowy świątyni miały miejsce w latach: 1759, 1768, 1790, 1844, 1868–1869 i 1887–1893. Podczas ostatniej renowacji gotycka świątynia otrzymała jednolite, neogotyckie wnętrze. Kościół nie uległ większym zniszczeniom podczas II wojny światowej. Po wojnie był odnawiany w 1976, a następnie w 1996 r.

Wypozażenie kościoła jest w większości neogotyckie i pochodzi z 1890 r. Z końca XIX w. pochodzą neogotyckie ołtarze: ołtarz główny św. św. Piotra i Pawła, ołtarze boczne przy tęczy – św. Józefa oraz Matki Bożej Różańcowej, a także ołtarze w zamknięciu naw bocznych – św. Barbary w nawie północnej i Matki Bożej Nieustającej Pomocy w kaplicy Adoracji Najświętszego Sakramentu, w nawie południowej. Do najcenniejszych zabytków należą: późnorenansowy krucyfiks z ok. 1500 r., rokokowa chrzcielnica z XVIII w., późnorenansowa ambona z początku XVII w. oraz rzeźby: Pietą z I połowy XV w., Grupa Ukrzyżowania z końca XV w. oraz figura Chrystusa Frasobliwego z I połowy XVI wieku, a także późnorenansowe, XVI-wieczne epitafium umieszczone na północnej ścianie prezbiterium.

Kirche St. Lorenz in Laskowitz

Die Kirche in Laskowitz wurde 1686 errichtet. Dies beweist das Datum auf dem Triumphbalken. Im Jahre 1980 wurde die Kirche umgebaut. Die südliche Wand im Erdgeschoss des Turms wurde abgetragen und mit einem vergrößerten Anbau an Stelle die früheren Umgänge verbunden. Im Jahre 1988 wurde das Orgelprospekt abmontiert und samt der Orgel in

die nahegelegte neuerbaute Kirche verlegt. Die Kirche dient heute als Begräbniskapelle und gehört zur Pfarrgemeinde Mater Dolorosa in Thule.

Die Kirche befindet sich auf einem kleinen Hügel am westlichen Zipfel des Dorfes. Die nach Osten orientierte Kirche wurde auf einem niedrigen Sockel in der Blockbauweise errichtet. Der Turm wurde hingegen aus Ständerwerk errichtet. Im Turm hängt eine 1606 von Jakob Götz in Breslau gegossene Glocke. Die bisherige Kircheneinrichtung wurde teilweise in die nahegelegene neue Kirche verlegt. Von der Inneneinrichtung sind der barocke Hauptaltar aus dem 17. Jahrhundert, Bauernkreuze aus dem 17./18. Jahrhundert die neogotische Kanzel und das Taufbecken, beide aus der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts, besonders sehenswert.

Kościół św. Wawrzyńca w Laskowicach

Został wybudowany w 1686 r. Potwierdzeniem tego faktu jest data umieszczona na belce tęczowej. W 1980 r. kościół uległ przebudowie polegającej na rozebraniu południowej ściany przyziemia wieży i połączeniu jej z powiększoną przybudówką w miejscu wcześniejszych, zabudowanych sobót. Natomiast w 1998 r. zdemontowano prospekt organowy i wraz z instrumentem przeniesiono do pobliskiego nowo wybudowanego kościoła. Kościół św. Wawrzyńca, pełniący obecnie funkcję kaplicy cmentarnej, należy do parafii pw. Matki Bożej Bolesnej w Tułach.

Świątynia znajduje się na niewielkim wzniesieniu przy zachodnim skraju wsi. Kościół orientowany, wybudowany z drewna w konstrukcji zrębowej, na niskiej podmurówce. Natomiast wieża wybudowana jest w konstrukcji słupowej. Na wieży znajduje się dzwon odlany w 1606 r. w pracowni Jakuba Götza we Wrocławiu.

Dotychczasowe wyposażenie kościoła zostało częściowo przeniesione do pobliskiej nowej świątyni. Spośród wyposażenia na uwagę zasługuje XVII-wieczny barokowy ołtarz główny, ludowe krzyże z XVII/XVIII w. oraz pochodzące z II poł. XIX w. neogotycka ambona i chrzcielnica.

Dreifaltigkeitskirche in Belmsdorf

Die Filialkirche der Dreifaltigkeit stammt aus dem 15. Jahrhundert. Die Kirche wurde erstmals 1414 urkundlich erwähnt. In dieser Zeit wurden schon aus Backstein das Presbyterium und die Sakristei errichtet. Es war bestimmt vorgesehen, die ganze Kirche aus Backstein zu errichten, die Bauarbeiten wurden jedoch abgebrochen. Die Bauarbeiten wurden erst nach der Übernahme der Kirche durch die Protestanten im Jahre 1583 fortgesetzt. In dieser Zeit entstand das hölzerne Kirchenschiff. Der letzte Bauabschnitt war die Errichtung des Turms in der zweiten Hälfte des 17.

Jahrhunderts. Seit 1654 bis heute ist die Kirche katholisch. Heute ist die Dreifaltigkeitskirche in Belmsdorf eine Filialkirche der Pfarrgemeinde in Michelsdorf.

Das heutige Aussehen des Innenraumes ist auf unzählige Maßnahmen zurückzuführen, welche im 19. Jahrhundert und Anfang des 20. Jahrhunderts durchgeführt wurden. Die mit Polychromie überzogenen Wände wurden mehrmals übermalt. Die heutige künstlerische Wandmalerei ist das Werk vom Maler und Konservator Alfred Schneider von 1907. Von der ursprünglichen Wandmalerei blieb nur eine barocke Szene der Kreuzigung aus der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts erhalten. Die Szene ist im nördlichen Querarm zu sehen. Auf dem verzierten Triumphbalken ist ein barockes Kruzifix angebracht. Von der Inneneinrichtung verdienen der von 1720 stammende spätbarocke Hauptaltar mit einer skulpturalen Szene der Krönung Mariens mit Joachim und Anna, ein Triptychon von ca. 1525, welches den Seitenaltar bildet,

die Kanzel aus der Renaissance, die Patronatsloge und eine barocke Orgel besondere Aufmerksamkeit.

Interessanterweise leitet sich der Name des Dorfes Belmsdorf (poln. Baldwinowice) vom Namen des Ritters Balduin ab, welcher auch wahrscheinlich die mittelalterliche Siedlung begründete.

Kościół Świętej Trójcy w Baldwinowicach

Kościół filialny pw. Trójcy Świętej pochodzi z XV wieku. Pierwsze wzmianki o nim pochodzą z 1414 r. Wówczas powstało już murowane z cegły prezbiterium z zakrystią. Zapewne cała budowla miała być ceglana, ale dalsze prace zostały przerwane. Kontynuacja prac nastąpiła dopiero w 1583 r., po przejęciu kościoła przez ewangelików. Wówczas powstała drewniana nawa. Ostatnim etapem prac było wybudowanie wieży w II poł. XVII wieku. Od 1654 r. do dnia dzisiejszego kościół służy katolikom. Obecnie kościół Świętej Trójcy w Baldwinowicach jest kościołem filialnym kościoła w Michalicach.

Dzisiejszy wygląd wnętrz jest wynikiem licznych prac prowadzonych w XIX i na pocz. XX w. Ściany pokryte polichromią były kilkakrotnie przemalowywane. Obecny wystrój malarski wykonał malarz i konserwator Alfred Schneider w 1907 r. Z dawnego pierwotnego wystroju malarskiego ścian pozostała jedynie barokowa scena Ukrzyżowania z I poł. XVIII wieku, znajdująca się na północnej ścianie nawy. Na profilowanej belce tęczowej znajduje się barokowy krucyfiks. Z wyposażenia kościoła na szczególną uwagę zasługuje pochodzący z 1720 r. późnobarokowy ołtarz główny z rzeźbiarską sceną Koronacji Marii, z Joachimem i Anną, tryptyk z ok. 1525 r. stanowiący ołtarz boczny, renesansowa ambona i ławy kolatorskie oraz barokowe organy.

Ciekawostką jest fakt, że nazwa miejscowości Baldwinowice pochodzi od imienia rycerza Baldwina, który był prawdopodobnym założycielem osady w średniowieczu.

Jüdischer Friedhof in Kraskau

Der jüdische Friedhof in Kraskau war als erster jüdischer Friedhof im Kreuzburger Land am 22. Februar 1765 angelegt. Interessanterweise haben sich die Juden dazu verpflichtet, für jedes Begräbnis eine Gebühr von einem Taler zu entrichten und dem Verwalter der örtlichen Güter und dem Pfarrer in Kuhnau jährlich „sechs anständige Taschentücher“ zu überreichen.

Die erste Bestattung auf diesem Friedhof fand im Jahre 1765 statt. Der Friedhof war anfangs für die Bewohner von Kraskau, Kreuzburg, Konstadt und Pitschen gedacht. Im Jahre 1847 wurde die jüdische Gemeinschaft samt dem Friedhof der jüdischen Gemeinde in Kreuzburg angeschlossen. In den nachfolgenden Jahren wurde das gesamte Gelände umzäunt und im Jahre 1890 wurde eine Begräbnishalle gebaut. Die letzte Bestattung wurde im Jahre 1923 durchgeführt. Als im Jahre 1926 der neue jüdische Friedhof in Kreuzburg eröffnet wurde, wurde der in Kraskau still-

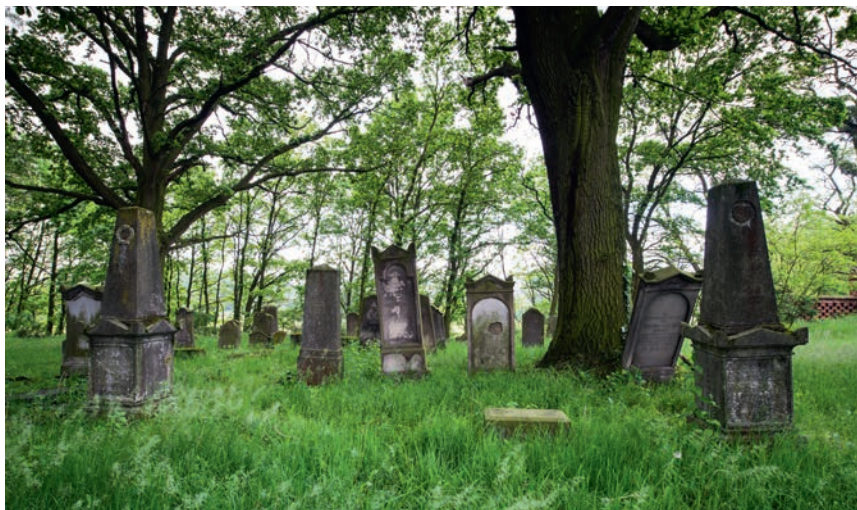
gelegt. In der sog. Reichskristallnacht, die sich in der Nacht vom 9. zum 10. November 1938 ereignet hat, wurde die Begräbnishalle niedergebrannt und das Gelände verwüstet. Im Jahre 1939 ging der Friedhof in den Besitz der Reichsvereinigung der Juden in Deutschland über. Der Friedhof befindet sich gegenwärtig in einem vernachlässigten Zustand. Die Matzewas wurden zum Teil geplündert, die restlichen beschädigt oder umgekippt. Die wahrscheinlich älteste erhaltene Matzewa stammt von 1811.

Cmentarz żydowski w Kraskowie

Kirkut w Kraskowie, jako pierwszy na kluczborskich ziemiach, założony został 22 lutego 1765 r. Za nabycie działki Żydzi zobowiązali się do uiszczania za każdy pochówek opłaty w wysokości 1 talara oraz przekazywania corocznie dla zarządcy miejscowych dóbr i proboszcza parafii w Kuniowie „sześciu sztuk porządnych chusteczek do nosa”.

Pierwszy pochówek na cmentarzu odbył się w 1765 r. Początkowo kirkut służył mieszkańcom Kraskowa, Kluczborka, Wołczyzna i Byczyny. W 1847 roku społeczność żydowska w Kraskowie wraz z cmentarzem została włączona do gminy w Kluczborku. W kolejnych latach cały teren został ogrodzony, zaś w 1890 r. wybudowano dom przedpogrzebowy. Ostatni pochówek miał miejsce w 1923 r. W 1926 r., kiedy otwarto nowy kirkut w Kluczborku, ten w Kraskowie zamknięto. Podczas „nocy kryształowej”, z 9 na 10 XI 1938, dom przedpogrzebowy został spalony, a teren zdewastowany. W 1939 r. cmentarz przeszedł na własność Zrzeszenia Żydów w Niemczech. Obecnie kirkut jest zaniedbany, część macew została rozkradziona, a pozostałe są uszkodzone lub przewrócone. Najprawdopodobniej najstarsza zachowana macewa pochodzi z 1811 r.

Jüdischer Friedhof in Rosenberg

Die Anfänge der jüdischen Ansiedlung in Rosenberg reichen bis ins 15./16. Jahrhundert zurück. Die jüdische Gemeinde wurde hingegen gegen Ende des 18. Jahrhunderts gegründet. Der jüdische Friedhof in Rosenberg wurde 1814 am Stadtrand im Stobertal eröffnet. Wegen seiner malerischen Lage wurde dieser Ort als „jüdische Schweiz“ bezeichnet. Im Jahre 1868 wurde in der Nähe des Friedhofs ein Taharahaus aus Backstein, ein Haus für Leichenwaschung, gebaut. Auf dem Friedhof wurde die Elite unter den Bewohnern von Rosenberg und benachbarten Dörfern aus dem 19./20. Jahrhundert bestattet: Anwälte, Ärzte, Stadträte, reiche Kaufmänner und bekannte Philanthropen. Der Friedhof wurde praktisch bis zum Ausbruch des Zweiten Weltkrieges genutzt. Nach dem Krieg verfiel der verlassene Friedhof zusehends und wurde verwüstet. In dieser Zeit wurden auch viele wertvolle Grabsteine geplündert und die Umzäunung teilweise demoliert.

Der Friedhof wurden auf einem 72 x 39 m großen Rechteck angelegt. Das Gelände

ist von einer Ziegelmauer umzäunt, die teilweise zerstört ist. Heutzutage existiert nur noch das Taharahaus und eine in der Mitte stehende steinerne Schale. Auf dem Friedhof blieben ca. 200 Matzewas erhalten, die älteste davon stammt aus dem Jahr 1824. Die Inschriften der ältesten aus dem 19. Jahrhundert stammenden Matzewas waren in hebräischer Sprache, die neueren auch in deutscher Sprache.

Cmentarz żydowski w Oleśnie

Początki osadnictwa żydowskiego w Oleśnie sięgają XV/XVI w., zaś gmina żydowska powstała tu pod koniec XVIII w. Kirkut w Oleśnie otwarto w 1814 r. na obrzeżach miasta w dolinie rzeki Młynówki. Z uwagi na malownicze położenie to miejsce nazywane było „żydowską Szwajcarią”. W 1868 r. przy kirkucie wybudowano z czerwonej cegły kaplicę przedpogrzebową Bet Taharę, czyli dom oczyszczenia. Na cmentarzu pochowana została elita mieszkańców Olesna i okolicznych wsi z XIX/XX w.: adwokaci, lekarze, rajcy miejscy, bogaci kupcy i znani filantropi. Kirkut

był użytkowany praktycznie do początku II wojny światowej. Po wojnie opuszczony kirkut uległ zniszczeniu i dewastacji. Wówczas też dokonano grabieży cennych nagrobków i częściowego rozwalenia ogrodzenia.

Teren cmentarza ma formę prostokąta o wymiarach 72×39 metrów. Otoczony jest ceglany murem, w części zniszczonym. Do dziś zachował się dom oczyszczenia oraz znajdująca się w środku kamienna misa. Na cmentarzu ocalało także ok. 200 macew, z których najstarsza pochodzi z 1824 roku. Najstarsze, XIX-wieczne macewy mają inskrypcje tylko w języku hebrajskim, nowsze – także w języku niemieckim.

Ehemalige Synagoge in Praschkau

Die Juden kamen im 17. Jahrhundert nach Praschkau. Eine gute Lage der Stadt (nah an der Staatsgrenze) begünstigte die Entwicklung der jüdischen Gemeinde. Die Synagoge in Praschkau wurde 1850 erbaut. Einige Quellen sprechen von 1836. Im Zweiten Weltkrieg errichteten die Nationalsozialisten in Praschkau ein Getto, auf dessen Gebiet auch die Synagoge stand. Nach der Auflösung des Gettos wurde das Gebäude geplündert und stand 20 Jahre nach dem Krieg verlassen. Im Jahre 1964 wurde die Synagoge renoviert

und zu einem städtischen Kulturhaus umfunktioniert, das bis heute hier seinen Sitz hat. An der Wand hängt eine Gedenktafel mit der folgenden Inschrift: „Ehemalige Synagoge. Gotteshaus der in Praschkau lebenden jüdischen Bevölkerung vom 17. Jahrhundert bis 1942”.

Dawna synagoga żydowska w Praszcze

Do Praszki Żydzi przybyli w XVII w. Dobra lokalizacja tego miasta (tuż przy granicy państwa) sprzyjała rozrastaniu się gminy. Synagoga w Praszcze została wybudowana w 1850 r. (niektóre źródła wskazują także na rok 1836). Podczas II wojny światowej hitlerowcy w Praszcze utworzyli getto, na terenie którego znajdowała się także synagoga. Po likwidacji getta budowla została zdewastowana, zaś po wojnie obiekt przez blisko 20 lat stał opuszczony. W 1964 r. synagoga została odnowiona i przebudowana na miejski dom kultury, który do dziś ma tutaj swoją siedzibę. Na ścianie budynku znajduje się tablica pamiątkowa o treści: „Dawna synagoga. Miejsce kultu religijnego ludności żydowskiej zamieszkującej w Praszcze od XVII w. do 1942 r.”.

Marienkirche in Praschkau

Am 29. August 1988 wurde in dem sich rasant entwickelnden Stadtteil von Praschkau die neue Pfarrgemeinde Unserer Lieben Frau vom Kalvarienberg gegründet. Im Jahre 2002 wurde die Kirche ausgebaut und modernisiert. Die feierliche Weihe der neuen Kirche fand am 15. September 2002 statt. In dieser Zeit erhielt die Kirche eine originalgetreue Kopie des wundersamen Gemäldes Unserer Lieben Frau vom Kalvarienberg, das sich in der Kirche in Kalwaria Zebrzydowska befindet. Die Segnung der Kopie des Ge-

mäldes erfolgte durch Papst Johannes Paul II. höchstpersönlich auf seiner Pilgerreise nach Polen im Jahre 2002 und während seines Aufenthaltes in Kalwaria Zebrzydowska. Während der Segnung des Gemäldes sagte der Heilige Vater: „Die Heilige Maria vom Kalvarienberg soll auch in Praschkau herrschen. Betet dort für mich.“ Eine gesegnete Kopie des wundersamen Gemäldes Unserer Lieben Frau vom Kalvarienberg ist im Presbyterium der hiesigen Kirche zu sehen. Am Werk wurde von mehreren Künstlerateliers gearbeitet, die Koordination übernahm Jerzy Kumala, ein bekannter Krakauer Maler. Der Tschenschauer Metropolit erhob diese Kirche am 11. Oktober 2002 zum Marienwallfahrtsort. In dieser Kirche gibt es Reliquien des Wahren Kreuzes Christi - eine Gabe der Bernhardiner aus Kalwaria Zebrzydowska.

Sanktuarium NMP Kalwaryjskiej w Praszce

29 sierpnia 1988 r. w intensywnie rozwijającej się części Praszki została utworzona nowa parafia pw. Najświętszej

Maryi Panny Kalwaryjskiej. W 2002 roku kościół został poddany rozbudowie i modernizacji. Uroczysta konsekracja miała miejsce 15 września 2002 r. W tym samym czasie kościół otrzymał wierną kopię cudownego wizerunku Matki Bożej Kalwaryjskiej, znajdującego się w kościele w Kalwarii Zebrzydowskiej. Na uwagę zasługuje fakt, że poświęcenia kopii obrazu dokonał osobiście papież Jan Paweł II podczas swojej pielgrzymki do Polski w 2002 r. i pobytu w Kalwarii Zebrzydowskiej. Podczas poświęcenia obrazu Ojciec Święty powiedział: „Niech Matka Boża Kalwaryjska króluje także w Praszce. Módlcie się tam za mnie”. Poświęcona kopia cudownego wizerunku Matki Bożej Kalwaryjskiej znajduje się w prezbiterium sanktuarium. Dzieło to wykonane zostało przez kilka artystycznych pracowni, których pracę koordynował Jerzy Kumala, znany krakowski artysta malarz. Decyzją metropolity częstochowskiego 11 października 2002 r. kościół ten został ogłoszony sanktuarium maryjnym. W kościele tym znajdują się także relikwie Świętego Krzyża – dar oo. bernardynów z Kalwarii Zebrzydowskiej.

Rathäuser Ratusze

Rathaus in Pitschen

Das erste gemauerte Rathaus entstand in Pitschen gegen Ende des 15. Jahrhunderts und Anfang des 16. Jahrhunderts. Das Rathaus wurde mehrmals beschädigt (1655 infolge von Kriegseinwirkungen) und in den Jahren 1719 und 1757 aufgrund eines Stadtbrandes. Jedes Mal musste das Rathaus aufs Neue wiederaufgebaut werden. Der in Breslau wohnhafte und aus Pitschen stammende Adamus Quasius initiierte 1719 den Wiederaufbau des Rathauses. Er war Pastor in der Kirche St. Bernhard, Pfarrer in der Gemeinde Heiliger Geist in Breslau und Sohn des Pitschener Webers Jan Kwas. Davon zeugen eine bis heute über dem Osteingang hängende Kartusche mit dem preußischen Adler und dem Stadtwappen und eine Gedenktafel mit entsprechender Inschrift. Im

Jahre 1766 vollzog der Oppelner Bauinspektor Johann Martin Pohlmann den Wiederaufbau des Rathauses. Gegen Ende des 19. Jahrhunderts wurde das Rathaus renoviert. In dieser Zeit war im Gebäude auch ein Gericht untergebracht, später (vor 1939) wurde hier ebenfalls ein Gerichtsgefängnis geschaffen. 1945 marschierte die Rote Armee in Pitschen ein und steckte das Rathaus in Brand, das völlig niederbrannte. Das Rathausgebäude wurde in den Jahren 1957-1961 mit einigen Vereinfachungen wiederaufgebaut.

Das Pitschener Rathaus wurde auf dem Grundriss eines Rechtecks im barock-klassizistischen Stil errichtet. Es ist ein dreigeschossiges Gebäude. An das Rathausgebäude grenzen vom Osten her drei Wohnhäuser, eins vom Westen her, und zwei vom Norden her. Auf der westlichen

Seite befindet sich hingegen ein quadratischer Turm. Zum Haupteingang gelangt man vom Osten her über eine zweiläufige Spiegeltreppe. Besonders sehenswert ist auf der Nordseite des Gebäudes ein steinernes Portal aus der Renaissance, das zu den einstigen Kellern führt.

Ratusz w Byczynie

Pierwszy murowany ratusz zbudowano w Byczynie pod koniec XV lub na początku XVI w. Kilkakrotnie uległ zniszczeniu – w 1655 r. na skutek działań wojennych oraz w latach 1719 i 1757 w wyniku pożaru miasta, za każdym razem jednak był odbudowywany. W 1719 r. inicjatorem odbudowy był Adamus Quasius z Wrocławia, pastor w kościele św. Bernardyna i proboszcz parafii pw. św. Ducha we Wrocławiu, który pochodził z Byczyny i był synem tutejszego tkacza, Jana Kwasa. Świadczy o tym do dziś umieszczony nad wejściem od wschodniej strony kartusz z orłem pruskim i herbem miasta oraz inskrypcyjna tablica pamiątkowa. W 1766 r. odbudowy ratusza dokonał opolski inspektor budowlany Jan Marcin Pohlmann. Pod koniec XIX w. przeprowadzono kolejny remont. W tym czasie w budynku mieścił się też sąd, a później (przed 1939 r.) utworzono tu także więzienie sądowe. Wejście Armii Czerwonej do Byczyny w 1945 r. przynosi całkowite zniszczenie ratusza na skutek podpalenia. Budynek zostaje odbudowany, z pewnymi uproszczeniami, w latach 1957–1961.

Ratusz w Byczynie został wybudowany na planie prostokąta w stylu barokowo-klasycystycznym. Jest to budynek trzykondygnacyjny. Przylegają do niego trzy kamienice od południa, jedna od zachodu i dwie od północy. Po zachodniej stronie znajduje się kwadratowa wieża. Główne wejście do ratusza prowadzi od wschodu, po lustrzanych dwubiegowych schodach. Przy pół-

nocnej stronie budynku wart zobaczenia jest kamienny, renesansowy portal prowadzący do dawnych piwnic.

Rathaus in Guttentag

Das Rathaus in Guttentag wurde in den Jahren 1848-1849 errichtet. Das vorige Rathausgebäude wurde infolge eines großen Stadtbrandes im Jahre 1846 zerstört. Besondere Erwähnung verdient die Tatsache, dass den in Not geratenen Bewohnern von Guttentag viele Menschen aus benachbarten Städten, Friedrich Wilhelm von Braunschweig (damaliger Besitzer des Gutes) und sogar der preußische König Friedrich Wilhelm IV. Hilfe geleistet haben. Während des Wiederaufbaus wurden Änderungen an der bisherigen mittelalterlichen Stadtplanung von Guttentag vorgenommen. Das Rathaus wurde im neoklassizistischen Stil errichtet. Das gemauerte und verputzte Gebäude wurde auf einem rechteckigen Grundriss erbaut. Das Rathaus verfügt über zwei Etagen, ein Walmdach mit einer Laterne in der Mitte, auf der eine Uhr angebracht ist, und als Bekrönung dient eine Wetterfahne mit dem Jahr 1848.

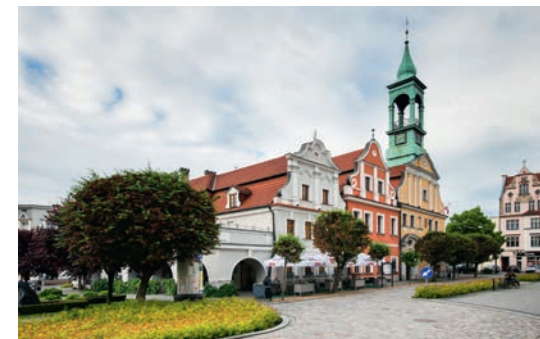

Ratusz w Dobrodzieniu

Ratusz w Dobrodzieniu został zbudowany w latach 1848–1849. Poprzedni budynek uległ zniszczeniu podczas wielkiego pożaru miasta w 1846 r. Warto zaznaczyć, że pomocy mieszkańcom Dobrodzienia w tej trudnej sytuacji udzielił wtedy mieszkańcy sąsiednich miast, książę brunswicki (ówczesny właściciel dworu), a nawet król pruski Fryderyk Wilhelm IV. Podczas odbudowy miasta po pożarze dokonano zmian dotychczasowego średniowiecznego układu urbanistycznego Dobrodzienia. Ratusz wybudowano w stylu neoklasycystycznym na planie prostokąta, budynek jest murowany i otynkowany, ma dwie kondygnacje, czterospadowy dach z latarnią na środku, na której umieszczony jest zegar, zaś zwieńczeniem jest wiatrowskaz z rokiem 1848.

Rathaus in Kreuzburg

Das erste Rathaus bestand aus Holz und wurde Anfang des 15. Jahrhunderts errichtet. Dieses Rathaus brannte während des großen Stadtbrandes am 23. April 1737 nieder. Nach dem Brand wurde das Rathausgebäude erst im Jahre 1752 wiederaufgebaut, was durch den in den Jahren 1740-1741 tobenden preußisch-österreichischen Krieg bedingt war. An das Rathausgebäude schlossen sich in einer Doppelreihe 12 kleine barocke Kramhäuser, die einander mit hinteren Wänden berühren, an. Sie wurden im Volksmund aufgrund ihrer Anzahl und Monumentalität „Zwölf Apostel“ genannt. Am 25. Juni 1925 zerstörte ein Brand den Großteil der Bebauung, wovon nur das Rathausgebäude und vier anliegende Wohnhäuser verschont blieben. Infolge des Brandes kamen 3 Menschen ums Leben. Die vier am geringsten beschädigten Wohnhäuser wurden im Jahre 1926 nach dem Ent-

wurf des Stadtarchitekten Alfred Lenz wiederaufgebaut. An der Stelle der übrigen Wohnhäuser wurden Grünflächen geschaffen. Die nackten Wände an der Westseite der Wohnhäuser wurden um Bogengänge mit Balkons erweitert. An der Bekrönung des Daches ist auf einem Flachrelief dargestellt, wie das Rathaus mit seinen barocken Wohnhäusern vor dem Brand aussah. In den Jahren 2011-2012 wurde das Rathaus renoviert und die Fläche um den Marktplatz umgestaltet. Während der Renovierung wurden im Juli 2002 in der Turmspitze Dokumente zum Bau und Umbau des Rathauses gefunden (sie stammen wohl aus den Jahren 1752, 1858 und 1926). Dank diesen Dokumenten kann die Geschichte des Rathauses in den Jahren 1737-1926 genau wiedergegeben werden.

Ratusz w Kluczborku

Pierwszy, drewniany ratusz powstał prawdopodobnie na początku XV w. Niestety spłonął podczas wielkiego pożaru miasta 23 kwietnia 1737 r. Został odbudowany dopiero w 1752 r., z uwagi na trwającą w latach 1740–1741 wojnę prusko-austriacką. Do ratusza dobudowano wówczas 12 domów kramarskich, usytuowanych w dwóch rzędach i stykających się tylnymi ścianami, zwanych przez mieszkańców „Dwunastoma Apostołami”.

25 czerwca 1925 r. pożar zniszczył większość zabudowy, pozostawiając jedynie budynek ratusza oraz cztery najbliższe kamieniczki. W wyniku pożaru śmierć poniosły trzy osoby. Cztery najmniej zniszczone kamienice zostały odbudowane w 1926 r. według projektu architekta miejskiego Alfreda Lenza. W miejscu pozostałych kamieniczek utworzono skwer miejski, zaś gołe od zachodniej strony ściany kamienic wzbogacono arkadowymi podcieniami z balkonem. W naczółku na dachu umieszczono płaskorzeźbę przedstawiającą ratusz z barokowymi kamieniczkami przed pożarem. W latach 2011–2012 przeprowadzony został remont ratusza, połączony z rewitalizacją przestrzeni rynkowej. W trakcie remontu w lipcu 2012 r. w iglicy wieży ratuszowej odnaleziono dokumenty dotyczące budowy i przebudowy ratusza, datowane na lata: 1752, 1858 i 1926. Dzięki tym dokumentom znana jest dokładna historia ratusza z lat 1737–1926.

Rathaus in Namslau

Das erste Rathaus in Namslau entstand höchstwahrscheinlich in der zweiten Hälfte des 13. Jahrhunderts. In den Jahren 1374–1378 wurde das gemauerte gotische Rathaus aus Backstein errichtet. Im Jahre 1389 wurde ein prächtiger, heute 57 Meter hoher Turm hinzugebaut. Im 17. und 18. Jahrhundert erfolgte der weitere Umbau und Ausbau des Namslauer Rathauses, hauptsächlich durch drei neue Anbauten. In zwei Anbauten wurden ein Wachturm und die Stadtwaage untergebracht. Im 17. Jahrhundert wurde das Rathausgebäude im Stil der Renaissance umgebaut. In dieser Zeit wurde am Turm eine Uhr angebracht. Während der Konservierungsarbeiten in den Jahren 2001–2002 wurde die Regotisierung des Gebäudes vorgenommen, was zu der Enthüllung der ursprünglichen gotischen Form

der Fassade führte, die erhalten blieb. Vor dem Rathaus steht ein Brunnen, in dessen Bekrönung ein Knabe mit dem Delphin steht. Der Brunnen wurde in den Jahren 1912–1913 von Paul und Theodor Feige gestiftet.

Ratusz w Namysłowie

Pierwszy ratusz w Namysłowie powstał najprawdopodobniej w II połowie XIII w. W latach 1374–1378 zbudowano ratusz murowany z cegły w stylu gotyckim. W 1389 r. dobudowano do niego okazałą, dzisiaj 57-metrową wieżę. W XVII i XVIII wieku miała miejsce dalsza przebudowa i rozbudowa namysłowskiego ratusza, głównie poprzez dobudowanie dodatkowych trzech przybudówek. W dwóch z nich mieściły się strażnica i waga miejska. W XVII w. budynek ratusza przebudowano w stylu renesansowym. W tym okresie na wieży zamontowano także zegar. Podczas prac konserwatorskich w latach 2001–2002 przeprowadzono regotyzację budynku, podczas której odsłonięto zachowany pierwotny, gotycki kształt elewacji. Przed ratuszem znajduje się fontanna, która w swoim zwieńczeniu ma figurkę chłopca z delfinem. Fontanna została ufundowana w latach 1912–1913 r. przez Pawła i Teodora Feige.

Festungsanlagen Militaria

Wehrmauern mit polnischen und deutschen Türmen in Pitschen

Pitschen ist eine der wenigen Städte in Polen, in der die mittelalterliche Stadtmauer vollständig erhalten blieb. Die Gesamtlänge der Pitschener Stadtmauer umfasst beträchtliche 912,5 m! Die Mauer wurde im 15. und 16. Jahrhundert erbaut und bestand hauptsächlich aus Backstein und Bruchstein, an manchen Stellen auch aus Findlingen. Die durchschnittliche Höhe der Mauer in Pitschen beträgt 5,5 - 6 m, und ihre Dicke beträgt etwa 1,5 m. Am Umfang der Mauer sind drei Türme erhalten geblieben: zwei Torhäuser, durch die man früher in die Stadt gelangte, und der Süd-turm - der Sandturm. Der Westturm, der sog. deutsche Turm, wurde im 15. Jahrhundert im unteren Teil aus Schotterstein und im höheren aus Ziegelsteinen erbaut.

Im 19. Jahrhundert wurde ein Spitzbogen-Durchgang erbaut. Gegenwärtig hat der Turm ein Flachdach, aber früher hatte er ein Zeltdach mit kleinen Türmen, die von alten Stadtsiegeln bekannt sind. Der Ostturm der sog. polnische Turm, wurde im 15. Jahrhundert aus Ziegeln erbaut. In den 30er Jahren des 20. Jahrhunderts wurde die Bekrönung aufgrund eines Blitzeinschlags beschädigt. Damals bekam der Turm ein Zeltdach, das auch heute zu sehen ist. Wahrscheinlich ergab sich unter dem Turm der österreichische Erzherzog Maximilian III. (der Anwärter auf die polnische Krone), nachdem er die Schlacht von Pitschen am 24. Januar 1588 gegen Jan Zamoyski verloren hatte. Der letzte Turm, der im Süden gelegene Sandturm, wurde im 16. Jahrhundert errichtet, um die Verteidigung der Stadt von der Südseite zu stärken. Auf diesem Turm führte Maria Cunitia, die erste Astronomin

und Autorin der Publikation „Urania Propitia“, astronomische Forschungen durch. Auf der Nordseite ist ein Teil des 1940 erbauten Stadtgrabens erhalten geblieben. Interessanterweise werden seit Jahren im Wassergraben Forellen gezüchtet.

Mury obronne w Byczynie z wieżami – Polską i Niemiecką

Byczyna to jedno z niewielu miast w Polsce, w których niemal w całości zachowały się średniowieczne mury miejskie. Łączna ich długość w Byczynie wynosi aż 912,5 m! Mury powstały w XV i XVI w. i wykonane zostały głównie z cegły oraz kamienia łamanego, a miejscami także z głazów narzutowych. Średnia ich wysokość wynosi 5,5–6 m, a ich grubość to około 1,5 m. W obwodzie murów zachowały się trzy wieże: dwie bramne, którymi dawniej można było dostać się do miasta, oraz baszta południowa, zwana Piskową. Wieża bramna zachodnia, tzw. Niemiecka, wybudowana została w XV w. w dolnej części z kamienia łamanego, w wyższej – z cegły. W XIX w. wykonano ostrołukowe przejście. Obecnie wieża ma płaski dach, ale w przeszłości dach wykonano w stylu namiotowym z małymi wieżyczkami, znanymi nam ze

starych pieczęci miasta. Wieża bramna wschodnia, tzw. Polska, wybudowana została w XV w. z cegły. W latach trzydziestych XX w. zwieńczenie wieży uległo zniszczeniu na skutek uderzenia pioruna. Wówczas wieża otrzymała zachowany do dziś dach namiotowy. Najprawdopodobniej pod tą wieżą ogłosił kapitulację arcyksiążę austriacki Maksymilian Habsburg (pretendent do polskiej korony) po przegranej z wojskami Jana Zamojskiego bitwie pod Byczyną, która miała miejsce 24 stycznia 1588 r. Ostatnia z wież – baszta południowa, zwana też Piskową – powstała w XVI w. celem wzmocnienia obrony miasta od strony południowej. Na tej wieży swoje badania astronomiczne prowadziła Maria Cunitia, pierwsza kobieta astronom i autorka publikacji „Urania Propitia”. Od strony północnej zachowany został fragment fosy miejskiej przebudowanej w 1940 r. Ciekawostką jest fakt, że w fosie od wielu lat hodowane są pstrągi.

Stadtmauer samt dem Krakauer Tor in Namslau

Die ursprüngliche Stadtmauer entstand in den Jahren 1350–1359. Sie wurde aus Ziegeln gebaut, und an einigen Stellen wurde ein zusätzliches Fundament aus Feldstein errichtet. Die Mauer umgab die Stadt ringförmig, stellenweise sogar doppelt. Die Dicke der Stadtmauer war unterschiedlich, abhängig von der Wahrscheinlichkeit, dass der Feind die Stadt einnehmen könnte. Die größte Gefahr der Stadteinnahme durch den Feind bestand aus der östlichen Richtung, deswegen betrug die Dicke der Stadtmauer an dieser Stelle 2,20 m. Die Gefahr, dass der Feind die Stadt aus anderen Richtungen einzunehmen versuchte, war geringer, deswegen war die Stadtmauer an diesen Stellen 1,70 m dick. Die Stadtmauer war

durchschnittlich 6 m hoch. Interessanterweise gibt es im nördlichen Teil der Mauern zwei Arkaden-Durchlässe – einen einfachen und einen doppelten, durch die ein Zweig der Weide fließt, deren Wasser die städtische Mühle antrieb. Bis heute blieben in Namslau beachtliche Teile der Stadtmauer erhalten, besonders auf der Nordseite, teilweise auf der Süd- und Ostseite.

Von zwei Torhäusern, durch die man früher in die Stadt gelangte, steht nur das Krakauer Tor, das auch als das Kreuzburger Tor bezeichnet wird. Das Torhaus wurde in der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts errichtet und bestand aus Ziegeln. Der 26 m hohe Turm bildete einen großartigen Aussichtspunkt. Die Nische, in der früher das Gitter gehoben wurde, kann man noch heute sehen. Durch die vor einigen Jahren entstandene Holzgalerie und Treppen ist es möglich, den Turm zu besteigen, der immer noch eine interessante Aussicht auf die Stadt und ihre Umgebung bietet.

Mury obronne z wieżą Krakowską w Namysłowie

Pierwotne mury obronne miasta powstały w latach 1350–1359. Wybudowano je z cegły, a na niektórych odcinkach dodatkową podmurówkę wykonano z kamienia polnego. Mury otaczały miasto pierścieniem, w niektórych miejscach podwójnym. Grubość murów była różna, zależnie od ewentualnego stopnia zagrożenia zdobywania miasta przez wroga. Ponieważ miasto było najbardziej zagrożone nadejściem wroga od strony wschodniej, mur w tym miejscu jest najgrubszy – ma 2,20 m. Mniejsza obawa dotyczyła próby zdobywania miasta od pozostałych stron, stąd grubość murów w tym miejscu mniejsza – wynosi 1,70 m. Przeciętna wysokość murów wynosiła

6 m. Ciekawostką jest fakt, że w północnej części murów znajdują się dwa arkadowe przepusty – pojedynczy i podwójny, przepływa tędy odnoga Widawy, której wody umożliwiały pracę miejskiego młyna. Do dziś zachowały się w Namysłowie spore fragmenty murów obronnych, w szczególności od strony północnej i częściowo południowej i wschodniej.

Z dwóch wież bramnych, którymi w przeszłości można było się dostać do miasta, pozostała jedynie brama Krakowska, zwana też Kluczborską. Wieża została wzniesiona z cegły w II poł. XIV w. Wieża o wysokości 26 m stanowiła doskonały punkt widokowy. Do dziś zachowała się także wnęka mieszcząca niegdyś podnoszoną kratę. Dzięki powstałej kilkanaście lat temu drewnianej galerii i schodom istnieje możliwość wejścia na wieżę, która do dziś stanowi ciekawy punkt widokowy na miasto i okolice.

Bunker in Bankau

Der Bunker entstand während des Zweiten Weltkrieges. Die hügelige Lage und die „Bedeckung“ durch einen

jungen Wald machten ihn zum ausgezeichneten Aussichts- und Beschusspunkt. Unweit davon verlief die Hauptverkehrsstraße von Kattowitz nach Posen und die Bahnstrecke Posen - Kreuzburg - Rosenberg - Lublinitz - Kattowitz. Ursprünglich wurde der Bunker vom Holzfachwerk umgeben. Heute ist nur die Ruine des Bunkers zu sehen. Zum Bunker gelangt man durch die Landesstraße 11. Vor Bankau (an der Stober-Brücke) muss man in die Straße nach Kotschanowitz einbiegen. Nach etwa 100 m biegen wir links in eine Feuerwehrezufahrt ein. Wenn wir von diesem Standort aus noch 30 m weitergehen, erreichen wir die Bunker-ruinen, die sich auf der linken Seite befinden. An dieser Stelle muss besonders betont werden, dass in der Umgebung von Bankau das Stalag Luft VII A Bankau angesiedelt war, in dem britische, amerikanische, polnische und sowjetische Kriegsgefangene einsaßen. Im nächsten Punkt des Spazierbuches erfahren Sie mehr darüber.

Bunkier w Bąkowie

Bunkier powstał w czasach II wojny światowej. Zlokalizowany na wznie-sieniu, „przykryty” młodym lasem, był świetnym punktem widokowym i ostrza-towym. Niedaleko bowiem przebiegała główna trasa z Katowic do Poznania oraz linia kolejowa Poznań - Kluczbork - Ole-sno - Lubliniec - Katowice. Pierwotnie bunkier był otoczony murem pruskim. Dziś pozostały tylko ruiny bunkra. By do nich dotrzeć, należy z drogi krajowej nr 11 przed wsią Bąków (przy moście nad Stobrawą) skręcić w drogę na Chocianowice. Następnie po około 100 metrach skręcamy w lewo w drogę pożarową. Z tego miejsca, po pokonaniu jeszcze 30 metrów, po lewej stronie ujrzymy ruiny bunkra. Warto jeszcze zaznaczyć, że w okolicach wsi Bąków znajdował się Stalag Luft VIIA Bankau, w którym przeby-wali jeńcy brytyjscy, amerykańscy, polscy oraz radzieccy, o czym więcej w kolejnym punkcie *Spacerownika*.

Natur Przyroda

Landschaftsschutzpark Stober

Der Landschaftspark Stober ist der jüns-te und gleichzeitig der größte Land-schaftsschutzpark in der Woiwodschaft Oppeln. Dieser wurde im Jahre 1999 ge-gründet und nimmt eine Oberfläche von 52 636,5 ha ein. Das Parkgelände befin-det sich auf den Grenzen von insgesamt 12 Gemeinden. Das Parkgelände liegt im Flusseinzugsgebiet der Oder, des Stobers, des Budkowitz Baches, des Bodlandes, der Brünne und der Smortawa. In Fluss-tälern befinden sich die kostbarsten Natur-fragmente des Parks. Beinahe 80% der Parkoberfläche bilden Wälder, unter denen Kiefern als meist verbreitet gelten.

Auf dem Parkgelände hat man das Vor-kommen von 49 naturgeschützten Pflan-

zenarten, 16 Arten von der polnischen ro-ten Liste bedrohter Tier- und Pflanzenarten und ca. 130 seltener Arten feststellen kön-nen. Zu den Interessantesten gehören: der Königsfarn, der Rundblättrige Sonnentau, der Echte Seidelbast, der Türkenbund, der Kleine Mäuseschwanz, das Büchsenkraut, sieben Arten der Familie der Orchideen (u.a. das Fuchs' Knabenkraut und der Violette Stendelwurz) und Wasserpflanzen. Die Fauna präsentiert sich sehr reichhaltig und die günstigen Bedingungen gestalten den Lebensraum für Tiere. Das Parkgebiet wird von Mischwäldern, Altwässern und Gartenteichen eingenommen. 250 Tier-arten (darunter 165 Vogelarten) pflanzen sich hier fort. Unter ihnen gibt es 47 Arten, die der polnischen roten Liste bedrohter Tier- und Pflanzenarten entnommen wer-

den können, und 18 Arten, die vom Aussterben bedroht sind.

Auf dem Gebiet des Landschaftsparks Stober befinden sich momentan vier Naturschutzreservate, 8 ökologische Nutzer, ein Naturlandschaftsteam und 53 Naturdenkmäler.

Stobrowski Park Krajobrazowy

To najmłodszy, a zarazem największy park krajobrazowy w województwie opolskim. Został utworzony w 1999 roku i obejmuje powierzchnię 52 636,5 ha. Teren parku znajduje się w granicach 12 gmin. Park położony jest w dorzeczu Odry, Stobrawy, Budkowiczanki, Bogacicy, Brynicy i Smortawy. To właśnie w dolinach rzek znajdują się najcenniejsze przyrodniczo fragmenty parku. Niemal 80% powierzchni parku stanowią kompleksy leśne, a dominują w nich bory sosnowe.

Na terenie parku stwierdzono występowanie 49 gatunków roślin prawnie chronionych, 16 gatunków z „Polskiej czerwonej listy” oraz około 130 gatunków rzadkich. Do najciekawszych należą: długosz królewski, rosiczka okrągłolistna, wawrzynek wilczczyko, lilia złotogłów, mysiorek maleńki, lindernia mułowa, 7 gatunków z rodziny storczykowatych (m.in. kukułka Fuchsa i kruszczyk siny) oraz rośliny wodne. Bogato prezentuje się w parku także fauna, co jest podyktowane bardzo dobrymi warunkami do ich zamieszkiwania. Obszar parku obfituje bowiem w liczne lasy mieszane oraz starorzecza i stawy hodowlane. Do rozrodu przystępuje tu około 250 chronionych gatunków zwierząt (w tym 165 gatunków ptaków). Wśród nich jest 47 gatunków z krajowych czerwonych list oraz 18 gatunków bliskich zagrożeniu w swoim globalnym zasięgu.

Na terenie Stobrowskiego Parku Krajobrazowego znajdują się obecnie cztery rezerваты przyrody, 8 użytków ekologicz-

nych, jeden zespół przyrodniczo-krajobrazowy oraz 53 pomniki przyrody.

Landschaftsschutzpark Załęcze

Der Landschaftspark Załęcze ist einer der ersten Landschaftsparks in Polen. Er wurde im Jahre 1978 gegründet. Die Oberfläche des Parks beträgt 14 750 ha und die äußere Schutzzone 12 010 ha. Ein bedeutender Teil des Parks befindet sich in der Woiwodschaft Lods und nur 1162 ha befinden sich in der Woiwodschaft Oppeln (Gemeinde Rudniki) und Schlesien. Das Ziel der Eröffnung des Parks war der Schutz und Erhalt der Jura-Landschaft im Hochland Wieluń und auch der Schutz des zauberhaften Abschnitts des Flusses Warthe.

Załęczański Park Krajobrazowy

Jest jednym z pierwszych parków krajobrazowych w Polsce. Został utworzony w 1978 roku. Powierzchnia parku wynosi 14 750 ha, a otuliny – 12 010 ha. Znaczna część parku znajduje się w województwie łódzkim, a jedynie 1162 ha jego powierzchni znajduje się na terenie województwa opolskiego (gmina Rudniki) i śląskiego. Celem utworzenia tego parku była ochrona jurajskiego krajobrazu Wyż-

ny Wieluńskiej, a także ochrona urokliwego odcinka rzeki Warty.

„Tal der Nachtigallen” in Proschlitz

In dem am Schloss gelegenen Park in Proschlitz befindet sich eine Anhäufung von Brutplätzen der Nachtigallen, deshalb wird die Ortschaft auch das „Tal der Nachtigallen“ genannt. Die erste Erwähnung der Nachtigallen in Proschnitz stammt aus Zeiten, in denen das Schloss noch der Familie Watzdorf gehörte. Es wurde ein Verein für die Entwicklung des Dorfes im Tal der Nachtigallen in Proschlitz gegründet, welcher dem Entstehen von ornithologischen Standpunkten im Park in Proschlitz und der Anerkennung des Ortes als Naturschutzgebiet für Brutplätze der Nachtigallen nachgeht. Interessant ist die Tatsache, dass die Lufttemperatur in der Nähe des Schlosses immer um zwei Grad niedriger ist als in der restlichen Umgebung des Dorfes, was das Auftreten des spezifischen Mikroklimas an diesem Ort bestätigt.

„Dolina słowików” w Proślicach

W przypałowym parku w Proślicach znajduje się największe w Europie skupisko legowe słowika szarego, stąd miejsce to nazywane jest „doliną słowików”. Pierwsze wzmianki o występowaniu słowików w Proślicach pochodzą z czasów, kiedy pałac należał do rodziny Watzdorfów. Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dolina Słowika w Proślicach prowadzi działania zmierzające do powstania stanowisk ornitologicznych w parku oraz uznania tego miejsca za strefę ochrony miejsc legowych ptaków. Ciekawostką jest fakt, że temperatura powietrza w okolicy pałacu jest zawsze o dwa stopnie niższa niż w pozostałej części wsi, co potwierdza występowanie specyficznego mikroklimatu w tym miejscu.

Kastanienallee in Reinersdorf

Mit einer Länge von 6 km ist die Kastanienallee in Reinersdorf die längste Kastanienallee in Europa und die drittlängste der Welt. Die Allee beginnt ca. 2 km vor Reinersdorf und führt entlang der Kreisstraße Konstadt-Kempen vorbei bis zu den Grenzen der Woiwodschaft Oppeln und der Woiwodschaft Großpolen vor dem Dorf Ignacówka. Man schätzt, dass entlang der Straße ca. 650 Kastanienbäume wachsen. Es lohnt sich die Aufmerksamkeit darauf zu lenken, dass der richtige Name der Allee „Aleja Kasztanowcowa” und nicht „Aleja Kasztanowa” ist, weil der Baum den Namen Kastanienbaum trägt (*Aesculus hippocastanum*). Diese Art kommt von der Balkanhalbinsel und in ganz Europa wird dieser Baum schon seit dem 16. Jahrhundert gepflanzt. Am schönsten präsentiert sich die Kastanienallee in Reinersdorf Anfang Mai während der Abiturzeit, wenn die Bäume blühen.

Aleja Kasztanowcowa w Komorznie

Aleja Kasztanowcowa w Komorznie o długości ok. 6 km to najdłuższa w Europie i trzecia na świecie z alei kasztanowcowych. Aleja zaczyna się ok. 2 km przed wsią Komorzno i prowadzi wzdłuż

drogi powiatowej Wotczyn – Kępno do granicy województwa opolskiego z województwem wielkopolskim, przed wsią Ignacówka. Szacuje się, że wzdłuż drogi rośnie około 650 kasztanowców. Warto zwrócić uwagę, że poprawna nazwa tej alei to Aleja Kasztanowcowa, a nie „Aleja Kasztanowa”, ponieważ drzewo to nosi nazwę kasztanowiec zwyczajny (*Aesculus hippocastanum*). Gatunek ten pochodzi z Półwyspu Bałkańskiego, a w całej Europie jest uprawiany już od początku XVI wieku. Najładniej Aleja Kasztanowcowa w Komornie prezentuje się na początku maja, w okresie matur, kiedy drzewa kwitną.

Ein Stein in Rzendowitz

Der Sandsteinobelisk befindet sich im Wald hinter der Forsthütte in der Leśna-Straße. Der eindrucksvolle Stein wurde wahrscheinlich von einem anderen Ort hergebracht, da es in der Gegend keine solchen Sandsteine gibt.

Der Stein wurde 1932 von Beamten der Forstaufsicht zum Gedenken an Friedrich August III. aus der Dynastie der Sachsen errichtet, welcher der Besitzer von Guttentag und dem nahe gelegenen Rzendowitz und gleichzeitig ein Liebhaber der Jagd in den Wäldern war.

Auf den Stein wurde die Inschrift FAR (Fridericus Augustus Rex) in deutscher Sprache und einer Krone graviert „Ihren

unvergesslichen königlichen Herrn die Forstbeamten der Försterei Guttentag“. Nach dem Zweiten Weltkrieg befahlen die damaligen Behörden, die Inschrift zu vernichten, doch der Künstler Piotr Joško verdeckte die Inschrift nur mit Mörtel.

Erst vor einigen Jahren wurde der Steinmörtel entfernt, und 2011 wurden Flechten und Moos beseitigt, und dann wurde die Inschrift wiederhergestellt. Der historische Stein steht hinter einer Forsthütte in der Nähe von der Waldstraße.

Kamień w Rzędowicach

Obelisk z piaskowca znajduje się rzędowickim lesie za leśniczówką przy ulicy Leśnej. Okazały kamień został zapewne przywieziony z innego miejsca, gdyż w okolicy nie występują tego typu piaskowce. Kamień został postawiony przez urzędników nadleśnictwa w 1932 r. celem upamiętnienia Fryderyka Augusta III z dynastii Sasów, który był właścicielem Dobrodzienia i pobliskich Rzędowic i jednocześnie miłośnikiem polowań w tutejszych lasach. Na kamieniu wyryty został napis FAR (Fridericus Augustus Rex) z koroną i napisem w języku niemieckim „Ihrer unvergesslichen königlichen Herrn die Forstbeamten der Försterei Guttentag“ (Ich niezapomnianemu królewskiemu Panu urzędnicy leśni z Nadleśnictwa Dobrodzień). Po II wojnie światowej ówczesna władza nakazała zniszczyć napis, lecz wykonawca Piotr Joško jedynie zamaskował napis zaprawą. Dopiero kilkanaście lat temu usunięto zaprawę z kamienia, a w 2011 r. usunięto z niego porosty i mech, a następnie odrestaurowano napis. Zabytkowy kamień stoi za leśniczówką, w pobliżu ul. Leśnej.

Ein Waldlehrpfad nach J. Goebler

Der Waldlehrpfad entstand im Jahre 2006 in Klein Lassowitz von der

Försterei Kreuzburg. Bevor Sie sich auf den Waldlehrpfad begeben, sollten Sie die 1997 nach einem Brand im Jahr 1989 wieder in Betrieb genommenen Saatgutabscheider besichtigen. Während des Spaziergangs auf dem Entdeckungsweg lernen wir die charakteristische Flora und Fauna in diesem Ökosystem kennen.

Leśna ścieżka edukacyjna im. J. Goeblera

Ścieżka została utworzona w 2006 roku w Lasowicach Małych przez Nadleśnictwo Kluczbork. Przed wejściem na leśną ścieżkę edukacyjną warto zwiedzić wyluszcarnię nasion, oddaną ponownie do użytku w 1997 r., po pożarze w 1989. Podczas spaceru ścieżką edukacyjną poznajemy florę i faunę charakterystyczną w tym ekosystemie.

Schlosspark in Carlsruhe (englisch, französisch)

Der Schlosspark in Carlsruhe verdankt seine Entstehung dem Herzog Carl Friedrich Württemberg aus Oels. In Anlehnung an die baden-württembergische Stadt Karlsruhe entwarf er das ursprüngliche Stadtbild der Stadt. Vom zentral gelegenen Schloss aus wurden 8 Straßen radial umrissen, um die weitere Gebäude gebaut wurden. Dieses System ist bis heute in Carlsruhe erhalten geblieben.

Südöstlich des Schlosses entstand Mitte des 18. Jahrhunderts ein französischer Garten, gefolgt von einem englischen Park in den Jahren 1780-90.

Im Garten gab es unter anderem mit Skulpturen verzierte Blumenbeete, einen japanischen Regenschirm, eine Kegelbahn und ein Schwimmbad, eine Schaukel, ein Karussell, einen Schießstand, ein Labyrinth und ein Theater.

Am Ende des französischen Gartens war die Teestube, die sich in einem von Wasser umgebenen Gebiet befand, unmittelbar nachdem der Bau fertiggestellt wurde, brach er zusammen und ging unter dem Namen „Ruine“ in die Geschichte ein.

Der später erbaute englische Park erstreckte sich zwischen der „Ruine“ und dem Teichkomplex. Sein Schöpfer war Kloeber. Der Park bestand aus zwei Teilen: dem „kleinen“ Teil, der sich hinter der Teestube befand, und dem „großen“ Teil, der den Bereich bis zum Teichkomplex abdeckte. Auf einem der zahlreichen hier erbauten Hügel wurde ein Weinberg angelegt. Im englischen Park wurden mehrere Gebäude errichtet, insbesondere das Haus der Weinmühle, der schwedische Palast, das Schloss am Weinberg, der Leuchtturm, der Anlegeplatz, Gotteshäuser und Denkmäler.

In den Jahren 1760-1767 wurden drei neue Teiche angelegt, die von Anfang an viele Funktionen erfüllten. Sie waren ein Ort der Unterhaltung und Erholung, sie wurden Touristen zur Verfügung gestellt, die in Kajaks und Gondeln schwimmen konnten. In den Teichen wurden auch Karpfen gezüchtet. Die Teiche gaben der lokalen Bevölkerung Arbeit.

Derzeit werden beide Parks weitgehend vernachlässigt. Ein Teil des Gebäudes wurde zerstört oder geplündert. Bei einem Spaziergang durch den Park lohnt es sich, den Gedenkstein, die Ruinen der Teestube, die Statue der Friedensgöttin (Statue einer

Frau ohne Kopf und Hände), die Skulptur des schlafenden Löwen und die Statue der römischen Göttin Minerva besonders zu betrachten. Unter den Naturobjekten im Park verdient die Weymouth-Kiefer Beachtung, die mit etwa 200 Jahren die älteste Weymouth in Polen ist. Die Weymouth-Kiefer hat einen Umfang von ca. 500 cm und ist ca. 20 m hoch. Seit 2001 ist sie ein Naturdenkmal. Eine natürliche Kuriosität im Park sind „verbundene Bäume“, die eine Kombination aus Rotbuche, Sommerlinde und Hainbuche sind.

Park w Pokoju (angielski, francuski)

Pokój swoje powstanie zawdzięcza księciu Carlowi Friedrichowi Württembergowi z Oleśnicy. Wzorując się na mieście Karlsruhe w Badenii-Wirtembergii, stworzył oryginalny układ urbanistyczny miejscowości. Od centralnie położonego pałacu wytyczonych zostało promieniście 8 dróg, wokół których powstawały dalsze zabudowania. Układ ten zachował się w Pokoju do dnia dzisiejszego.

Na południowy wschód od pałacu utworzony został w połowie XVIII w. ogród francuski, zaś za nim w latach 1780–90 powstał park angielski. Na terenie ogrodu znajdowały się m.in. rabaty kwiatowe ozdobione rzezbami, japoński parasol, kręgielnia oraz basen, huśtawka, karuzela, plac do strzelania, labirynt i teatr. Zakończeniem tego ogrodu francuskiego był salon herbaciany, który postawiony na terenie otoczonym wodą, zaraz po zbudowaniu zawałił się i do historii przeszedł pod nazwą „ruina”.

Park angielski, wybudowany później, rozpościerał się na terenie pomiędzy „ruiną” a kompleksem stawów. Jego twórcą był Kloeber. Park składał się z dwóch części: „małej”, położonej za salonem herbacianym, oraz z części „dużej”, obejmującej teren aż za kompleks stawów. Na jednym z licznych usypanych tutaj pagórków założono winnicę. Na terenie parku angielskiego powstało szereg budowli, w szczególności: dom winogrodnika, pałac szwedzki, zamek na Winnej Górze, latarnia, przystań, świątynia i pomniki. W latach 1760–1767

założono trzy nowe stawy, które od początku pełniły wielorakie funkcje. Były miejscem rozrywki i rekreacji, udostępniano je wypoczywającym, którzy mogli pływać po nich kajakami i gondolami. Służyły do hodowli karpia oraz dawały zatrudnienie miejscowej ludności.

Obecnie oba parki są w znacznym stopniu zaniedbane. Część budowli została zniszczona lub rozkradziona. Spacerując po parku, warto szczególnie zwrócić uwagę na pamiątkowy gład narzutowy, ruiny salonu herbacianego, pomnik bogini pokoju (posąg kobiety bez głowy i rąk), rzeźbę śpiącego lwa i posąg rzymskiej bogini Minerwy. Z obiektów przyrodniczych w parku na uwagę zasługuje sosna wejmutka, która z wiekiem ok. 200 lat jest najstarszym okazem wejmutki w Polsce. Sosna wejmutka liczy ok. 500 cm w obwodzie i ma ok. 20 m wysokości. Od 2001 roku jest pomnikiem przyrody. Ciekawostką przyrodniczą w parku są zrosnięte drzewa, stanowiące połączenie buku pospolitego, lipy szerokolistnej oraz grabu pospolitego.

Schutzgebiet „Basan”

Das Schutzgebiet „Basan” befindet sich in unmittelbarer Nähe (100 m) des Dorfes Basan in einem Waldkomplex, der zum Landschaftsschutzgebiet „Stobrawsko-Turawskie-Wälder” gehört. Es wurde 1969 gegründet und hat eine Fläche von 21,79 ha.

Das Ziel des Schutzgebiets war es, den natürlichen Kiefernbestand in den Dünen mit einem reichen Wacholderbestand zu schützen. Beobachtungen des Schutzgebiets haben ergeben, dass der Bestand in diesem Gebiet eines naturnahen Ursprungs ist, da die Hainbuchen- und Mischwälder eine potenzielle Pflanzenwelt darstellen.

Das Reservat besteht aus zwei Teilen. Im südlichen Teil befindet sich ein frischer

gemischter Nadelwald, in dem Kiefern- und Eichenbäume mit einer signifikanten Beimischung von Espe und Silberbirke dominieren.

Der nördliche Teil des Schutzgebiets ist hauptsächlich von Dünen und dichten Kiefernwäldern bedeckt. Im Schutzgebiet wurden 7 Arten von Gefäßpflanzen gefunden, die unter Schutz stehen. Dazu gehören: der Sprossende Bärlapp, der Keulen-Bärlapp, der gewöhnliche Tüpfelfarn, der Faulbaum, der Gewöhnliche Schneeball und Maiglöckchen.

Rezerwat Bażany

Rezerwat leży w bliskim sąsiedztwie (100 metrów) od wsi Bażany, w kompleksie leśnym stanowiącym fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie”. Założony został w 1969 r., a jego powierzchnia wynosi 21,79 ha. Celem utworzenia rezerwatu była ochrona naturalnego drzewostanu sosnowego, położonego na wydmach, z obfitym stanowiskiem jałowca. Obserwacje rezerwatu dowiodły, że drzewostan na tym terenie jest pochodzenia półnaturalnego, gdyż roślinnością potencjalną są także lasy grądowe i bory mieszane. Rezerwat składa się z dwóch części. W części południowej

występuje bór mieszany świeży, w którym w drzewostanie współdominują sosna i dąb szypułkowy, a znaczną domieszkę stanowią osika i brzoza brodawkowata. Natomiast część północną rezerwatu zajmują głównie wydmy śródlądowe i zwarty bór sosnowy. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie siedmiu gatunków roślin naczyniowych objętych ochroną. Należą do nich: widłak jałowcowaty, widłak goździsty, paprotka zwyczajna, kruszyna pospolita, kalina koralowa, konwalia majowa.

Rezerwat „Kamieniec”

Das Rezerwat „Kamieniec” wurde im Jahre 2001 auf dem Gebiet der geschützten Landschaft „Stober-Turawa Wälder” und des geplanten Gebietes Natura 2000 „Budkowitz Tal” eingerichtet. Die Schutzgebietsfläche beträgt 40,92 ha. Wald-, Torf- und Wassergemeinschaften sind unter Schutz gestellt. Der Einfluss auf die unterschiedlichen Biotope verursacht der Fluss Dauber, der ein Nebenfluss des Budkowitz Flusses ist. Die Flora des Reservats ist ausnahmsweise reich und lässt diese als eine der floristisch am reichsten in der Woiwodschaft Oppeln erscheinen. Auf dem Gebiet des Reservats hat man das Vorkommen von 172 Gefäßpflanzen feststellen können, unter denen sich na-

turgeschützte Arten befinden, welche im ganzen Land vom Aussterben bedroht sind. Dazu gehören: die Alpen-Rasenbinse, Zeillers Flachbärlapp, die Schlamm-Segge und das Alpen-Laichkraut. Das Reservat „Kamieniec” ist ebenso ein Gebiet, welches eine reiche Fauna besitzt. Es wurde das Vorkommen folgender Tierarten festgestellt, insbesondere der Zwergtaucher, der Schwarzstorch, die Wasserralle, der Schwarzspecht, die Turteltaube, der Europäische Biber.

Rezerwat Kamieniec

Rezerwat Kamieniec utworzony został w 2001 r. na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie” oraz projektowanego Obszaru Natura 2000 „Dolina Budkowiczanki”. Powierzchnia rezerwatu wynosi 40,92 ha. Ochroną objęte są zbiorowiska leśne, torfowiskowe i wodne. Wpływ na zróżnicowanie siedlisk przyrodniczych powoduje przepływająca przez rezerwat rzeka Dobra, będąca dopływem Budkowiczanki. Flora tego rezerwatu jest wyjątkowo bogata i plasuje go wśród najbogatszych florystycznie w województwie opolskim. Na obszarze rezerwatu stwierdzono występowanie aż 172 gatunków roślin naczyniowych, w tym gatunki podlegające ochronie prawnej, krytycznie zagrożone w skali całego kraju. Należą do nich: wełnianeczek alpejski, widlicz Zeillera, turzyca bagienna, rdestnica alpejska. Rezerwat Kamieniec jest również obszarem bogatym w faunę. Stwierdzono tutaj występowanie w szczególności perkozka, bociana czarnego, wodnika, turkawki, dzięcioła czarnego, bobra europejskiego.

Rezerwat „Reinersdorf”

Das Reservat „Reinersdorf” wurde 1960 gegründet und liegt ca. 1,5 km nordwestlich des Dorfes Reinersdorf. Die

Schutzgebietsfläche beträgt 3,74 ha und umfasst einen kleinen Teil des Komplexes des ehemaligen „Reinersdorfer Urwalds”. Zweck des Schutzgebietes ist der Schutz des Bestands, insbesondere des Teils des Niederbuchenwaldes. Der Baumbestand im Schutzgebiet weist eine sehr unterschiedliche Altersstruktur auf (von 30 bis 250 Jahren). Die dominierende Art ist die Buche, von der einige ca. 250 Jahre alt sind. Darüber hinaus gibt es auch: die Traubeneiche, die Hainbuche und die Waldkiefer.

Die Fauna des Schutzgebietes ist typisch für Mischwälder und im Schutzgebiet können folgende Arten gefunden werden: ein Wildschwein, ein Reh, ein Mäusebussard, ein Eichelhäher, ein Kleiber, ein Buchfink, eine Schwanzmeise und ein Buntspecht.

Eine interessante Tatsache ist die Etymologie des Namens des Dorfes/des Naturschutzgebietes „Komorzno” (Reinersdorf), da sich dieser vom alten polnischen Wort „komor / komar” ableitet, einem Ort, der reich an Mücken ist.

Rezerwat Komorzno

Utworzony został w 1960 r. Położony jest ok. 1,5 km na północny zachód

od wsi Komorzno. Powierzchnia rezerwatu wynosi 3,74 ha i obejmuje niewielką część kompleksu dawnej „Puszczy Komorzyńskiej”. Celem rezerwatu jest ochrona drzewostanu, w szczególności fragmentu buczyny niżowej. Drzewostan w rezerwacie ma bardzo zróżnicowaną strukturę wiekową (od 30 do 250 lat). Gatunkiem dominującym jest buk, którego niektóre okazy mają ok. 250 lat. Ponadto występuje tu również: dąb bezszypułkowy, grab zwyczajny oraz sosna zwyczajna. Fauna rezerwatu jest typowa dla lasów mieszanych i w rezerwacie można spotkać dziką, sarnę, myszołowa zwyczajnego, sójkę, drozda śpiewaka, kowalika, ziębę, raniuszkę, dzięcioła dużego.

Ciekawostką jest etymologia nazwy wsi/rezerwatu Komorzno, gdyż wywodzi się od staropolskiego wyrazu *komor* (komar), czyli miejsca obfitującego w komary.

Rezerwat „Schönfeld”

Das Reservat „Schönfeld” befindet sich in einer Entfernung von ungefähr 2 km Richtung Nordwesten von der Ortschaft Reinersdorf. Es wurde im Jahre 1969 gegründet. Die Fläche des Reservats beträgt 19,84 ha und nimmt einen nicht allzu großen Teil des damaligen „Reinersdorfer Urwalds” ein. Das Ziel des Reservats ist der Naturschutz des Mischwaldes zusammen mit Tannenbäumen, die an der nördlichen Grenze Schlesiens vorzufinden ist. Die Edeltanne ist der am meisten vorkommende Baum im Reservat, von dem einige Exemplare sogar 200 Jahre alt sind und eine Höhe von 60 m erreichen. Den Stand der Bäume bilden ebenso: die Traubeneiche, die Rotbuche, die Hainbuche, die Hänge-Birke, die Waldkiefer, die Europäische Lärche, die Gemeine Fichte. Im Reservat hat man das Vorkommen von 35 Gefäßpflanzenarten (darunter der unter Naturschutz stehende Gewöhnliche Schneeball).

Rezerwat Krzywiczyny

Rezerwat leży w odległości ok. 2 km na południowy zachód od miejscowości Komorzno. Został założony w 1969 r. Powierzchnia rezerwatu wynosi 19,84 ha i obejmuje niewielką część kompleksu dawnej „Puszczy Komorzyńskiej”. Celem rezerwatu jest ochrona fragmentu lasu mieszanego z domieszką jodły na krańcach jej północnego zasięgu na Śląsku. Drzewem dominującym w rezerwacie jest jodła, jej najstarsze okazy mają 200 lat i mierzą ok. 60 m wysokości. Drzewostan rezerwatu tworzą także: dąb bezszypułkowy, buk zwyczajny, grab pospolity, brzoza brodawkowata, sosna zwyczajna, modrzew europejski, świerk pospolity. W rezerwacie stwierdzono występowanie także 35 gatunków roślin naczyniowych (w tym całkowicie chronioną kalinę koralową).

Reservat „Smolnik” in Sausenberg

Das Reservat „Smolnik” wurde 1958 gegründet. Die Gesamtfläche des Reservats beträgt 23 ha, von denen 12 ha zum Teich gehören, der sich auf seinem Territorium befindet. Das Schutzgebiet wurde zum Schutz des Wasserreservoirs mit geschützten Pflanzenstandorten und einem Fragment des angrenzenden Naturwaldes angelegt. In seinem Gebiet wurden

301 Arten von Gefäßpflanzen gefunden, darunter 16 geschützte, insbesondere: das Alpen-Hexenkraut, die Krebssehne, der Kammfarn, die Faden-Segge, der Zungen-Hahnenfuß, die Calla, das Schmalblättrige Wollgras, das Sumpf-Blutauge, die Langblatt-Sternmiere.

Unter der Fauna kann man folgende Arten hier sehen: die Teichralle, der Eisvogel, der Waldwasserläufer, die Turteltaube, den Grauspecht, den Biber und den Fischotter.

Interessant ist, dass im Teich vor einigen Jahren ein Hecht gefangen wurde, der 111 cm groß und 12 kg schwer war!

In Sausenberg herrscht ein spezifisches Mikroklima, das wahrscheinlich auf das Auftreten eines großen Teichs und von Torfmooren zurückzuführen ist. Im Sommer ist die Temperatur hier 2-3° C niedriger als in der Region, während im Winter das Gegenteil der Fall ist, es ist wärmer. Die Menschen mit Atemproblemen fühlen sich in Sausenberg sehr wohl.

Rezerwat Smolnik w Szumiradzie

Utworzony w 1958 r., jego powierzchnia wynosi łącznie 23 ha, z czego 12 ha przypada na znajdujący się na jego terenie staw. Rezerwat utworzono celem ochrony zbiornika wodnego ze stanowiskami roślin chronionych oraz fragmentu przylegającego lasu o charakterze naturalnym. Na jego obszarze stwierdzono 301 gatunków roślin naczyniowych, w tym 16 chronionych, do których w szczególności należą: czartawa drobna, osoka aloesowata, nerecznica grzebieniasta, turzyca nitkowata, jaskier wielki, czermień błotna, wełnianka wąskolistna, siedmiopalecznik błotny, gwiazdnica długolistna. Spośród fauny można tu zobaczyć: kokoszkę wodną, zimorodka, samotnika, turkawkę, dzięcioła zielonosiwego, bobra i wydrę. Ciekawostką jest fakt, że w stawie złowiono kilka lat temu

szczupaka, który miał 111 cm i ważył 12 kilogramów!

W Szumiradzie panuje specyficzny mikroklimat, spowodowany zapewne występowaniem dużego stawu i torfowisk. Latem temperatura jest tutaj o 2-3°C niższa niż w okolicy, zimą zaś odwrotnie – o tyle samo jest cieplej. Bardzo dobrze w Szumiradzie czują się osoby ze schorzeniami dróg oddechowych.

Sieben Quellen in Rosenberg

Der Legende nach ist die Entstehung der „Sieben Quellen” eng mit dem Ausbau der St. Anna Kirche verbunden. Damals wurde hier die Arbeit den Zimmermännern durch Sümpfe und Moore erschwert. Die Zimmermänner beteten jeden Tag zur heiligen Anna um Hilfe. Eines Tages gingen sieben von ihnen in den Wald Bäume fällen, um die Kapelle bauen zu können. Plötzlich spritzte an jedem von ihnen eine Quelle empor. Als sie aus dem Wald zurückkehrten, stellte sich heraus, dass das Gelände um die Kirche herum plötzlich trocken wurde, während sich das Wasser in einem nicht allzu großen See ansammelte, der nun den Namen „Sieben Quellen” trug.

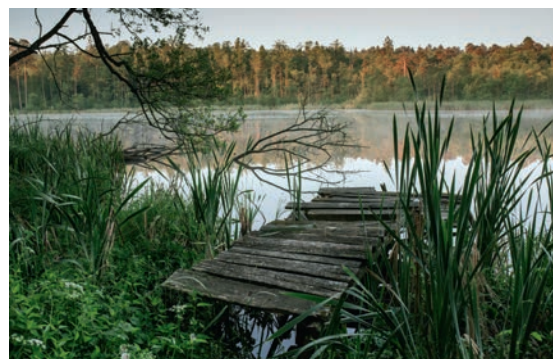
Zur Kultstätte „Sieben Quellen” im Wald begaben sich seit Jahrzehnten Pilger zur St. Anna Kirche. Erschöpfte Pilger stillten ihren Durst im See und wuschen

ihre schmerzenden Füße. Eine weitere Tradition war es auch das Wasser aus dem See aufzunehmen, da sie dachten, dass es spezielle Kräfte hat. Später entstand am See ein Wirtshaus, an dem man einen Damm errichtete, damit dieser das Wasser staute. Eine Tradition des 18. und 19. Jahrhunderts war an diesem Ort das gemeinsame Vergnügen am Sonntag und an Feiertagen.

Nach dem Zweiten Weltkrieg geriet dieser Ort in Vergessenheit und Verwüstung. Seit Jahrzehnten wurde dieser Ort wieder dem öffentlichen Gebrauch zur Verfügung gestellt. Zu den „Sieben Quellen” begeben sich gerne die Einwohner, Touristen und Pilger. Am Seeufer wurden die Kapellen der hl. Anna und des hl. Huberts und Überdachungen und Bänke errichtet. 2006 wurde die Papsteiche gepflanzt. Wenn man von der St. Anna Kirche zu den „Sieben Quellen” wandert, lohnt es sich auf die vielen malerisch gelegenen sogenannten „Bożymanki” zu achten, die aus dem 19. und 20. Jahrhundert stammen und Volksbilder der Passion Christi darstellen. In der Vergangenheit schützten diese Kreuze vor dem lauernden Bösen und wurden gewöhnlich an der Kreuzung von Straßen platziert.

Siedem Źródeł w Oleśnie

Według legendy powstanie „Siedmiu Źródeł” związane jest z rozbudową kościoła św. Anny. Wówczas prace przy kościele utrudniały cięśłom występujące tutaj bagna i torfowiska. Cięśle codziennie usilnie modlili się do św. Anny o pomoc. Pewnego dnia siedmiu z nich poszło do lasu ściąć drzewa na budowę kaplic. Nagle przed każdym z nich wytrysnęło źródło. Kiedy wrócili z lasu, okazało się, że teren wokół kościoła stał się nagle suchy, zaś woda zebrała się w niewielkim jeziorku, zwanym od tej pory „Siedem Źródeł”.

Do leśnego uroczyska „Siedem Źródeł” udawali się od wieków pielgrzymi przybywający do pątniczego kościoła św. Anny. Utrudzeni pątnicy gasili w jezioru pragnienie, myli obolałe stopy. Tradycją było też zabieranie przez pielgrzymów wody z jeziora, gdyż wierzyli, że ma cudowną moc. Później przy jezioru powstała karczma, przy której zbudowano także tamę spiętrzającą wodę. Tradycją XVIII/XIX wieku była w tym miejscu wspólna zabawa w niedziele i święta.

Po II wojnie światowej miejsce to uległo zapomnieniu i dewastacji. Kilkanaście lat temu zostało przywrócone do użytku publicznego. Do „Siedmiu Źródeł” chętnie udają się mieszkańcy, turyści i pątnicy. Nad brzegiem jeziora stały kapliczki św. Anny i św. Huberta oraz zadaszone wiaty i ławki. W 2006 roku posadzono tutaj również dąb papieski. Wędrując od kościoła św. Anny do „Siedmiu Źródeł”, warto zwrócić uwagę na liczne malowniczo usytuowane tzw. bożymanki, czyli pochodzące z XIX/XX w. ludowe przedstawienia Męki Pańskiej. Dawniej krzyże te chroniły przed czającym się wszędzie złem, a stawiano je najczęściej na skrzyżowaniu dróg.

Paläontologischer Standort Faustianka in der Nähe von Rudnik

Der paläontologische Standort in Faustianka ist einer der faszinierendsten Jura-Orte in Polen. Es kommen gerne Forscher und Amateure, die sich mit Fossilien aus ganz Europa auseinandersetzen. Die Besucher werden von der spezifischen geologischen Erscheinung des Gebiets angezogen. Es entstanden tonhaltige und sphäroidische Bodensätze, die ca. 170-180 Millionen Jahren entstanden. In diesen Bodensätzen gibt es ein großes Vorkommen des Ammoniumnitrats, das einen Umfang von mehreren Dutzend Zentimetern aufweist, Belemniten, Muscheln und Schnecken verschiedener Größen, Formen und Muster.

Stanowisko paleontologiczne w Faustiance koło Rudnik

Stanowisko paleontologiczne w Faustiance jest jednym z najbardziej fascynujących tego typu jurajskich miejsc w Polsce. Przybywają tutaj chętnie naukowcy i amatorzy skamieniałej fauny z całej Europy. Wszystkich przyciąga specyficzna budowa geologiczna tego obszaru. Powstały tutaj kompleks osadów ilastych ze sferosyderytami liczy sobie ok. 170–180 milionów lat. Występują w nich bardzo licznie amonity o średnicy kilkudziesięciu

centymetrów, belemnity oraz muszle małży i ślimaków różnych rozmiarów, kształtów i barwy.

Eine Quelle in Lugnian Dombrowka

Nach mündlichen Überlieferungen hat das Wasser aus der Quelle den kranken Bauern Szymon Soppa geheilt. Dies geschah im 18. Jahrhundert. Die nachfolgenden Fälle verschiedener Heilungen waren der Grund dafür, dass eine Kapelle zur Ehre der Mutter Gottes entstand. Die Ortsbewohner nannten jenen Ort „Stäude“. Eine interessante Tatsache ist, dass sich über 300 Jahre die Familie Soppa um die Kapelle kümmerte. Seit 1998 übernahm die Gemeinde in Lugnian die Pflege über die Quelle. Dann hat man das Kapellengebäude renoviert, welche den Brunnen bedeckte und man pflegte die Umgebung von Stäude. Um an diesen wunderschönen Ort zu gelangen, sollte man den Weg zu Fuß vom Waldparkplatz Richtung Westen einschlagen, welcher 200 m nördlich von den letzten Gebäuden der Lugnian Dombrowka liegt. Stäude liegt 800 m vom Parkplatz entfernt.

Źródło w Dąbrowce Łubniańskiej

Według przekazów ustnych woda ze źródła uzdrowiła schorowanego miejscowego rolnika Szymona Soppa. Działo się to w XVIII w. Późniejsze przypadki kolejnych cudownych uzdrowień sprawiły, że przy źródle powstała dziękczynna kaplica poświęcona Matce Boskiej. Miejscowi zaczęli nazywać to miejsce Studzionką. Przez blisko 300 lat kapliczką opiekowała się rodzina Soppów. Od 1998 r. opiekę nad cudownym źródłem przejęła parafia w Łubnianach. Wówczas dokonano remontu budynku kaplicy kryjącej studnię oraz zadbano o otoczenie Studzionki. Aby dotrzeć do tego ciekawego miejsca, należy

od parkingu leśnego położonego 200 m na północ od ostatniej zabudowań Dąbrowki Łubniańskiej udać się pieszo drogą w kierunku zachodnim. Studzionkę od parkingu dzieli ok. 800 m.

Eine Quelle in Leschna bei Rosenberg

In der Nähe von Leschna bei Rosenberg gibt es eine Quelle, die den Anfang des Flusses Budkowitz Bach bildet. Das Auftreten der Quelle erweckt an diesem Ort einen äußerst zauberhaften und gleichzeitig überraschenden Eindruck, da das umliegende Gebiet von sandigen Dünen, auf denen sich Wälder erstrecken, bedeckt wird. Den Quellen werden sehr nahrhafte und gesundheitlich positive Eigenschaften zugeschrieben. Das Wasser aus den Quellen wurde am häufigsten von Menschen mitgenommen, um damit Haare zu waschen. Laut einer Sage befanden sich früher am Fluss sogar sieben Mühlen. Deshalb wurde dieser Ort von den Einwohnern auch „die sieben Quellen“ genannt. Bis zum Zweiten Weltkrieg hat man an diesem Ort sonntags und an Feiertagen Feste organisiert.

Źródło w okolicach Leśnej k. Olesna

W okolicach Leśnej koło Olesna jest źródło, które daje początek rzece

Budkowiczance. Występowanie w tym miejscu obfitego źródła jest zaskakujące, gdyż teren wokół pokrywają rozległe piaszczyste wydmy, porośnięte lasami. Źródłom tej rzeki przypisuje się zdrowotne właściwości. Wodę ze źródeł najczęściej zabierano ze sobą, aby myć nią włosy. Wedle podania nad rzeką znajdowało się kiedyś aż siedem młynów. Stąd też wśród miejscowych miejsc to nazywano „siedmioma źródłami”. Do czasów II wojny światowej przy źródłach rzeki organizowano w niedziele i święta festyny.

Prosna-Quelle

Die Prosna-Quellen befinden sich in Wäldern und Mooren zwischen Rosenberg und Landsberg in der Nähe des Dorfes Wollentschin. Der Fluss Prosna ist 217 km lang und der 16. längste Fluss in Polen. Er ist der linke und größte Nebenfluss der Warthe. Aus naturwissenschaftlicher Sicht ist die Prosna-Quelle aufgrund des Auftretens des in Polen sehr seltenen und vom Aussterben bedrohten Brunnenkressesyndroms und des Vorhandenseins eines kleinen Süßwasserkrebstiersprosses wertvoll.

Es sei daran erinnert, dass der obere Teil von Prosna seit jeher eine Grenze war. Anfangs trennte er Schlesien vom polnischen Staat, dann war dieser über 600 Jahre lang die Grenze des polnischen Staates und nach der Teilung Polens das

Herzogtum Warschau und das Kongreßkönigreich. Die Prosna war über 100 Jahre lang die westliche Grenze Russlands zu den deutschen Staaten. In der Zwischenkriegszeit (1918 - 1939) befand sich zu dieser Zeit die deutsch-polnische Grenze entlang des oberen Flussabschnitts.

Źródło Prosny

Źródła Prosny znajdują się w lasach i na terenach bagienych między Olesnem a Gorzowem Śląskim, w pobliżu wsi Wołęcina. Rzeką Prosna liczy 217 km długości i jest 16. rzeką pod względem długości w Polsce. Jest lewym i największym dopływem rzeki Warty. Z punktu widzenia przyrodniczego źródło Prosny jest cenne z uwagi na występowanie w nim zespołu rukwi wodnej – bardzo rzadkiego w Polsce i zagrożonego wyginięciem, a także z uwagi na obecność drobnego słodkowodnego skorupiaka – kietła zdrojowego.

Warto pamiętać, że górny odcinek Prosny od zawsze stanowił granicę. Na początku oddzielał Śląsk od państwa polskiego, następnie przez ponad 600 lat stanowił granicę Rzeczypospolitej, a po rozbiorach Polski – Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego. Przez przeszło 100 lat rzeka Prosna była zachodnią granicą Rosji z państwami niemieckimi. W okresie międzywojennym (1918–1939) wzdłuż górnego odcinka rzeki przebiegała ówczesna granica polsko-niemiecka.

Aktiver Tourismus Turystyka aktywna

Stadniny koni / kluby jeździeckie Pferdeställe/Reitvereine

Reitzentrum Jakobus in Jakobsdorf

Das Reitzentrum Jakobus ist das erfolgreichste Reitzentrum im nördlichen Teil des Oppelner Schlesiens. In seinem Angebot gibt es sowohl einen Reitverein als auch eine Reitschule. Der Reitverein wurde 2011 dank der Zusammenarbeit zwischen Peter Morsztyn oder dem Unternehmen Osadowski S.A. gegründet. Das Reitzentrum hat zwei moderne Pferdeställe zu bieten. Der erste ist für die Pferde des Reitvereins gedacht, der zweite, bequem und geräumig, wartet auf die Pferde der Gäste während der Wettkämpfe und Trainingslager. Für dieses Reitzentrum spricht ein weites Gelände, das sich bestens für das Ausreiten eignet. Die Reitschule Jakobus besitzt einen Pferdestall mit 12 Pferden und fünf Ponys. Die Schule bietet professionellen individuellen Unterricht, Reitturriere und Kutschfahrten an. Das Reitzentrum ist Veranstalter von offiziellen Reitwettbewerben auf nationaler und internationaler Ebene. Die Wettkämpfe sind im Event-Kalender des Polnischen Reitverbandes eingetragen.

Ośrodek Jakobus w Jakubowicach

To najprężniejszy ośrodek jeździecki w północnej części Śląska Opolskiego. W swojej ofercie posiada zarówno

klub jeździecki, jak i szkołę jeździecką. Klub jeździecki Osadkowski powstał w 2011 r. dzięki współpracy Petera Morsztyna z firmą Osadkowski SA. W ośrodku znajdują się dwie nowoczesne stajnie. Pierwsza przeznaczona jest dla koni należących do klubu jeździeckiego, zaś druga, wygodna i przestronna, czeka na konie gości podczas zawodów i obozów treningowych. Atutem ośrodka jest fakt posiadania rozległego terenu, na którym mogą być ujeżdżane konie. Szkoła Jeździecka Jakobus posiada własną stajnię, w której stacjonuje 12 koni oraz 5 kuców. Szkoła oferuje profesjonalne lekcje indywidualne, rajdy konne oraz przejażdżki bryczką i wozem. Jakobus jest organizatorem oficjalnych zawodów jeździeckich o randze od regionalnej do międzynarodowej. Zawody wpisane są do kalendarza imprez jeździeckich Polskiego Związku Jeździeckiego.

) Jakubowice 36, 46-113 Wilków

☎ +48 728 546 001

+48 728 546 092

🌐 jakubus@jakubus.pl

🌐 www.jakubus.pl

www.facebook.com/hoteljakubus/

Reitschule „Korys” in Przygorzele

Die Schule bietet Reitstunden, Springtraining, Reitcamps und eine Pension für Pferde und Ponys an. Es gibt ein geräumiges Sattelhaus, eine Trainingshalle für Freizeitreiten und Springtrainings sowie einen Reitplatz. Vorhanden sind Übernachtungsmöglichkeiten.

Konna Jazda „Korys” w Przygorzeli

Ośrodek posiada w swojej ofercie naukę jazdy konnej, treningi skokowe, obozy jeździeckie oraz pensjonat dla koni i kucyków. Do dyspozycji jest przestronna siodlarnia, hala treningowa do jazdy rekreacyjnych i treningów skokowych oraz plac do jazdy. Ośrodek oferuje także miejsca noclegowe.

Przygorzele 7, Świerczów
☎ +48 781 995 248
✉ kjkorys.wixsite.com/korys
🌐 www.facebook.com/KorysPrzygorzele/

Zentrum für Hippotherapie und Freizeitreit „GODZIEMBA” in Schloss-Elguth

Das Zentrum bietet Reitstunden, Spaziergänge und Ausflüge in die Umgebung von der Stoberer Heide sowie Hip-

pothérapie-Kurse an. Darüber hinaus kann ein „Geburtstag im Stall“ oder eine Kutschfahrt organisiert werden.

Ośrodek Hipoterapii i Rekreacji Konnej „Godziemba” w Ligocie Zameckiej

Ośrodek oferuje naukę jazdy konnej, spacer i wycieczki konne po terenach Borów Stobrawskich oraz zajęcia hipoterapii. W ośrodku można zorganizować także „urodziny w stajni” czy wziąć udział w przejażdżce bryczką.

Ligota Zamecka 49, Kluczbork
☎ +48 535 101 232
🌐 www.facebook.com/StajniaGodziemba/

Landtourismus „Podsiadłowo”

Auf dem Bauernhof gibt es ein Reitzentrum, Reitunterricht, Spring- und Dressurtrainings, Reitcamps, Kutschenfahrten und eine Pension für Pferde. Vorhanden sind auch Übernachtungsmöglichkeiten.

Gospodarstwo Agroturystyczne „Podsiadłowo”

W gospodarstwie funkcjonuje ośrodek jeździecki, który oferuje naukę jazdy konnej, treningi skokowe i z ujeżdżeniem,

obozy konne, przejażdżki bryczką oraz pensjonat dla koni. Gospodarstwo oferuje także miejsca noclegowe.

Kucoby 33 (ul. Dębowa 33)
46-312 Bodzanowice
☎ +48 606 935 663
☎ +48 608 513 743
✉ podsiadlowo@gmail.com
🌐 www.podsiadlowo.eu
🌐 www.facebook.com/podsiadlowo/

„Buffalo Ranch” in Königlich Dombrowka

„Buffalo Ranch” bietet Reitunterricht, Spaziergänge und Ausflüge mit Pferden im Landschaftspark Stober an. Vorhanden sind auch 50 Übernachtungsmöglichkeiten.

„Buffalo Ranch” w Dąbrówce Dolnej

„Buffalo Ranch” oferuje naukę jazdy konnej, spacer i wycieczki konne po terenach Stobrawskiego Parku Krajobrazowego. Posiada 50 miejsc noclegowych.

ul. Świecińska 49, Dąbrówka Dolna,
46-034 Pokój
☎ +48 77 42 76 000
☎ +48 604 568 671
✉ buffaloranch@wp.pl
🌐 <http://buffaloranch.com.pl>
🌐 www.facebook.com/buffalo.ranch.7

Pferdestall in Wüttendorf

Der Stall bietet Reitunterricht, Spaziergänge und Ausflüge mit den Pferden an.

Stajnia Dera w Bogdańczowicach

Ośrodek oferuje naukę jazdy konnej, spacer i wycieczki konne.

Bogdańczowice 21, 46-233 Bąków
☎ +48 661 100 140
🌐 agrosto.like.pl
🌐 www.facebook.com/StajniaDera/

Pferdestall Panopticum in Bresinke

Der Stall bietet Reitunterricht, Spaziergänge, Ausflüge mit den Pferden und eine Pension für Pferde an. Der Reitver-

ein PANOPTICUM wurde im Juli 2011 gegründet und ist Mitglied des Oeppler Reitverbandes. Im Verein gibt es zwei Abteilungen: Sport und Freizeit.

Stajnia „Panopticum” w Brzezinkach

Ośrodek oferuje naukę jazdy konnej, spacer i wycieczki konne oraz pensjonat dla koni. Klub Jeździecki „Panopticum” powstał w lipcu 2011 r. i jest członkiem

Opolskiego Związku Jeździeckiego. W klubie działają sekcje sportowa i rekreacyjna.

Brzezinka 8, 46-200 Kluczbork
☎ +48 609 733 385
🌐 www.facebook.com/Stajnia-Panoptikum-470059693031720/

Gestüt - Bayer Ryszard in Gross Borek

Im Angebot stehen Reitunterricht, Spaziergänge und Ausflüge mit den Pferden.

Stadnina Koni Bayer Ryszard w Borkach Wielkich

Oferuje naukę jazdy konnej oraz spacer i wycieczki konne.

☎ ul. Młyńska 17, 46-345 Borki Wielkie
☎ +48 34 359 61 04

Gestüt - Pryszcz Kornella in Bzinitz

Im Angebot stehen Reitunterricht, Spaziergänge und Ausflüge mit den Pferden.

Stadnina Koni Pryszcz Kornella w Bzinicach Starych

Oferuje naukę jazdy konnej oraz spacer i wycieczki konne.

☎ ul. Długa 29, Bzinica Stara,
42-775 Pludry
☎ +48 34 353 74 38

Ośrodki wypoczynkowe / zbiorniki wodne Freizeitzentren/ Bademöglichkeiten

Hallenbad „Oleska Laguna”

Das Hallenbad „Oleska Laguna” ist das neueste Freizeit- und Sportobjekt im nördlichen Teil der Woiwodschaft Oppeln. Dieses Hallenbad ist eines der größten dieser Art in der Woiwodschaft Oppeln. Das Angebot von „Oleska Laguna” umfasst: ein 25 x 12,5 m großes Sportbad, ein 10,25 x 3 m großes Erlebnisbad, die größte in der Region 106 m lange Tunnelrutsche mit Multimedia-Effekten, ein Planschbecken für Kinder, Jacuzzi und SPA.

Kryta Pływalnia „Oleska Laguna”

Kryta Pływalnia „Oleska Laguna” to najnowszy tego typu obiekt sportowo-rekreacyjny w północnej części województwa opolskiego. Jest także jednym z największych na Śląsku Opolskim. W swojej ofercie „Oleska Laguna” posiada: basen sportowy o wymiarach 25x12,5 m, basen rekreacyjny do nauki pływania o wymiarach 10,25x3 m, największą w regionie, 106-metrową zjeżdżalnię tunelową z efektami multimedialnymi, brodzik dla dzieci, jacuzzi oraz strefę SPA.

Miejskie Centrum Sportu i Rekreacji
w Oleśnie Sp. z o.o.
☎ Wachowska 10A,
46-300 Olesno
☎ +48 34 359 68 15
🌐 kasa@oleskalaguna.pl
🌐 www.oleskalaguna.pl
🌐 www.facebook.com/OleskaLaguna/

Erholungszentrum ANPOL in Alt Rosenberg

Das Zentrum liegt in der Stoberer Heide an der Hauptstraße Posen-Kattowitz. Das Gelände ist umzäunt und liegt mitten im Wald. Das Angebot umfasst: ein Freibad und drei von Rettungsschwimmern bewachte Strände, 70 Campingplätze und 50 Wohnwagenplätze mit sanitären Einrichtungen (Stromversorgung), Wasserausstattungsverleih, einen Kinderspielplatz, ein Beachvolleyballfeld, sechs Stellen für Grill und Lagerfeuer, ein ganzjährig geöffnetes Restaurant und vier Bars, ein Minigolfplatz mit 18 Bahnen und Angelplätzen.

Ośrodek Wypoczynkowy ANPOL w Starym Oleśnie

Ośrodek usytuowany jest w Borach Stobrowskich przy trasie Poznań – Katowice. Cały teren jest ogrodzony i otacza go dookoła las. Ośrodek oferuje kąpielisko i trzy plaże strzeżone przez ratowników, pole namiotowe (70 miejsc) oraz carawaning (50 miejsc, z pełnym zapleczem sanitarnym i dostępem do prądu), wypożyczalnie sprzętu wodnego, plac zabaw dla dzieci, boisko do plażowej piłki siatkowej, 6 stanowisk do grillowania i na ogniska, re-

staurację czynną cały rok oraz cztery bary, pole do minigolfa (18 torów) oraz stanowiska dla wędkarzy.

☎ ul. Kolejowa 2, 46-300 Stare Olesno
☎ +48 604 081 783
🌐 www.anpol.net.pl
🌐 www.facebook.com/owANPOL/

Sport- und Freizeitzentrum w Bankau

Das Zentrum liegt in der Nachbarschaft von Wäldern und Grünem am Stober, an der Landesstraße 11. Geöffnet von Mai bis September. Auf dem umzäunten Gelände gibt es eine Beleuchtung und Überwachung. Das Zentrum ist Mitglied des Polnischen Camping- und Carawaningverbandes. Mehrmals gewann es den Wettbewerb „Mister Camping”. Die Lage des Zentrums verspricht viel Ruhe. Im Angebot stehen 52 Übernachtungsmöglichkeiten in gemauerten Ferienhäusern für 3 oder 4 Personen, Zeltplätze für 100 Personen, 29 Stellplätze für Wohnwagen mit Stromversorgung und TV-Anschluss. Den Gästen stehen eine Küchenbox, Sanitäranlagen samt Waschbecken und Duschen mit Kalt- und Warmwasser zur Verfügung. In der Nähe des Zentrums befindet sich eine ganzjährig geöffnete Bar. Im Rahmen des Freizeit- und Sportbereiches sind im Angebot:

- ein Schwimmbad: 50 m x 20 m groß und 140-190 cm tief
- ein Planschbecken: 20 m x 10 m groß
- Spielfelder: für Volleyball, Beachvolleyball, Basketball; ein Tennis-Spielfeld
- ein Stausee auf dem Stober mit einer Fläche von 3 ha mit Wassersportgeräten (Kajaks, Tretbooten)
- ein Sportplatz für Kinder
- ein Seilgarten
- ein Paintball-Spielfeld

Osrodek Sportu i Rekreacji w Bąkowie

Osrodek leży wśród lasów i terenów zielonych nad rzeką Stobrawą, przy trasie nr 11 Bytom – Kotobrzeg. Czynny jest od maja do września. Teren ośrodka jest ogrodzony, oświetlony i strzeżony. Osrodek Turystyczno-Wypoczynkowy jest członkiem Polskiej Federacji Campingu i Caravaningu. Wielokrotnie był laureatem konkursu „Mister Camping”. Usytuowanie ośrodka zapewnia spokój i ciszę.

Ośrodek posiada 52 miejsca w stałej bazie noclegowej w murowanych domkach 3- i 4-osobowych, pole namiotowe dla 100 osób oraz 29 stanowisk na przyczepy kempingowe z przyłączami energii elektrycznej i TV. Do dyspozycji gości jest kuchnia turystyczna, sanitariaty z umywalkami i prysznicami z zimną i ciepłą wodą. Przy ośrodku znajduje się bar, prowadzący całoroczną działalność. Natomiast w ramach bazy rekreacyjno-sportowej na terenie ośrodka znajdują się:

- basen kąpielowy o wymiarach: 50×20 m i głębokości 140–190 m
- brodzik o wymiarach: 20×10 m
- boiska: do piłki siatkowej, siatkówki plażowej, koszykówki; kort do tenisa ziemnego

- zalew wodny utworzony na rzece Stobrawa o pow. 3 ha ze sprzętem pływającym (kajaki, rowery wodne)
- plac zabaw dla dzieci
- park linowy
- pole paintballowe

☎ 46-233 Bąków
☎ +48 77 418 05 86
lub 77 418 6594
✉ osir@kluczbork.pl
🌐 www.osir.kluczbork.pl

Stausee in Kreuzburg

Der Stausee wurde im Oktober 2012 eröffnet. Dieser entstand durch eine Flutung eines 1,5 km langen Abschnitts des Stobers. Auf dem Stausee gibt es ein von Bademeistern bewachtes Freibad, einen Verleih von Wassersportgeräten, einen Spielplatz für Kinder und Plätze zum Grillen. Um den Stausee herum gibt es einen gepflasterten Spazierweg und einen Aussichtshügel. Am Stausee tummeln sich oft Angler.

Zbiornik Retencyjny w Kluczborku

Zbiornik został otwarty w październiku 2012 r. Powstał poprzez zalanie 1,5 km odcinka Stobrawy. Na zbiorniku znaj-

duje się strzeżone kąpielisko (czerwiec–sierpień), wypożyczalnia sprzętu wodnego, plac zabaw dla dzieci oraz stanowiska do grillowania. Wokół zbiornika znajduje się utwardzona ścieżka spacerowa oraz górką widokowa. Nad zbiornikiem często można spotkać wędkarzy.

Stausee in Michelsdorf

Der Stausee entstand im Januar 2001 an der Weide. Es gibt auch einen Verleih von Wassersportgeräten. Hier herrschen besonders gute Bedingungen zum Windsurfen. Der Stausee erfreut sich unter den Anglern großer Beliebtheit.

Zbiornik Retencyjny w Michalicach

Zbiornik powstał w styczniu 2001 r. na rzece Widawie. Znajduje się tu wypożyczalnia sprzętu wodnego. Panują tu szczególnie dobre warunki do uprawiania windsurfingu. Zbiornik jest bardzo chętnie odwiedzany przez wędkarzy.

Kajaktouren

Kajaktouren erfreuen sich unter den Bewohnern des Opperlner Schlesiens immer größerer Beliebtheit. Für Kajaktouren entscheiden sich immer mehr Familien mit Kindern.

In den Kreisen Kreuzburg, Namslau und Rosenberg finden Kajaktouren auf den folgenden Flüssen statt: Stober, Budkowitz Bach, Prosna, Lisswarthe.

Zu den interessantesten Kajakstrecken im Stobertal gehören:

- **Tour auf dem Abschnitt: Schumm – Zawisc** (Länge der Kajaktour ca. 5 km; geschätzte Tourdauer – von 2 bis 3 Stunden; niedriger Schwierigkeitsgrad). Die Tour verläuft hauptsächlich durch den Waldabschnitt des Stobers, der sich im besonders malerischen Landschaftsschutzpark Stober befindet. An diesem Abschnitt ist der Fluss breit und stellenweise ziemlich flach (bei niedrigem Wasserstand muss das Kajak geschleppt werden). Während der Tour müssen natürliche Hindernisse wie umgestürzte Bäume überwunden werden. Aus diesem Grund muss der Kanu manchmal getragen werden. Weitere Attraktionen entlang der Tour sind: ein malerischer Teich im Landschaftsschutzpark Stobra-

wa und ein Lehr- und Naturpfad zum Thema sumpfige Wiesen (der Weg verläuft durch Zuchtteich bei Szubiennik),

- **Tour auf dem Abschnitt: Dammwiese - Krogullno-Gründorf** (Länge der Kajaktour ca. 5 km; geschätzte Tourdauer – von 2 bis 3 Stunden; mittlerer Schwierigkeitsgrad). Diese Kajaktour gehört im ganzen Stobertal zu den schönsten. Auf dem gesamten Abschnitt ist der Fluss breit (von 5 bis über 10 m) und sehr malerisch, weil er hauptsächlich durch einen Flickenteppich von Auwäldern, Hainbuchenwäldern und sauren Buchenwäldern verläuft und zusammen mit den nahe gelegenen Teichen einen Lebensraum für seltene Vögel und Felsbrocken schafft. Von Beginn der Tour an können Sie zahlreiche Fische im klaren Wasser bewundern: den Steinbeißer, die Bachschmerle und den Europäischen Schlammpeitzger. Im Juli gewinnt der Fluss dank der wunderschön blühenden gelben Teichrose an Schönheit. Für diese Tour sprechen natürliche Hindernisse.

Zu den interessantesten Kajaktouren im Tal des Budkowitzer Baches gehören die Abschnitte: Alt Budkowitz - Friedrichsthal - Murów (Länge der Kajaktour ca. 8 km; geschätzte Tourdauer – von 2 bis 4 Stunden;

niedriger Schwierigkeitsgrad). Auf dieser Tour kann man eine wunderschöne Natur bewundern. Der Fluss verläuft durch Felder, Wiesen und Wälder. In der Nähe des Flusses kann man Rehe sehen und den Vogelgesang hören. In Friedrichsthal sollte man eine Pause für den Besuch des Regionalen Museumssaals - der ehemaligen Kreuzburger Hütte, die in den Jahren 1754-1755 entstand, einplanen. Für Kajakfahrer mit wenig Erfahrung besteht die Möglichkeit, die Tour bis zum Abschnitt Friedrichsthal - Murów zu verkürzen. Die Tour dauert schätzungsweise bis zu einer Stunde.

Zu den interessantesten Kajaktouren im Prosnatal gehört der Abschnitt Szyszków – Krisanowitz (Länge der Kajaktour ca. 5 km; geschätzte Tourdauer – von 2 bis 3 Stunden; mittlerer Schwierigkeitsgrad). Die Tour ist sehr malerisch, weil sie hauptsächlich durch Felder und Wiesen verläuft. Bei der Tour konnten wir Biber, Rehe, Störche und Enten bewundern. Eine besondere Attraktion für die Tour-Teilnehmer stellen mehrere Staustufen nach Praskkau dar, welche den Eindruck erwecken, als würde man einen Gebirgsfluss herunterpaddeln. Auf der Tour von Szyszków nach Praskkau gibt es an einigen Stellen natürliche Hindernisse wie schrägstehende Bäume oder Äste, was die Liebhaber von Hindernissen erfreuen wird.

Spływy kajakowe

Spływy kajakowe cieszą się coraz większą popularnością wśród mieszkańców Śląska Opolskiego. Decyduje się na nie coraz więcej rodzin z dziećmi.

Na terenie powiatów: kluczborskiego, namysłowskiego i oleskiego spływy kajakowe są organizowane na następujących rzekach: Stobrawa, Budkowiczanka, Proсна i Liswarta.

Do najciekawszych tras spływu w dolinie Stobrawy należą:

- **spływ na odcinku Szum – Zawiesz** (długość trasy ok. 5 km, szacunkowy czas spływu – od 2 do 3 godz., stopień trudności – niski). Spływ przebiega głównie leśnym odcinkiem Stobrawy, znajdującym się w granicach Stobrawskiego Parku Krajobrazowego, który na trasie spływu jest szczególnie malowniczy. Rzeka jest tu szeroka i czasami dość płytka (przy niskim stanie wody czasem istnieje potrzeba pociągnięcia kajaka). Podczas spływu mogą wystąpić naturalne przeszkody w postaci powalonych drzew i wynikająca stąd konieczność przenoszenia kanadyjki. Dodatkowymi atrakcjami na trasie spływu są także: malowniczy staw w Stobrawskim Parku Krajobrazowym oraz ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza poświęcona podmokłym łąkom (ścieżka przebiega przez stawy hodowlane przy Szubienniku).

- **spływ na odcinku Świercowskie – Krogulna** (długość trasy ok. 5 km, szacunkowy czas spływu – od 2 do 3 godz., stopień trudności – średni). Trasa spływu należy do najpiękniejszych w całej dolinie Stobrawy. Na całym odcinku rzeka jest tu szeroka (od 5 do ponad 10 metrów) i bardzo malownicza, gdyż przebiega głównie przez mozaikę lasów łąkowych, grądów i kwaśnych buczyn, tworząc wraz z pobliskimi stawami ostoję rzadkich ptaków i głązów. Od początku spływu możemy podziwiać w czystej wodzie licznie występujące ryby: koza, śliz i piskorz. W lipcu piękna rzeka dodaje pięknie kwitnący grązeł żółty. Zaletą tej trasy są też naturalne przeszkody.

W dolinie rzeki Budkowiczanka do najciekawszych tras należy spływ na odcinku Stare Budkowice – Zagwizdzie – Murów (długość trasy ok. 8 km, szacunkowy czas spływu – od 2 do 4 godz., stopień trudności – niski). Niewątpliwą atrakcją tego spływu są walory przyrodnicze. Rzeka przepływa przez pola, łąki i lasy. Często w okolicach rzeki zobaczymy sarny, usłyszymy śpiew ptaków. W Zagwizdzu warto zrobić przerwę na zwiedzenie Regionalnej Sali Muzealnej – dawnej Huty Kluczborskiej w Zagwizdzu (powstała w latach 1754–1755). Dla początkujących kajakarzy istnieje możliwość skrócenia trasy spływu do odcinka Zagwizdzie – Murów. Szacunkowy czas spływu na tym odcinku wynosi do 1 godz.

W dolinie rzeki Proсна do najciekawszych tras należy spływ na odcinku Szyszków – Krzyżanowice (długość trasy ok. 5 km, szacunkowy czas spływu – od 2 do 3 godz., stopień trudności – średni). Trasa spływu malownicza, gdyż przebiega głównie polami i łąkami. Podczas jej pokonywania napotkaliśmy na bobra, sarnę, bociany i kaczki. Dodatkową atrakcją dla uczestników spływu jest kilka niewielkich

stopni wodnych za Praszka, które sprawiają wrażenie, jakby się płynęło górską rzeką. Na trasie z Szyszkowa do Praszki in kilku miejscach znajdują się naturalne przeszkody w postaci pochylnych drzew i gałęzi.

Usługi Kajakowe i Przewodnickie „Opolska Przygoda”

☎ +48 607 080 795

+48 693 031 245

✉ k.adamski@interia.pl

🌐 www.stobrawa-kajaki.pl

🌐 www.facebook.com/OpolskaPrzygoda/

Wypożyczalnia Kajaków

📍 ul. Jęfowska 4, 46-030 Zagwizdzie

☎ + 48 515 935 992

🌐 http://kajaki.zagwizdzie.pl

🌐 www.facebook.com/kajakizagwizdzie

Radwege

Festgelegte und ausgeschilderte Radwege sind in den Gemeinden Kreuzburg und Rosenberg anzutreffen. Der Verlauf der Radwege wurde so festgelegt, dass man möglichst viele von den größten touristischen Attraktionen der jeweiligen Gemeinde besuchen bzw. besichtigen kann. Die Radwege verlaufen durch wenig befahrene Lokalstraßen, Waldwege und Feldwege.

In der Gemeinde Kreuzburg wurden bislang 2 Hauptradwege festgelegt und ausgeschildert:

- „Gościnne Zagrody” - dieser rot markierte Radweg ist 31,9 km lang und verläuft durch: Kreuzburg, Bankau, Birkdorf, Ludwigsdorf, Matzdorf, Lowkowitz.
- „Entlang der Straße des alten Handwerks und der Naturdenkmäler” - dieser gelb markierte Radweg ist 36,5 km lang und verläuft durch: Kreuzburg – Kuhnau – Naturschutzgebiet Basan – Jagdschloss

Bodland – Bodland - Schmartdt – Schönwald – Lowkowitz.

Ergänzend zu den Hauptradwegen in der Gemeinde Kreuzburg gibt es „Hilfswege“, eine Art Verbindung zwischen zwei oben beschriebenen Wegen sind. Dazu gehören:

- Schwarzer Wanderweg mit einer Länge von 20,7 km. Er verläuft von Bodland über Kreuzburg, Nider Kunzendorf, Ludwigsdorf nach Bankau,
- Grüner Wanderweg mit einer Länge von 15,5 km. Er verläuft von Ober Schmartdt, Kreuzburg, Campingplatz Bankau nach Bankau,
- Blauer Wanderweg mit einer Länge von 20,5 km. Er verläuft von Lowkowitz über Kreuzburg nach Klein Lassowitz.

Eine genaue Beschreibung der obigen Radwege finden Sie unter:

🌐 www.kluczbork.eu/26,dla-turysty?tresc=217

Innerhalb der Gemeinde Rosenberg wurden bislang 3 Hauptradwege festgelegt und ausgeschildert:

- Teil der Strecke Straße der Schrotholzichen in der Woiwodschaft Oppeln. In der Gemeinde Rosenberg fängt er erst im Wald seitens der Gemeinde Kreuzburg zwischen Beresinka und Alt Kudoba. Er verläuft durch Waldwege, vorbei am Erholungszentrum ANPOL in Alt Rosenberg und am See Sieben Quellen bis zur Kirche St. Anna. Der Radweg endet an der Bahnstation in Rosenberg.
- Teil der Strecke Straße der Heiligtümer. In der Gemeinde Rosenberg beginnt er im Wald seitens der Gemeinde Guttenberg nahe Telsruh. Er verläuft durch eine asphaltierte Straße bei der Kirche in Wyssoka und der Holzkirche in Grötsch. Weiter durch die Bahnstation und die Straße Gorzowska bis zur Kirche St. Anna. Weiter nach Boroschau vorbei am Teich Żurawiniec und an der Holzkirche in die Gemeinde Radlau.
- Der dritte Radweg soll die Gemeinden Rosenberg und Zembowitz verbinden. Der Radweg beginnt an der Bahnstation in Rosenberg, weiter zum Ring. Man nimmt Gehwege, die in getrennte Rad-

und Gehwege umgewandelt wurden, oder Verkehrsstraßen. Weiter durch eine Naturstraße zur Holzkirche in Wachow, durch eine asphaltierte Straße nach Leschna, danach durch einen Waldweg nach Oschietzko.

Eine genaue Beschreibung der obigen Radwege finden Sie unter:

🌐 https://olesno.pl/7594/trasy-rowerowe.html

Die Vorschläge von Radwegen zu den Sehenswürdigkeiten und touristischen Attraktionen von Namslau und der Umgebung werden auf <http://turystyka-namyslow.pl/> vorgestellt. Es sind jedoch keine ausgeschilderten Radwege, aber sie weisen den Weg zu sehenswerten Attraktionen. Insgesamt wurden 10 Radausflüge vorgeschlagen.

Aktuell entstehen viele Radwege in den Kreisen Kreuzburg, Namslau und Rosenberg aus dem Projekt „Umsetzung emissionsarmer Strategien in der nördlichen Subregion der Woiwodschaft Oppeln“, das von RPO der Woiwodschaft Oppeln finanziert wird. Dieses Projekt sieht den Bau von Radwegen mit einer Gesamtlänge von 75,57 km, den Umbau von 1,25 km an Radwegen und die Festlegung von Radwegen mit einer Länge von 16,51 km vor. Im Rahmen dieses Projektes sollen auch 10 Bike&Ride-Anlagen entstehen. Die Radwege wurden an den Zufahrtsstraßen zu den größten Städten der Region geschaffen. Kreuzburg, Namslau, Rosenberg. Zu den interessantesten geplanten Radwegen gehört aus touristischer Sicht Folgendes:

- der Bau eines 20 km langen Radweges entlang der ehemaligen Bahnstrecke Praschkau-Rosenburg,
- der Bau eines 5 km langen Radweges zwischen Praschkau und entlang der ehemaligen Bahnstrecke Praschkau-Rosenburg,

- der Bau eines gemeinsamen Geh- und Radweges auf dem Abschnitt Kochelsdorf - Bischdorf – Polanowitz - Pitschen (einschließlich des Stausees Birkenfeld und der Ritterburg),
- der Bau eines Geh- und Radweges ab der Straße Piłsudskiego über den Ring bis zur Straße Skłodowskiej,
- der Bau eines getrennten Geh- und Radweges ab der Straße Katowicka in Kreuzburg bis zum Parkplatz am Stausee in Ober Ellguth,
- der Bau eines 2,9 km langen Radweges von Konstadt über Jeroltschütz und Wundschütz,
- der Bau eines Radweges und eines gemeinsamen Geh- und Radweges samt dem Umbau der Straße in Jauchendorf.
- der Bau eines Radweges und eines gemeinsamen Geh- und Radweges samt dem Umbau der Straße Michelsdorf - Buchelsdorf.

Die vollständige Umsetzung des ganzen Projektes ist für Juni 2019 vorgesehen.

Trasy rowerowe

Wyznaczone i oznakowane trasy rowerowe występują w gminie Kluczbork oraz w gminie Olesno. Trasy te poprowadzone są w ten sposób, by móc zobaczyć i zwiedzić największe atrakcje turystyczne danej gminy. Przebiegają mało uczęszczanymi drogami lokalnymi, ścieżkami leśnymi i drogami polnymi.

W gminie Kluczbork wyznaczono i oznakowano dotychczas dwie główne trasy rowerowe:

- „Gościnne Zagrody” – oznaczona na czerwono trasa o długości 31,9 km przebiegająca przez: Kluczbork, Bąków, Brzezinkę, Biadacz, Maciejów, Łowkowice.
- „Szlakiem Dawnego Rzemiosła i Pomników Przyrody” – oznaczony kolorem żół-

tym szlak o długości 36,5 km: Kluczbork – Kuniów – Bażany Rezerwat – Zameczek – Bogacica – Smardz – Krzywizna – Łowkowice.

Uzupełnieniem głównych szlaków rowerowych w gminie Kluczbork są „trasy pomocnicze”, często będące łącznikiem pomiędzy dwiema wyżej opisanymi trasami. Należą do nich:

- szlak czarny, o długości 20,7 km, od Bogacicy przez Kluczbork, Kujakowice Dolne, Biadacz do Bąkowa
- szlak zielony, o długości 15,5 km, od wsi Smardz Górne, Kluczbork, Camping Bąków do Bąkowa
- szlak niebieski, o długości 20,5 km, od Łowkowic przez Kluczbork do Lasowic Małych.

Szczegółowy opis powyższych tras rowerowych znajduje się pod linkiem:

🌐 www.kluczbork.eu/26,dla-turysty?tresc=217

W gminie Olesno wyznaczono i oznakowano dotychczas trzy główne trasy rowerowe:

- Fragment trasy Szlaku Drewnianych Kościołów Województwa Opolskiego. Na terenie gminy Olesno rozpoczyna się ona w lesie od strony gminy Kluczbork

między Brzezinką a Starą Chudobą. Prowadzi drogami leśnymi obok ośrodka wypoczynkowego ANPOL w Starym Oleśnie i jeziora Siedem Źródeł do kościoła św. Anny. Kończy się przy stacji kolejowej w Oleśnie.

- Fragment trasy Szlakiem Sanktuariów. W granice gminy Olesno wchodzi w lesie od strony gminy Dobrodzień w okolicach Kolonii Łomnickiej. Prowadzi drogą asfaltową obok kościoła w Wysokiej oraz drewnianego kościoła w Grodzisku. Dalej ulicami Olesna do stacji PKP i ulicą Gorzowską do kościoła św. Anny. Dalej w kierunku Boroszowa przechodzi obok stawu Żurawiniec i mijając drewniany kościół, wchodzi w granice gminy Radłów.
- Trasa trzecia stanowi połączenie gmin Olesno i Żębowice. Rozpoczyna się przy stacji PKP w Oleśnie i prowadzi przez rynek, częściowo chodnikami zamienionymi w ciągu pieszo-rowerowe, a częściowo jezdniami ulic. Dalej biegnie drogą gruntową do drewnianego kościoła w Wachowie, drogą asfaltową do Leśnej, po czym leśną do Osiecka w gminie Żębowice.

Szczegółowy opis powyższych tras rowerowych znajduje się pod linkiem:

🌐 <https://olesno.pl/7594/trasy-rowerowe.html>

Propozycje tras rowerowych po zabytkach i atrakcjach turystycznych Namysłowa i okolic przedstawiono na stronie: <http://turystyka-namyslow.pl/>. Nie są to jednak trasy oznakowane, ale wskazują na danej trasie miejsca warte zobaczenia. Łącznie przedstawiono tam propozycje 10 wycieczek rowerowych.

Aktualnie wiele ścieżek rowerowych powstaje w powiatach kluczborskim, namysłowskim i oleskim w ramach projektu „Realizacja strategii niskoemisyjnych na

obszarze Subregionu Północnego Województwa Opolskiego”, finansowego ze środków RPO Województwa Opolskiego. Realizacja tego projektu zakłada wybudowanie dróg dla rowerów o łącznej długości 75,57 km, przebudowanie dróg dla rowerów o długości 1,25 km oraz wyznaczenie ścieżek rowerowych o długości 16,51 km. W ramach projektu powstanie także 10 obiektów typu *bike & ride*. Trasy rowerowe zostaną utworzone przy drogach dojazdowych do głównych miast regionu: Kluczborka, Namysłowa i Olesna. Do najciekawszych z punktu widzenia turystycznego planowanych do wybudowania dróg dla rowerów należy zaliczyć:

- budowa drogi rowerowej o długości 20 km, po trasie byłej linii kolejowej Praszka – Olesno
 - budowa drogi rowerowej Praszka – Aleksandrów o długości 5 km, przebiegającej po trasie dawnej kolejki wąskotorowej relacji Wieluń – Praszka
 - budowa ścieżek pieszo-rowerowych na odcinku Kochłowice – Biskupice – Polanowice – Byszyn (obejmujących gród rycerski i zalew Brzózki)
 - budowa ciągu pieszego oraz ścieżki rowerowej w Kluczborku od ul. Piłsudskiego przez Rynek do ul. Skłodowskiej-Curie
 - budowa ciągu pieszo-rowerowego od ul. Katowickiej w Kluczborku do parkingu przy zbiorniku retencyjnym w Ligocie Górnej
 - budowa 2,9-kilometrowej ścieżki rowerowej od Wołczyna przez Gierałtce i Wąsice
 - budowa ścieżki rowerowej i ciągu pieszo-rowerowego wraz z przebudową drogi w Józefkowie
 - budowa ścieżki rowerowej i ciągu pieszo-rowerowego wraz z przebudową drogi na trasie Michalice – Bukowa Śląska.
- Planowane zakończenie realizacji całego projektu to czerwiec 2019 r.

Angelfischerei

Unter den Anglern erfreuen sich der größten Beliebtheit im nördlichen Teil der Woiwodschaft Oppeln die folgenden Gewässer:

Stausee in Michelsdorf

Befischter Stausee. Darin kommen hauptsächlich Karpfen, Aal, Hecht, Zander und Wels vor. Der Stausee erfreut sich unter den Karpfenanglern großer Beliebtheit. Im Jahre 2006 wurden hier 2 wichtige Events ausgetragen: Die 7. offene Karpfenmeisterschaft in Polen und Polnischer Karpfen Grand Prix.

Stausee Młyn

Der Stausee ist berühmt für Fische wie Barsch, Kampfläuffer, Brachse, Rotaugen, Hecht und Amur.

Stauseen Gründorf

Diese Stauseen entstanden aufgrund der Förderung von Ton. Hauptsächlich kommen darin Karpfen, Amur, Zander, Hecht und Barsch vor. Andere Fischarten wie Rotaugen, Karausche, Schleie, Brachse, Wels und Aland kommen seltener vor.

Viele Angler sind auch in der Nähe lokaler Flüsse anzutreffen. Die beliebtesten Orte zum Angeln am Stober sind der Stausee und der Damm in der Nähe von Dambrau. Am Budkowitz Bach angelt es sich am besten am Damm in Murow. Angler sind auch an befischten Abbauräumen, Teichen und Seen usw. zu sehen.

Wędkarstwo

Wśród wędkarzy w północnej części województwa opolskiego największą popularnością cieszą następujące akweny:

Zbiornik w Michalicach

Zbiornik zarybiany. Występują w nim głównie karpie, węgorze, szczupaki, sandacze i sumy. Zalew jest szczególnie popularny wśród karparzy. W 2006 r. odbyły się tutaj dwie ważne imprezy: VIII Otwarte Mistrzostwa Polski Karparzy oraz karpowe Grand Prix Polski.

Zbiornik Retencyjny Młyny

Zbiornik słynie z takich ryb jak okoń, jazgarz, leszcz, płoć, szczupak, amur.

Zbiorniki Zieleniec

Zbiorniki te powstały na skutek wydobywania gliny. Występują w nich głównie karpie, amury, sandacze, szczupaki i okonie. Nie brakuje także innych gatunków ryb – płoci, karasi, linów, leszczy, sumów i jazi.

Wędkarzy spotkamy także nad lokalnymi rzekami. Na Stobrawie popularnymi miejscami do wędkowania są zbiornik retencyjny i tama w okolicy Dąbrowy, na Budkowiczance – w Murowie przy tamie. Można wędkować również na zarybionych wyrobiskach, stawach, jeziorkach itp.

Museen und Heimatmuseen Muzea i izby regionalne

Johann-Dzierzon-Museum in Kreuzburg

Das Johann-Dzierzon-Museum in Kreuzburg feiert in diesem Jahr sein 60-jähriges Bestehen. Seine Tätigkeit nahm es im Jahre 1959 als eine Abteilung des Museums des Oppelner Schlesiens in Oppeln auf. Im Jahre 1962 wurde es in ein Heimatmuseum umgewandelt. Der Sitz des Johann-Dzierzon-Museums befindet sich im ehemaligen herzoglichen Schloss. Die Dauerausstellung unter dem Titel „Imkerei einst und heute“ zeigt die Geschichte der Bienenzucht von der frühesten Zeit bis in die Gegenwart. Dabei wird dem Wirken des Museumspatrons, dem Pfarrer Dzierzon, eine besondere Aufmerksamkeit geschenkt. Das wertvollste Denkmal des Mu-

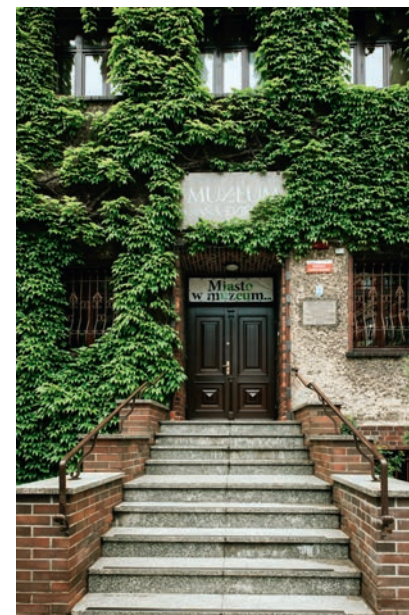
seums ist die sogenannte Oder-Klotzbeute – ein Stück eines Bienenbaumes, der wahrscheinlich im 10. Jahrhundert auf dem Grund der Oder ausgegraben wurde und wahrscheinlich eines der ältesten Denkmäler der Bienenzucht in Polen und in Europa ist. Vor dem Museumsgebäude sind zeitgenössische figürliche Bienenstöcke ausgestellt, die in den 70er und 80er Jahren des 20. Jahrhunderts von Volkskünstlern und Bildhauern angefertigt wurden. Auf der anderen Seite des Museumsgebäudes kann eine offene Ausstellung zur Imkerei aus dem Jahr 2006 besucht werden. Hier können wir die Entwicklung von Bienenstöcken im Laufe der Zeit nachverfolgen, von Klotzbeuten bis zu Magazinbeuten.

Öffnungszeiten

Dienstag – Freitag: 10.00 – 15.30 Uhr
Sonntag: 10.00 – 13.30 Uhr
Für Gruppen kann ein anderer Besichtigungstermin vereinbart werden. Die Terminvereinbarung hat mindestens zwei Wochen im Voraus zu erfolgen.

Museum im. Jana Dzierżona w Kluczborku

Muzeum obchodzi w tym roku 60-lecie istnienia. Swoją działalność rozpoczęło bowiem w 1959 r. jako Oddział Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu. W 1962 r. przekształcone zostało w muzeum regionalne. Siedziba Muzeum im. Jana Dzierżona mieści się w budynku dawnego zamku książęcego. Stała wystawa muzeum nosi nazwę „Pszczelarstwo dawne i nowe” i ukazuje dzieje hodowli pszczoł od czasów najdawniejszych do współczesności, ze

szczególnym uwzględnieniem działalności i roli ks. Dzierżona, patrona muzeum. Najcenniejszym zabytkiem w muzeum jest tzw. barć odrzańska – fragment drzewa bartanego wydobytego z dna Odry, a datowanego na X wiek. Prawdopodobnie jest to jeden z najstarszych zabytków pszczelarskich w Polsce i w Europie. Przed budynkiem muzeum znajduje się ekspozycja współczesnych uli figuralnych, które zostały wykonane przez artystów ludowych i rzeźbiarzy w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. Natomiast po drugiej stronie budynku muzeum można zwiedzić plenerową wystawę pszczelarską powstałą w 2006 roku. Zobaczymy tutaj rozwój uli na przestrzeni wieków, od pnio- wych do skrzynkowych.

Muzeum czynne:

wtorek – piątek 10.00–15.30

niedziela 10.00–13.30

Dla grup zorganizowanych istnieje możliwość ustalenia innego terminu zwiedzania (uzgodnionego przynajmniej z dwutygodniowym wyprzedzeniem).

ul. Zamkowa 10, 46-200 Kluczbork
☎ +48 77 418 27 07
🌐 muzeum_kluczbork@op.pl
🌐 http://www.muzeum.kluczbork.pl
🌐 www.facebook.com/muzeumkluczbork/

Jan-Nikodem-Jaroń- Heimatmuseum in Rosenberg

Die feierliche Eröffnung des Museums fand am 12. Juni 1960 statt. Das Museum wurde nach Jan Nikodem Jaroń, einem oberschlesischen Dichter und Dramatiker, aber auch einem Plebiszit-Aktivisten benannt. Der erste Sitz des Museums befand sich im überschulischen Schulhort in der Straße Pieloka 18. Seit 1982 befand sich das Museum im Rathausgebäude am Ring, seit 2004

hingegen hat das Museum seinen Sitz in einem historischen Wohnhaus aus dem 18. Jahrhundert in der Straße Jaronia 7. Die museale Dauerausstellung ermöglicht einen breiten Einblick in die Geschichte der Stadt Rosenberg. Darüber hinaus kann im Museum eine Ausstellung des Forstamtes Rosenberg zum Thema Jägerei und Forstwirtschaft besucht werden. Zu ihr zählen Beispiele von ausgestopften Tieren, Landkarten, Zapfen, Sprossen, Sämlinge, eine interaktive Tafel „Geräusche von Tieren“, Exponate zur Arbeit eines Försters. Neben Dauerausstellungen gibt es Wechselausstellungen. Im Museum gibt es auch eine Touristinformation.

Öffnungszeiten

Montag, Donnerstag, Freitag: 9.00 – 14.00 Uhr
Dienstag: 9.00 – 15.00 Uhr
Mittwoch: 9.00 – 17.00 Uhr
an jedem zweiten Sonntag im Monat: 13.00 – 17.00 Uhr

Oleskie Muzeum Regionalne im. Jana Nikodema Jaronia w Oleśnie

Uroczyste otwarcie muzeum miało miejsce 12 czerwca 1960 r. Patronem został Jan Nikodem Jaroń – górnośląski liryk i dramaturg, a także działacz

plebiscytowy. Pierwszą lokalizacją muzeum był budynek dawnej świetlicy międzyszkolnej przy ul. Pieloka 18. Od 1982 r. muzeum mieściło się w budynku ratusza w Rynku, zaś od 2004 r. jest zlokalizowane w zabytkowej, XVIII-wiecznej kamienicy przy ul. Jaronia 7. Stała wystawa w muzeum prezentuje kompleksowo dzieje miasta Olesna. Ponadto prezentowana tu jest wystawa leśno-łowiecka przekazana przez Nadleśnictwo Olesno. Składają się na nią okazy wypchanych zwierząt, mapy, szyszki, pędy i siewki drzew, tablica interaktywna „Dźwięki zwierząt” oraz eksponaty związane z pracą leśnika. Uzupełnieniem wystaw stałych są wystawy czasowe. W muzeum mieści się także punkt informacji turystycznej.

Muzeum czynne:

poniedziałek, czwartek, piątek

9.00–14.00

wtorek 9.00–15.00

środa 9.00–17.00

w każdą drugą niedzielę miesiąca 13.00–17.00

ul. Jaronia 7, 46-300 Olesno
☎ +48 34 358 24 38
🌐 oleskiemuzeum@op.pl
🌐 oleskiemuzeum.pl
🌐 www.facebook.com/Oleskie-Muzeum-Regionalne-549435328480797/

Regionalmuseum in Praschkau

Das Museum in Praschkau wurde am 8. Mai 1980 feierlich eröffnet. Obwohl das Museum mehrere Abteilungen hat, stehen Geschichte und Ethnografie im Mittelpunkt. Die Einrichtung hat einen regionalen Charakter und ist auf die Erweiterung des Wissens über die Geschichte und das Erbe der folgenden Gemeinden ausgerichtet: Praschkau, Landsberg, Rud-

niki und Radlau. Zu der Sammlung des Museums zählen gegenwärtig die folgenden Dauerausstellungen: „Prof. Dr. habil. Konrad Jażdżewski“, „In der einstigen Apotheke“, „Natur in der Umgebung von Praschkau“, „Urgeschichte von Praschkau“, „Praschkau in historischen Dokumenten“, „Praschkau während der Volksabstimmung und des 3. Schlesischen Aufstandes“ und „Volkskunst in der Umgebung von Praschkau“. Darüber hinaus werden Wechselausstellungen angeboten. Die größte Attraktion des Museums ist

die im Garten stehende Dampflokomotive Px48 samt dem Schlepptender und dem Personenwagen vom Typ 1Aw. Interessanterweise war diese Lokomotive bis Ende August 1987 auf der Strecke Praschkau-Welun als Rosenberger Kreisbahn im Einsatz.

Öffnungszeiten

Dienstag-Freitag 9.00 - 15.00 Uhr
Mittwoch: 9.00 - 17.00 Uhr
Samstag: 9.00 - 13.00 Uhr
Sonntag: 9.00 - 13.00 Uhr (nach vorheriger telefonischer Anmeldung)

Muzeum Regionalne w Praszce

Muzeum w Praszce zostało uroczysto otwarte 8 maja 1980 r. Jest

jednostką wielodziałową, z dominującą pozycją historii i etnografii. Placówka ma charakter regionalny, skupiona jest na poszerzaniu wiedzy o historii i dziedzictwie materialnym gmin: Praszka, Gorzów Śląski, Rudniki i Radtów. Na zbiory muzeum składają się obecnie następujące ekspozycje stałe: „Prof. dr hab. Konrad Jażdżewski”, „W dawnej aptece”, „Przyroda okolic Praszki”, „Pradzieje Praszki”, „Praszka w dokumencie historycznym”, „Praszka w plebiscycie i III powstaniu śląskim” oraz „Kultura ludowa okolic Praszki”. Ponadto w muzeum organizowane są wystawy czasowe.

Dużą atrakcją jest znajdujący się w ogrodzie muzeum zabytkowy parowóz wąskotorowy Px48 wraz z tendrem i wagonem osobowym typu 1Aw. Lokomotywa ta do końca sierpnia 1987 roku kursowała na trasie Praszka – Wieluń w ramach Wieluńskiej Kolei Dojazdowej.

Muzeum czynne:

wtorek – piątek 9.00–15.00

środa 9.00–17.00

sobota 9.00–13.00

niedziela 9.00–13.00 (po uprzednim telefonicznym zgłoszeniu)

pl. Grunwaldzki 15, 46-320 Praszka

☎ +48 34 359 11 85

🌐 muzeum@praszka.pl

🌐 www.muzeum.praszka.pl

🌐 www.facebook.com/PraszkaMuzeum/

Heimatmuseum in Guttentag

Im Jahre 2004 haben die Mitglieder des Interkommunalen Regionalvereins Guttentag-Zembowitz die Heimatstube in Guttentag gegründet. Am 5. Mai 2017 wurde auf der Grundlage der früheren Heimatstube das Regionalmuseum eröffnet. Das Museum, welches gegenwärtig vom Guttentag Sport- und Kulturzentrum betrieben wird, hat seinen Sitz in den Räumlichkeiten der früheren Heimatstube. Die meisten Ausstellungsstücke beziehen sich auf die Holzbearbeitung, wie es sich für die Stadt der Tischler gehört. Ein Raum wurde sogar zu einer früheren Tischlerei umgestaltet.

tager Sport- und Kulturzentrum betrieben wird, hat seinen Sitz in den Räumlichkeiten der früheren Heimatstube. Die meisten Ausstellungsstücke beziehen sich auf die Holzbearbeitung, wie es sich für die Stadt der Tischler gehört. Ein Raum wurde sogar zu einer früheren Tischlerei umgestaltet.

Öffnungszeiten:

Mittwoch 13.00 - 15.00 Uhr

Muzeum Regionalne w Dobrodzieniu

W 2004 r. członkowie Międzygminnego Towarzystwa Regionalnego Dobrodzień-Zębówice utworzyli w Dobrodzieniu Izbę Regionalną. 5 maja 2017 r. utworzono na bazie poprzedniej izby Muzeum Regionalne. Obecnie muzeum prowadzone jest przez Dobrodzieński Ośrodek Kultury i Sportu, a jego siedziba znajduje się w pomieszczeniach dotychczasowej Izby Regionalnej. Jak przystało na miasto stolarzy, większość eksponatów jest związana z obróbką drewna. Także jedno z pomieszczeń zaadaptowano na dawną pracownię stolarską.

Muzeum czynne: środa 13.00–15.00

pl. Wolności 12, Dobrodzień

☎ +48 34 357 53 46

🌐 dokis@poczta.onet.pl

Museum - Schloss Matzdorf

Dank der Höflichkeit des Besitzers erfuhr das Schloss in Matzdorf in den Jahren 2006-2008 eine gründliche Restaurierung. In dessen Räumen befindet sich ein Inneneinrichtungsmuseum. Das Schloss in Matzdorf wurde auf Seite 12 des Spazierbuches behandelt. Im Museum kann eine interessante Ausstellung der Schachbretter, die aus aller Welt kommen, besucht werden. Die Schachbretter sind Eigentum des Besitzers.

Muzeum Pałac w Maciejowie

W Pałacu w Maciejowie dzięki uprzejmości jego właściciela, który w latach 2006–2008 przeprowadził gruntowną restaurację pałacu, znajduje się

Muzeum Wnętrz. Pałac w Maciejowie został opisany na str. 12 *Spacerownika*. W Muzeum Wnętrz można zobaczyć także ciekawą wystawę szachów pochodzących z różnych zakątków świata, będących kolekcją właściciela.

Zwiedzanie Muzeum Wnętrz jest możliwe po wcześniejszym kontakcie telefonicznym:

☎ +48 77 413 13 70

🌐 www.maciejow.pl

Kommune Heimatstube GOKSiR in Rudniki

Die Heimatstube wurde 2009 eröffnet. In einem als Dorfhütte gestalteten Raum werden Sammlungen alter Alltagsgegenstände, landwirtschaftlicher Maschinen und anderer historisch wertvoller Gegenstände präsentiert, welche die Geschichte der Region zeigen.

Gminna Izba Tradycji GOKSiR w Rudnikach

Izba Tradycji została otwarta w 2009 r. W pomieszczeniu stylizowanym na wiejską chatę prezentowane są zbiory starych sprzętów codziennego użytku, maszyn rolniczych i innych historycznie cennych przedmiotów przedstawiających historię regionu.

ul. Targowa 2, Rudniki

☎ +48 34 359 50 68

🌐 kultura.rudniki@wp.pl

Stube - Schmiede und Bäckerei in Kuhnau

Die Initiative für die Entstehung der Stube ergriff der Verein der Entwicklung des Dorfes Kuhnau. Die Stube wurde in

landwirtschaftlichen Räumen in der Nähe der örtlichen Schule eröffnet. In den Räumen verwendet man die erhaltene Ausstattung der ehemaligen Schmiede und Bäckerei aus dem 19. Jahrhundert, die sich in Kuhnau befand. Seinen Platz fand hier ein neuer Backofen, der dem ursprünglichen nachempfunden war. In der Stube können organisierte Gruppen am Schnellkurs der Schmiedekunst teilnehmen und dabei den „Kuhnauer Hufeisen“ schmieden. Im Kurs kommen der ursprüngliche Ofen aus Klinkersteinen (aus der ehemaligen Schmiede verlegt) und Werkzeuge aus dem 19. Jahrhundert zum Einsatz. In der Bäckerei kann sich jeder an der Zubereitung des „Kuhnauer Brotes“ nach dem Rezept aus der Vorkriegszeit versuchen.

Izba – kuźnia i piekarnia w Kuniowie

Inicjatorem powstania izby było Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Kuniów. Izba została uruchomiona w pomieszczeniach gospodarskich w sąsiedztwie miejscowej szkoły. Wykorzystano zachowane wyposażenie dawnej, XIX-wiecznej kuźni i piekarni z Kuniowa. Stanął tu również nowy, wzorowany na oryginalnym piecu piekarniczym. Grupy zorganizowane mogą wziąć udział w błyskawicznym kursie kowalstwa powiązonym z wykuwaniem „podkowy Kuniowa”, wykorzystując do tego celu oryginalny piec z cegły klinkierowej (przeniesiony z dawnej kuźni) i przy użyciu XIX-wiecznych narzędzi. Piekarnia zaś oferuje możliwość własnoręcznego przygotowania „chleba kuniowskiego”, według przedwojennego przepisu.

ul. Kuniów 74
☎ +48 77 41 80 584, +48 77 41 84 741, +48 600 259 927
✉ stowarzyszenie@kuniow.pl
🌐 www.kuniow.pl

Heimatstube „Chałpka Starzików” in Bodland

Die Eröffnung der Heimatstube fand im August 2017 statt. Der Verein der Entwicklung des Dorfes Bodland „Bogatalanta” ergriff dafür die Initiative. In der Heimatstube können Möbel und Haushaltsgeräte vom Anfang des 20. Jahrhunderts besichtigt werden. Alle Ausstellungsstücke wurden von den Bewohnern von Bodland zur Verfügung gestellt. Dadurch konnte nachgestellt werden, wie eine Küche, ein Schlafzimmer und ein Esszimmer Anfang des 20. Jahrhunderts ausgestattet waren.

Izba Regionalna „Chałpka Starzików” w Bogacicy

Izba została otwarta w sierpniu 2017 r. Pomysłodawcą jest Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Bogacica „Bogatalanta”. Izba jest wyposażona w meble oraz sprzęt domowy z początku XX wieku. Ekspozyty na potrzeby izby zostały przekazane przez mieszkańców Bogacicy. Dzięki temu odtworzono wyposażenie kuchni, sypialni i pokoju stołowego z początków XX w.

ul. Wolności 11, 46-243 Bogacica
☎ +48 510 356 000
✉ bogatalanta2011@gmail.com
🌐 bogatalanta.blogspot.com

Heimatmuseum in Zembowitz

Das Museum wurde im Jahre 2006 eröffnet. Die Gründung des Museums erfolgte dank dem Engagement von Schülern und Lehrern des örtlichen Gymnasiums. Das Museum bildet ein Wissenszentrum über das Zembowitzer Land sowie die oberschlesische Tradition und Kultur. Zu der Ausstellung zählen sämtliche Gegenstände, die mit der Region in Verbindung gebracht werden - Münzen, Publikationen, Möbel, Kleidungsstücke und Gegenstände des täglichen Bedarfs. Im Jahr 2010 wurde im Museum ein zweiter Raum geschaffen, der für Wechselausstellungen vorgesehen ist.

Das Museum ist jeden Mittwoch (9.00 - 11.00 Uhr) und jeden ersten Sonntag im Monat (14.00 - 16.00 Uhr) nach vorheriger telefonischer Vereinbarung geöffnet. Die Besichtigung ist kostenlos.

Izba Regionalna w Zębolicach

Otwarcie izby miało miejsce w 2006 r. Powstała dzięki zaangażowaniu uczniów i nauczycieli miejscowego gimnazjum. Izba to centrum wiedzy o ziemi zęboliczkiej oraz górnośląskiej tradycji i kulturze. Na ekspozycję składają się wszelkie przedmioty kojarzone z regionem – monety, wydawnictwa, meble, ubrania, przedmioty codziennego użytku. W 2010 r. izba powiększyła się o drugie pomieszczenie, przeznaczone na wystawy czasowe.

Izba jest czynna w każdą środę (9.00–11.00) i każdą pierwszą niedzielę miesiąca (14.00–16.00) oraz po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym. Zwiedzanie izby jest bezpłatne.

ul. I. Murka 1, Zębolicze
☎ +48 77 421 62 89, 601516 559
✉ gerardwons@o2.pl
🌐 http://kultura-zebowice.pl/

Gastronomische und Unterkunftsbasis

Baza gastronomiczno-noclegowa

Hotels und Hoteldienstleistungen

Hotele i usługi hotelowe

Powiat kluczborski

Gmina Byczyna

Restauracja Grodzka

ul. Poznańska 2, 46-220 Byczyna
☎ +48 77 417 92 30
🌐 grodzka@feldman-restaurants.pl
🌐 www.feldman-restaurants.pl

Gmina Kluczbork

Hotel Sommer Residence Spa & Wellness

ul. Kuniów 101A, 46-200 Kluczbork
☎ +48 77 887 58 88
🌐 recepcja@sommerresidence.pl
🌐 www.sommerresidence.pl

Hotel Spałka

ul. Waryńskiego 16,
46-200 Kluczbork
☎ tel.: +48 77 412 20 00
🌐 recepcja@hotelspalka.pl
🌐 www.hotelspalka.pl

Dworek Ostoja

ul. Witosza 35, Krzywizna 46-211
Kujakowice Górne
☎ + 48 77 400 38 16, +48 664
995 485
🌐 www.dworek-ostoja.pl

Zajazd Paleciak

ul. Gliwicka 78, 46-200 Bąków
☎ +48 77 418 11 48
🌐 http://kluczbork-paleciak.pl

Restauracja Joanna

Usługi Gastronomiczne i Hotelarskie
Joanna i Jerzy Frycowscy s.c.
ul. Ligota Górna 1, 46-200 Kluczbork
☎ tel.: +48 77 418 45 31
🌐 info@restauracjajoanna.eu
🌐 www.restauracjajoanna.eu

Restauracja Nad Stawem

ul. Plac Targowy 1, 46-243 Bogacica
☎ +48 77 414 86 67
+48 693 953 613
🌐 nadstawem@feldman-restaurants.pl
🌐 http://nad.stawem.pl

Villa Castello

ul. Rynek 19, 46-200 Kluczbork
☎ +48 606 726 076
🌐 e-mail: zajazdcastello@gmail.com
🌐 http://hcastello.pl/NEW/

Gmina Wołczyn

Hotelik – Noclegi Jerzy Stramowski

ul. Słowackiego 10, Wołczyn
☎ 77 418 87 89,
kom. 603982167
🌐 www.hotelik-noclegi.pl

Villa Nova

ul. Dworcowa 18, Wołczyn
☎ +48 77 418 93 88

Powiat namysłowski

Gmina Namysłów

Dworek Różany – Hotel & Restaurant

ul. Oławska 36, 46-100 Namysłów
☎ +48 77 451 00 45
🌐 hotel@dworekrozany.pl
🌐 dworekrozany.pl

Hotel Polonia

ul. Obrońców Pokoju 28
46-100 Namysłów
☎ +48 77 410 39 89
🌐 www.hotel-polonia-namyslow.com.pl

Hotel Zorza

ul. Wały Jana III 2
46-100 Namysłów
☎ +48 77 410 18 54
🌐 hotel.zorza@gmail.com
🌐 http://centrumzorza.pl/hotel/pl/restauracja

Restauracja & Hotel Stylowa

ul. Braterska 3A, 46-100 Namysłów
☎ +48 77 410 34 81
+48 793 989 951
🌐 recepcja@stylowa-restauracja.pl
🌐 www.stylowa-restauracja.pl

Gmina Pokój

Zajazd pod Borem

ul. Namysłowska 28, 46-034 Pokój
☎ +48 77 469 30 94
+48 501 262 517
🌐 hotel@podborem.pl
🌐 www.podborem.pl

Gmina Wilków

Hotel Jakubus

Jakubowice 36, 46-113 Wilków
☎ +48 728 546 001
+48 77 419 56 53

🌐 e-mail: jakubus@jakubus.pl
🌐 www.jakubus.pl

Powiat oleski

Gmina Dobrodzień

Hotel Park

ul. Parkowa 5, 46-380 Dobrodzień
☎ +48 357 54 17
+48 604 457 502
🌐 recepcja@parkhoteldobrodzien.pl
🌐 www.parkhoteldobrodzien.pl

Hotel U Tomanów

ul. Figla 20, Pietraszów
46-375 Pludry
☎ +48 34 353 75 54

Gmina Gorzów Śląski

Hotelik i Restauracja Pod Lipą

ul. Wojska Polskiego 27
46-310 Gorzów Śląski
☎ +48 34 35 94 502
+48 34 35 94 508
🌐 biuro@restauracjapodlipa.pl
🌐 http://www.restauracjapodlipa.pl

Pałac Pawłowice

Pawłowice 58
46-310 Gorzów Śląski
☎ +48 34 341 14 66
+48 513 770 661
🌐 info@palacpawlowice.pl
🌐 www.palacpawlowice.pl

Staropolski Gościniec Spa & Wellness

Zdziechowice 65
46-310 Gorzów Śląski
☎ +48 34 359 35 70
+48 606 915 088
🌐 biuro@staropolskigosciniac.pl
🌐 http://staropolskigosciniac.pl

Gmina Olesno**Hotel Alexandra**

) ul. Wielkie Przedmieście 35
46-300 Olesno
☎ +48 34 350 52 10
fax +48 34 350 52 12
🌐 kontakt@alexandra-hotel.net
🌐 http://www.alexandra-hotel.net

Hotel Olesno

) ul. Krzywa 1, 46-331 Olesno
☎ +48 34 359 77 73
fax +48 34 359 77 75
🌐 hotel@interka.pl
🌐 http://hotelolesno.pl/

Na kamieniu

) ul. Oleska 1a, Borki Małe
46-300 Olesno
☎ +48 34 359-60-30
🌐 kontakt@nakamieniu.pl
🌐 http://www.alexandra-hotel.net

Restauracje, bary**Restaurants, Bars****Powiat kluczborski****Gmina Byczyna****Hetmańska Restaurant & Pub**

) Rynek 1, 46-220 Byczyna
☎ +48 77 413 46 84
🌐 hetmanska@feldman-restaurants.pl
🌐 http://hetmanska.feldman-restaurants.pl/

Restauracja Grodzka

) ul. Poznańska 2, 46-220 Byczyna
☎ +48 77 417 92 30
🌐 grodzka@feldman-restaurants.pl
🌐 www.feldman-restaurants.pl

Gmina Kluczbork**Hotel Sommer Residence****Spa & Wellness**

) Kuniów 101A, 46-200 Kluczbork
☎ +48 77 887 58 88
🌐 recepcja@sommerresidence.pl
🌐 www.sommerresidence.pl

Hotel Spałka

) ul. Waryńskiego 16
46-200 Kluczbork
☎ +48 77 412 20 00
🌐 recepcja@hotelspalka.pl
🌐 www.hotelspalka.pl

Dworek OSTOJA

) ul. Witosa 35, Krzywizna
46-211 Kujakowice Górne
☎ +48 77 400 38 16
+48 664 995 485
🌐 www.dworek-ostoja.pl

Zajazd Paleciak

) ul. Gliwicka 78, 46-200 Bąków
☎ +48 77 418 11 48
🌐 http://kluczbork-paleciak.pl

Restauracja Pod Arkadami

) Rynek 1, 46-200 Kluczbork
☎ +48 77 418 78 79
🌐 pod@arkadami.pl
🌐 http://pod.arkadami.pl/

Restauracja Joanna**Usługi Gastronomiczne i Hotelarskie**

Joanna i Jerzy Frycowscy s.c.
) Ligota Górna 1, 46-200 Kluczbork
☎ tel.: +48 77 418 45 31
🌐 info@restauracjajoanna.eu
🌐 www.restauracjajoanna.eu

Restauracja Nad Stawem

) Plac Targowy 1, 46-243 Bogacica
☎ +48 77 414 86 67
+48 693 953 613
🌐 nadstawem@feldman-restaurants.pl
🌐 http://nad.stawem.pl

Restauracja Nowy Strych

) Rynek 12, 46-200 Kluczbork
☎ +48 77 418 08 04
🌐 nowystrych@op.pl
🌐 https://nowystrych.pl/

Restauracja Ratuszowa

) ul. Zamkowa 2, 46-200 Kluczbork
☎ +48 77 418 10 86,
+48 693 623 300
🌐 ratuszowa@feldman-restaurants.pl
🌐 http://ratuszowa-kluczbork.pl/
🌐 http://www.feldman-restaurants.pl

Gmina Lasowice Wielkie**Karczma Myśliwska**

) Szumirad 9, 46-282 Szumirad
☎ +48 77 413 94 14
🌐 https://www.facebook.com/karczma-mysliwska

Pod Dębem

) Chudoba 178, 46-275 Chudoba
☎ +48 691 402 005
+48 882 761 805
🌐 renata67@autograf.pl
🌐 www.restauracjachudoba.pl

Stara Karczma

) Chocianowice 35
46-280 Chocianowice
☎ +48 77 413 27 25
🌐 https://www.facebook.com/Stara-Karczma-1235340189855843/

Gmina Wołczyn**Pizzeria Artus**

) ul. Opolska 2, 46-250 Wołczyn
☎ +48 77 404 45 45
🌐 artus@pizzawolczyn.com.pl
🌐 http://www.pizzawolczyn.com.pl/

Restauracja Pod Winogronami

) ul. Namysłowska 2
46-250 Wołczyn
☎ +48 77 418 87 09
🌐 https://www.facebook.com/Restauracja-Pod-Winogronami--1650231151923384/

Powiat namysłowski**Gmina Namysłów****Dworek Różany – Hotel & Restaurant**

) ul. Oławska 36, 46-100 Namysłów
☎ +48 77 451 00 45
🌐 hotel@dworekrozany.pl
🌐 dworekrozany.pl

Hotel Polonia

) ul. Obrońców Pokoju 28
46-100 Namysłów
☎ +48 77 410 39 89
🌐 www.hotel-polonia-namyslow.com.pl

Hotel Zorza

) ul. Wały Jana III 2
46-100 Namysłów
☎ +48 77 410 18 54
🌐 hotel.zorza@gmail.com
🌐 http://centrumzorza.pl/hotel/pl/restauracja

Restauracja & Hotel STYLOWA

) ul. Braterska 3A, 46-100 Namysłów
☎ +48 77 410 34 81
+48 793 989 951
🌐 recepcja@stylowa-restauracja.pl
🌐 www.stylowa-restauracja.pl

Restauracja Limba

) ul. Oławska 13, 46-100 Namysłów
 ☎ +48 724 505 675
 +48 788 772 772
 🌐 restauracjalimba@wp.pl
 🌐 http://limba-namyslow.pl/

Gmina Pokój**Zajazd pod Borem**

) ul. Namysłowska 28, 46-034 Pokój
 ☎ +48 77 469 30 94
 +48 501 262 517
 🌐 hotel@podborem.pl
 🌐 www.podborem.pl

Gmina Świerczów**Restauracja Świerczów**

) ul. Brzeska 13, 46-112 Świerczów
 ☎ +48 77 419 61 18
 🌐 https://www.facebook.com/Restauracja-Świerczów-203707709642974/

Gmina Wilków**Hotel Jakubus**

) Jakubowice 36, 46-113 Wilków
 ☎ +48 728 546 001
 +48 77 419 56 53
 🌐 jakubus@jakubus.pl
 🌐 www.jakubus.pl

Powiat oleski**Gmina Dobrodzień****Hotel PARK**

) ul. Parkowa 5, 46-380 Dobrodzień
 ☎ +48 357 54 17
 +48 604 457 502
 🌐 recepcja@parkhoteldobrodzien.pl
 🌐 www.parkhoteldobrodzien.pl

Restauracja Korona

) ul. Figła 20, 46-375 Pietraszów
 ☎ +48 667 531 737
 🌐 https://restauracjakorona.business.site/

Restauracja Mistella

) Plac Wolności 23
 46-380 Dobrodzień
 ☎ + 48 34 353 72 35
 🌐 stelladobrodzien@wp.pl
 🌐 http://restauracja-mistella.pl/

Gmina Gorzów Śląski**Hotelik i Restauracja Pod Lipą**

) ul. Wojska Polskiego 27
 46-310 Gorzów Śląski
 ☎ +48 34 35 94 502
 fax +48 34 35 94 508
 🌐 biuro@restauracjapodlipa.pl
 🌐 http://www.restauracjapodlipa.pl

Pałac Pawłowice

) Pawłowice 58
 46-310 Gorzów Śląski
 ☎ +48 34 341 14 66
 +48 513 770 661
 🌐 info@palacpawlowice.pl
 🌐 www.palacpawlowice.pl

Restauracja w Starej Kuźni

) ul. Kluczborska 31
 46-310 Gorzów Śląski
 ☎ +48 604 405 997
 🌐 kontakt@wstarejukzni.pl
 🌐 http://wstarejukzni.pl/

**Staropolski Gościniec
Spa & Wellness**

) Zdziechowice 65
 46-310 Gorzów Śląski
 ☎ +48 34 359 35 70
 +48 606 915 088
 🌐 biuro@staropolskigosciniiec.pl
 🌐 http://staropolskigosciniiec.pl

Gmina Olesno**Hotel Alexandra**

) ul. Wielkie Przedmieście 35
 46-300 Olesno
 ☎ +48 34 350 52 10
 fax +48 34 350 52 12
 🌐 kontakt@alexandra-hotel.net
 🌐 http://www.alexandra-hotel.net

Hotel Olesno

) ul. Krzywa 1, 46-331 Olesno
 ☎ +48 34 359 77 73
 fax +48 34 359 77 75
 🌐 hotel@interka.pl
 🌐 http://hotelolesno.pl/

Karczma Wiejska Izba

) ul. Kluczborska 10
 46-300 Stare Olesno
 ☎ +48 888 101 007
 +48 501 182 083
 🌐 karczma.stareolesno@op.pl
 🌐 http://karczma-olesno.pl/

Na kamieniu

) ul. Oleska 1a, Borki Małe
 46-300 Olesno
 ☎ +48 34 359-60-30
 🌐 kontakt@nakamieniu.pl
 🌐 http://www.alexandra-hotel.net

Restauracja Ratuszowa

) ul. Armii Krajowej 1, 46-300 Olesno
 ☎ +48 34 358 28 46
 🌐 https://www.ratuszowa-olesno.pl/

Restauracja U Wąsińskich

) ul. Weselna 4
 46-300 Świercze k/Olesna
 ☎ +48 34 358 40 82
 🌐 info@wasinscy.pl
 🌐 http://www.wasinscy.pl

Restauracja Wesola

) ul. Kluczborska 41
 46-300 Wojciechów
 ☎ +48 34 350 53 00
 🌐 kontakt@restauracja-wesola.pl
 🌐 restauracja-wesola.pl/index.php

Gmina Praszka**Restauracja Kmicic**

) ul. Piłsudskiego 33, 46-320 Praszka
 ☎ tel. +48 34 359 11 14
 🌐 kmicic-praszka@wp.pl
 🌐 http://www.kmicic-restauracja.pl/

Weronia Praszka

) ul. Kaliska 72, 46-320 Praszka
 ☎ +48 510 215 905
 🌐 http://praszka.weronacatering.pl/

Gmina Radłów**Restauracja Studzienka**

) ul. Oleska 3, 46-331 Radłów
 ☎ +48 604 261 856
 🌐 https://restauracjastudzienka.pl/

Gościniec Sternalice

) Sternalice 69, 46-333 Sternalice
 ☎ +48 601 976 069
 🌐 info@gosciniestsernalice.pl
 🌐 http://gosciniestsernalice.pl/

Gmina Rudniki**Zajazd Chata Romana**

) Mirowszczyzna 55, 46-325 Rudniki
 ☎ +48 34 3595268, +48 608210555
 🌐 https://specster.nazwa.pl/_maxman/chata/

Zapiecek & Złota Kaczka

) Mirowszczyzna 61a, 46-325 Rudniki
 ☎ tel. +48 34 350 62 05
 🌐 zlota_kaczka@op.pl
 🌐 http://www.zlotakaczka.eu/

Im Rahmen des Projektes „Opelner Region ohne Geheimnisse“ wurden drei Wettbewerbe über die lokale Geschichte organisiert. Als erstes wurde der Kunstwettbewerb „Ich wohne in einem interessanten Ort“ veranstaltet, an dem 298 Kinder teilgenommen haben. Der zweite war der Literaturwettbewerb „Wir enthüllen die Geheimnisse unserer Region. Wenig bekannte, vergessene oder unerzählte Geschichten“, der an die Erwachsenen gerichtet war. Die Teilnehmer konnten ihre eigenen Werke in einer beliebigen literarischen Form präsentieren. Zu guter Letzt fand der Fotowettbewerb „Lokale Geschichte durch das Objektiv der Erinnerungen“ für Jugendliche statt. Es wurde für jeden Wettbewerb eine Jury berufen, die die Gewinner bestimmte. Ihre Werke und Arbeiten können Sie in diesem „Spazierbuch“ sehen. Wir gratulieren allen Gewinnern.

W ramach projektu „Opolskie bez tajemnic” zorganizowaliśmy trzy konkursy poświęcone tematyce historii lokalnej. Pierwszy z nich był konkursem plastycznym pt. „Mieszkam w ciekawym miejscu”, w którym wzięło udział 298 dzieci. Kolejny był konkurs literacki dla dorosłych pt. „Odkrywamy tajemnice naszego regionu. Historie mało znane, zapomniane lub nieopowiedziane”. Uczestnicy mogli zaprezentować swoje dzieła w dowolnej formie literackiej. Ostatni konkurs skierowany był do młodzieży i był konkursem fotograficznym. Tematem prac była „Historia lokalna w obiektywie wspomnień”. Spośród uczestników każdego konkursu trzy odrębne komisje wyłoniły laureatów, których prace zostały zawarte w czytelnym przez Państwa *Spacerowniku*. Serdecznie gratulujemy wszystkim zwycięzcom!

Kunstwettbewerb „Ich wohne in einem interessanten Ort“ Konkurs plastyczny „Mieszkam w ciekawym miejscu”

I miejsce • KINGA WARZYĆ
Sternalice

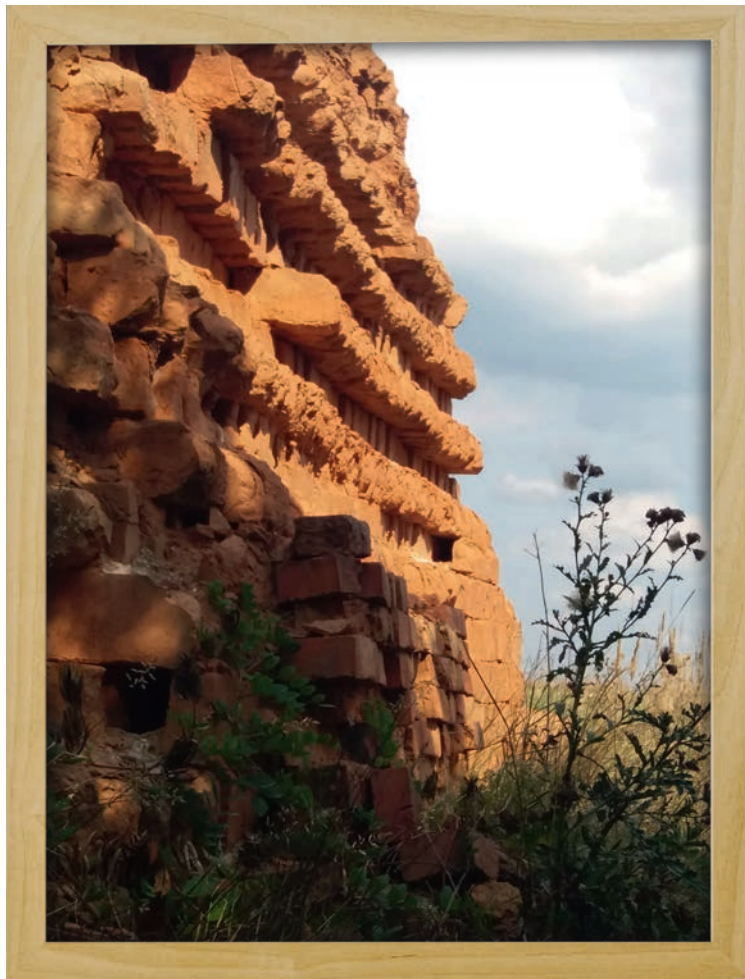

II miejsce • **ANNA GAŚ**
Pamiętam, że mieszkam w ciekawym miejscu

III miejsce • **MAGDALENA TOKARSKA**
Wspomnienie – Pamiątka z przeszłości

**Fotowettbewerb „Lokale Geschichte durch
das Objektiv der Erinnerungen“**
Konkurs fotograficzny „Historia lokalna
w obiektywie wspomnień”

I miejsce • **KAMIL KRÓLIKOWSKI**
Piec polny w Bobrowej

II miejsce • **PAULINA GABRYSCH**
Budynek w miejscowości Bażany

III miejsce • **DOMINIKA GABRYSCH**
Kościół Świętej Trójcy w Bogacicy

Literaturwettbewerb „Wir enthüllen die Geheimnisse unserer Region. Wenig bekannte, vergessene oder nicht erzählte Geschichten“

Konkurs literacki „Odkrywamy tajemnice naszego regionu. Historie mało znane, zapomniane lub nieopowiedziane”

I miejsce • MILENA ZATYLNA

O śląskiej Marii i jej siostrze Wenus.

Fabularyzowana opowieść z elementami fantazji

Był spokojny niedzielny wieczór 17 sierpnia Roku Pańskiego 1664. Buczyna (z niemieckiego Pitschen) powoli kładła się do snu. Wygasły już ogniska wzdłuż fosy, tuż za murami miasta, przy których za dnia gawiedź bawiła się i płaśtała do muzyki wędrownych grajków. Po ogniskach pozostał tylko białawy dym, pachnący rutą i rozmarynem, który teraz ścielił się nad dachami.

Wartownicy szczerze zamknęli bramy grodu przy trzech miejskich basztach, aby otworzyć je znów o świcie. Mieli nadzieję, że noc będzie spokojna. Nie spodziewali się ni zbrojnych najeźdźców, ni rabusiów, ni dzikich zwierząt. Wydawało im się, a właściwie mieli nadzieję, że po wielu burzliwych latach przyszedł wreszcie spokojny czas.

Ale któż mógł to wiedzieć z całkowitą pewnością? Chyba tylko wielki Bóg! Jednak czy pomoże im w razie niebezpieczeństwa? Raczej w swojej srogości ześle kolejną karę na grzeszne miasto, tak jak to robił już tyle razy. Niszczył je pożogami, najazdami wojsk, zarazami, głodem. Tym razem powody też by znalazł. Zwolennicy kontreformacji tylko czekają, aż któraś z egipskich plag, a najlepiej wszystkie naraz, spadną na buczynian i innych odszczepieńców, lutrów, którzy wyparli się katolickiej wiary, jedynej słusznej i prawdziwej. Niech ich jak najszybciej piekło pochłonie! – życzyli im. Dlatego na wszelki wypadek wartownicy czuwali sumiennie i wypatrywali zagrożenia. Zapalone pochodnie żarzyły się w mroku i dodawały otuchy wojom. Ale im noc stawiała się gęstsza, a czerń na horyzoncie bardziej lepka i smolista, tym powieki stróżów były cięższe, zaś wola słabsza. W końcu dali się ośwładać słodkim majakom.

Kiedy już całe miasteczko spało snem twardym, nawet psy ufnie drzemały w swych budach, Maria wreszcie mogła opuścić dom. Noc znana lepiej niż dzień, lubiła jej atmosferę, niejednoznaczność, tajemnicę i ciszę, a przede wszystkim blask nieboskłonu. Była kobietą filigranową, niewysoką, pełną uroku i szlachetności w wyglądzie. Liczyła 54 lata. Jej oczy, choć otoczone siecią drobnych zmarszczek, nadal lśniły niezwykłym blaskiem. Może dlatego, że odbijał się w nich Wszechświat? Mieszkała w niewielkiej kamienicy w sąsiedztwie wieży Polskiej. Bezszelestnie, energicznym krokiem przebiegła płataninę kamiennych uliczek i znalazła się przy kościele Świętego Mikołaja. Na okalającym go cmentarzu, mimo ciemności, bez trudu odnalazła mogiłę swego męża.

– Mój kochany, to już trzy lata, jak muszę żyć bez ciebie – mówiła szeptem, a jej palce z delikatnością gładziły litery na zimnej płycie piaskowca. Układały się w napis: „Elias von

Loewen Leonibus. Odszedł do Pana 27 kwietnia 1661 roku”. – Śmierć nagle mi cię zabrała, wyrwała z objęć i tylko zagłębienia, gwałtem wyrte w kamieniu, są dowodem na to, że istniałeś. Nawet jeśli czas zatrze ranę w piaskowcu, moje serce nadal będzie rozdarte. Czy jest coś trwałego na Ziemi oprócz cierpienia i bólu? Czy może wszystko proch i pył?

Kobieta usiadła i objęła nagrobną płytę jak kochanka. Po śmierci męża czuła się ogromnie samotna. W całej Buczynie, niemałym przecież mieście, bo liczącym ponad tysiąc mieszkańców, nie było nikogo, kto choć na chwilę, choć w małym stopniu mógłby zapłacić tę pustkę. Tak sądziła Maria. Tak chciała. Stworzyła świat z mgły, duchów, cieni, wspomnień, westchnień, gwiazdowego pyłu, przebrzmiałego dawno śmiechu, zaćmienia Księżyca, nitek przeszłości, okruszków filozoficznego kamienia i babiego lata. Był dla niej prawdziwszy niż ten fizyczny, za oknem czy progiem domu. Nikogo do niego nie wpuszczała, nawet trzech dorosłych już synów.

– Hewel hawalim ha-kal hewel – rzekła za Koheletem po hebrajsku. – Marność nad marnościami i wszystko marność.

Ten dziwny, a jednocześnie fascynujący język, brzmiący jak zaklęcie, niosący ze sobą zapach orientalnych przypraw, szorstkość pustynnego piasku i widok oliwnych gajów, przypomniał jej zdarzenie sprzed prawie 40 lat. W jej głowie snuł się taki obraz: Maria ma szesnaście lat. Znów jest w kamienicy „Pod Złotym Chłopkiem” na świdnickim rynku. To dom jej ojca, lekarza miejskiego, Heinricha Cunitza. Dziewczyna siedzi przy dębowym stole i czyta o starotestamentowych prorokach. Stara się nie podnosić wzroku znad Biblii, aby nie natknąć się na spojrzenie nauczyciela, spacerującego miarowo po pokoju. Peszy ją ten nieodgadniony mężczyzna, podoba jej się, ale Maria próbuje to ukryć. Jest przystojny, wykształcony, erudycją dorównuje jej ojcu, którego dziewczyna uważa za najmądrzejszego człowieka na świecie. Jednak ponownie się nie zakocha, tak postanowiła. Niedawno została wdową, po zaledwie trzech latach małżeństwa z prawnikiem Dawidem Gertsmanem. Zabrała go szalejąca na Śląsku zaraza. Maria nie chce już ulotnych miłosnych uniesień, po których i tak przychodzi ból. Zamierza poświęcić się nauce.

Na nic się jednak zdało to postanowienie. Elias von Loewen, bo on był tym nauczycielem, zdobył serce uczennicy. Pod koniec 1629 roku stali się nie tylko małżonkami, ale najwierniejszymi przyjaciółmi, naukowymi partnerami, którzy prawie nigdy się nie rozstawali i którym nigdy nie brakowało tematów do rozmów.

To w rodzinnym domu Maria poczuła, jak wielką potęgą jest ludzki umysł, a zdobywanie wiedzy stało się dla niej największą przygodą i rozrywką. Ojciec utrzymywał kontakty z najświatlejszymi naukowcami ówczesnej Europy. Intelktualne dysputy, opowieści o odkryciach Kopernika i Galileusza, nowych łądach i filozoficznych ideach, przyszłości zapisanej w gwiazdach czy budowie ludzkiego ciała rozpały umysł dziewczynki, zawładnęły jej wyobraźnią, choć niewiele z nich rozumiała. Aby stały się jej udziałem, musiała pokonać opór ojca. Choć był wybitnie wykształcony, jednak hołdował krzywdzącemu i staromodnemu przekonaniu, że dla niewieściego mózgu i jego „duchów żywotnych” – cokolwiek one były – nadmierna nauka nie jest wskazana. Może zakończyć się tragicznie, na przykład delirium. Z czasem stary pan Cunitz zmienił zdanie i sam docenił talent córki.

Już jako pięcioletka Maria nauczyła się czytać i pisać po niemiecku. Następnie posiadała umiejętność władania łaciną, greką, hebrajskim, francuskim, polskim i włoskim. Pięknie malowała, śpiewała i grała na instrumentach. Uczyła się też jak być dobrą panią domu.

Po ślubie Elias von Loewen, uznany matematyk, lekarz, astronom, nie tylko nie hamował intelektualnych ambicji żony, ale, co więcej, stał się jej przewodnikiem. Takiego

towarzysza życia nie mogła sobie nawet wymarzyć! Podczas gdy wielu naukowców nadal – za świętym Tomaszem z Akwinu – uważało kobietę za nieudanego mężczyznę, niektórzy nawet twierdzili, że niewiasta to nie człowiek, lecz monstrum, którego miejsce jest co najwyżej w kuchni, nie na salonach czy uniwersytetach, Elias dał Marii wolność, obdarzył szacunkiem i podziwem nie tylko dla jej wielkiej urody, ale przede wszystkim rozumu.

Matłonkowie nie mieli łatwego życia, jednak na pewno było ono ciekawe. Uciekali przed wielką historią, a ta co chwilę ich dopadała. Nie zamierzali wyrzec się protestantyzmu, tak jak rodzeństwo Marii, więc musieli opuścić Świdnicę. Zmusiły ich do tego wojna trzydziestoletnia i prześladowania religijne. Schronienie znaleźli w Byczynie, gdzie Elias dostał posadę fizyka miejskiego. Leczył ubogich, doglądał chorych w szpitalu, wytwarzał lecznicze mikstury. Dobrze im się powodziło, jednak dziejowe zawirowania znów ich dopadły, nawet na krańcach cesarstwa. W obawie o swoje życie uciekli na teren Rzeczypospolitej, gdzie schronienia w klasztorze cysterek w Ołoboku udzieliła im ksenia Zofia Łubieńska. Do domu w Byczynie wrócili dopiero po podpisaniu pokoju westfalskiego w 1648 roku, który zakończył krwawą, długą i wyniszczającą wojnę.

Przez wiele lat tułali się niepewni swego losu. Ziemia stała się tak nieprzewidywalnym miejscem do życia, że całą swą uwagę skupili na odległych planetach, gwiazdach, kometach. Szukali prawideł, jakie „Najwyższy Rządca i Sternik Ruchu”, jak mówiła Maria o Bogu, ustalił dla Wszechświata. A trzeba przyznać, że Jego pomysłowość w tej materii była nieskończona! Jak dotrzeć do sedna tych zasad, skoro każda z planet jest inna i każda rządzi się swoimi prawami?

Kosmos fascynował Marię. Po raz pierwszy usłyszała o nim od ojca, który współpracował z duńskim astronomem Tycho Brahem. Odwiedził nawet słynną siedzibę naukowca, czyli Uranienborg na wyspie Van. Te opowieści były dla małej cudowniejsze niż najpiękniejsze bajki.

Szczególną więź Maria czuła z Wenus. Gwiazda Zaranna była dla niej jak siostra, przyjaciółka, najpewniejszy punkt odniesienia w chaosie życia. Białogłowa z niecierpliwością czekała chwili, kiedy na nocnym niebie będzie mogła ją odnaleźć. To nie był przypadek, są sobie przeznaczone – tak uważała Maria. Na świat przyszła przecież w 1610 roku, kiedy to Galileusz odkrył trzy fazy ruchu tej niezwyklej planety, czczono ją już przez starożytnych. Babilończycy na przykład nazywali ją Isztar – od bogini ucieleśniającej kobiecość i miłość. Dziewczyna wierzyła, że Wenus wybrała właśnie ją, aby kontynuowała dzieło wielkiego uczzonego i właśnie przed nią zechce odkryć swoje tajemnice. Nie myliła się.

Miłość do Kosmosu podzielał też Elias, tym zdobył serce Cunitii, a później cierpliwie prowadził po ścieżkach astronomicznej wiedzy.

– Pamiętasz, jak całymi nocami obserwowaliśmy niebo na dachu świdnickiego domu? – Maria po długim rozmyślaniu rzuciła pytanie w przestrzeń cmentarza i nie czekając na odpowiedź, kontynuowała: – Tak pięknie opowiadałeś o Drodze Mlecznej, mgławicach, elipsach, ruchach planet... Wszystko to wydawało się nam tak bliskie, zaledwie na wyciągnięcie ręki. Jak wielkimi marzycielami byliśmy wtedy. Czy wierzyliśmy, że przyjażniac się z gwiazdami, unikniemy przemijania, w ziemskiej postaci będziemy wieczni jak Kosmos?

Maria przez swoje zainteresowania budziła nieufność. Ludzie nie potrafili zrozumieć tej dziwnej kobiety, która nocami siedzi na dachu, a w dzień śpi. Może ma konszachty z diabłem? Dobrze, że minęły czasy stosów, na których płonęły czarownice, bo los uczzonej mógłby się różnie potoczyć. Świdniccy rajcy miejscy skarcili ją tylko za nieobyczajne za-

chowanie, co wówczas było poważnym oskarżeniem. Kobieta nie zamierzała zrezygnować z tego, co kochała najbardziej, a mąż ją w tym wspierał.

Matłonkowie na dobre swoje badania rozwinęli w Byczynie i w Ołoboku. Wtedy Maria dowiodła, że nocne obserwacje nie są tylko kaprysem, ale ciężką i ważną pracą. Jej efektem stała się książka „Urania propitia” („Urania taskawa, czyli astronomia łatwa do przyswojenia”), którą Cunitia wydała w Oleśnicy w 1650 roku i dedykowała cesarzowi Ferdynandowi III. To było wielkie dzieło! Uczona m.in. dokończyła to, co zaczął Galileusz. Udowodnił on, że Wenus na pewno krąży wokół Słońca, a Maria jako pierwsza opracowała sposób liczenia fazy jej ruchu. Ale zrobiła też dużo więcej. Opisała ruchy Saturna, Jowisza, Marsa, Merkurego i Księżyca. Bardzo dokładnie obliczyła i skorygowała trajektorie planet Układu Słonecznego. Zweryfikowała też obliczenia Johanna Keplera. Poprawiła kilka błędów, które wkrały się do obliczeń astronoma w jego słynnych tablicach oraz przedstawiła je w znacznie łatwiejszej postaci, tak że stały się nie tylko wiedzą dla wtajemniczonych, ale także adeptów „królowej nauk”, bo za taką uważała astronomię. Książka liczyła 144 strony i 286 tablic. Była napisana po łacinie i niemiecku. Wstępem opatrzył ją Elias, który wyłuszczył autorstwo oddawał swej małżonce.

Dzieło, które trafiło do wielu ośrodków uniwersyteckich, przyniosło Marii europejską sławę i tytuł najwybitniejszej białogłowy na kontynencie. Jan Herbinus nazywał ją w liście „najszlachetniejszą, najbardziej uczoną kobietą, autorką przychylnego traktatu o Niebie”. Zaś „Najszlachetniejszą i Najuczeńszą Panią Cunitią” określił ją Jan Heweliusz, z którym korespondowała kilka lat i którego dzieł – wraz z mężem – była recenzentką. Natomiast francuski astronom Ismael Boulliau wyznał, że szczerze podziwia Marię za przenikliwość, niezwykle przymioty umysłu i wytrwałość, dzięki którym jej imię na trwałe wyniesione zostało na szczyty Olimpu.

Jednak zły los znów o sobie przypominał. 25 maja 1656 roku w Byczynie wybuchł wielki pożar. Spłonęło wiele kamienic, w tym dom Marii i Eliasa, wraz z nim biblioteka, wyposażenie naukowe, lunety, korespondencja ze sławami nauki, a także wyniki ponad dwustu obserwacji astronomicznych. Może to Mars, planeta ognia i wojny, postanowił zniszczyć dzieło życia Cunitii z zazdrości o jej uwagę? Kolejnym ciosem była śmierć męża. Po tych dwu wydarzeniach zaprzestała wszelkiej naukowej działalności.

Nocą w niedzielę 17 sierpnia Roku Pańskiego 1664 Maria wyszła z domu, aby pożegnać się z Byczyną, w którą wrosła duszą i sercem, umysłem i ciałem. W ciemności przemierzyła miasto po raz ostatni. Z cmentarza poszła w dół ulicą sukiennic i rzemieślniczych warsztatów, pośpiesznie przebiegła przy wieży Niemieckiej, minęła ratusz i gospodę, gdzie parę lat wcześniej rozegrała się słynna na cały Śląsk wojna piwna, odcisnęła swoją dłoń na wilgotnej szybie budynku byczyńskiego gimnazjum. Czuła, że czeka ją długa podróż, że już niedługo będzie w innej rzeczywistości, rzeczywistości dusz. Nie bała się, miała tylko nadzieję, że po drodze do Planety Wieczności choć na chwilę zatrzyma się na Wenus, by złożyć pokłon swej niebiańskiej siostrze, i że tam, dokąd wędruje, szybko odnajdzie Eliasa.

Maria Cunitia zmarła pięć dni później, w piątek 22 sierpnia, tuż przed świętem apostoła Bartłomieja, które było w mieście dniem wielkiego jarmarku. Została pochowana w Byczynie obok męża. Ich groby nie zachowały się do naszych czasów, podobnie jak cmentarz wokół kościoła. W tym roku mija 355. rocznica śmierci uczzonej. O wielkiej astronomce przypomina tylko skromna tablica z nazwą jednej z bocznych uliczek miasta.

W uznaniu dla zasług Cunitii Międzynarodowa Unia Astronomiczna nadała imię słąskiej badaczki jednemu z kraterów na Wenus.

II miejsce • ELŻBIETA BURSY

Moje spotkania z cygańskim taborzem

Dawniej Romowie, czyli popularnie Cyganie, żyli w wozach, które były dla nich domami. Wspólnie wędrowali z miejsca na miejsce, budząc niejednokrotnie strach w mieszkańcach wsi, które odwiedzali.

W skład taboru wchodziło kilka rodzin, które rozbijały swoje obozy i koczowały na obrzeżach miast i wsi.

Do Bogacicy dwa razy do roku przyjeżdżały cygańskie tabory – latem i jesienią. Zatrzymywały się w lesie na Krężlu.

Jako dzieci z pewną niecierpliwością czekaliśmy na Cyganów. Były wakacje i nie było zbyt wiele atrakcji dla nas w tym czasie. Dlatego kiedy już zauważyliśmy kolumnę kolorowych wozów, włączyliśmy na płoty i z zapartym tchem obserwowaliśmy ich przejazd naszą ulicą (Konopnickiej). Dla dorosłych był to sygnał do wzmożonej ostrożności, a zwłaszcza pilnowania kur i innego drobiu.

Cyganie stawali w lesie niedaleko państwa Weinert (obecnie Jurczyk) i przygotowywali miejsce do rozpalenia ogniska. Nad ogniskiem, na specjalnym stojaku wisiał garnek, w którym gotowano jedzenie. Było gwarno, bowiem cygańskie rodziny były liczne i miały sporo dzieci.

Przed południem Cyganki ruszały do wsi na... łowy... Bardzo sprawnie potrafiły zwać zbóżem kury, którym po złapaniu szybko ukrecały głowy i chowały pod szerokimi, kolorowymi spódnicami. W talii obwiązane były specjalnym pasem, do którego przymocowane były haczyki. Na tych haczykach zawieszały upolowane kury i wszystko to, co zdążyły ukraść. Nigdy nie było widać, aby w rękach miały coś kradzionego. Potrafiły wzbudzać litość i wyzebrać kartofle, jajka, chleb i inne artykuły spożywcze, które chowały do płacht zarzucanych na plecy. Nigdy jednak nie okradły państwa Weinert, w pobliżu których koczowali.

Cyganie nie pracowali, dlatego chodzenie Cyganiek po domach „na żebry” było sposobem na zapewnienie rodzinom jedzenia. W czasie „zakupów” Cyganiek ich mężowie nie robili nic, wylegiwali się na słoneczku i pilnowali taboru.

Wozy cygańskie były pięknie malowane w kolorowe wzory. Wewnątrz wyściełane były piętrowymi się po suficie czyściutkimi pierzynami i poduszkami. Na podłogach wozu leżały dywany. Życie rodzinne kwitło przed każdym wozem, a konie ciągnące wozy zawsze odпочывały zadbane i najedzone w cieniu drzew.

Pobyt na obozowisku przy wsiach był dla Cyganów okazją do podkucia koni czy wyremontowania wozu u miejscowego kowala. Ponieważ mój ojciec był kowalem, często miałam okazję obserwować i słuchać opowieści Cyganów, którzy długie godziny spędzali w naszej kuźni. Mówili o trudach podróżowania taborzem i ciężkim życiu wędrowników.

Miejscowe dzieci z ukrycia przysłuchiwały się tym opowieściom. Były bardzo ciekawe Cyganów, ale jednocześnie się ich bały, bo były straszone przez dorosłych, że zostaną ukradzione (zwłaszcza te z ciemnymi włosami). To jednak nie przeszkadzało bardziej odważnym we wspólnych zabawach, oczywiście pod okiem starszego rodzeństwa.

Wieczorami Cyganie zapalali ogniska, a miejscowi mieszkańcy przychodzili posłuchać rzewnych cygańskich pieśni. Cyganki tańczyły boso przy dźwiękach gitary i akordeonu. U nich po raz pierwszy jadłam makaron z serem...

Po 10–14 dniach, zwykle wczesnym rankiem Cyganie zwiłali obóz i opuszczali Krężel. Wiedzieliśmy, że za kilka miesięcy znowu do nas przyjadą i już z niecierpliwością na nich czekaliśmy.

Ale pewnego roku latem Cyganie nie przyjechali... w 1964 roku władze polskie wydały Cyganom zakaz koczowniczego trybu życia w taborach i już tylko w moich wspomnieniach pozostały kolorowe wozy, opowieści, zabawy z cygańskimi dziećmi i smak niektórych potraw, które kojarzyć mi się będą zawsze z cygańskim taborzem...

III miejsce • ANNA WYRWICH

Ks. Jan Wesoly – proboszcz przełomu w Bogacicy

Ks. Jan Wesoly (Johann Wesolly)

Data i miejsce urodzenia: 19.04.1899 Raszowa w powiecie kozielskim
Święcenia kapłańskie: 30.01.1927 Breslau/Wrocław z rąk kardynała A. Bertrama
Proboszcz w Bogacicy (pierwotnie Bodland): 19.12.1934–25.04.1969
Data śmierci: 25.04.1969, miejsce pochówku: cmentarz w Bogacicy

Bogacica, 25.04.1969 Uroczystość św. Marka

Dzisiaj umarli nasz Farorz!

Ponad rok leczył się w klinikach we Wrocławiu. Białaczka niestety była silniejsza. A miał tyle nadziei, że wyzdrowieje! Snuł plany: *Jak wyzdrowieję, to trzeba te salki zrobić... Bo to tak nie idzie, żeby być gdzieś buta katecheza.*

Pogrzeb utkwił mi w pamięci... Siedem lat miałam. Otwarta trumna na środku kościoła, a w niej ks. proboszcz Jan Wesoly (Johann Wesolly). Eksportacja, a potem pogrzeb. Tłumy ludzi, bardzo dużo księży!

Ksiądz Wesoly- to byli Farorz! Bo do księdza mówiło się w trzeciej osobie liczby mnogiej: *Oni*, a nawet ze śląska: *Łòni. Łòni przidom, łòni pedzieli...* Przypuszczam, że wynikało to z tłumaczenia z języka niemieckiego formy grzecznościowej „Sie”. Ale też ksiądz miał autorytet, w ważnych sprawach radzono, jak na przykład przed frontem: *Czy mamy flichtować (Czy mamy uciekać).* Ksiądz Jan Wesoly był w opinii parafian „solidną firmą”: bardzo wymagający, zarówno w stosunku do parafian dorosłych, jak i dzieci na katechezie. Postawny, kulturalny, mogło się wydawać czasem, że jest oschły, ale taka to była szkoła! Ksiądz – ten przedwojenny – musiał wzbudzać respekt i „uczyć porządku” tego dosłownego i tego moralnego. Ksiądz Jan Wesoly przygotowywał się do kapłaństwa we Wrocławiu (wtedy Breslau), gdzie biblistyka, teologia dogmatyczna i teologia moralna stały na wysokim poziomie. I proboszcz wcielał w życie to, czego się nauczył i co wyznawał. Były zasady, których się nie łamało, albo ponosiło się konsekwencje tego. Ministranci i przy ołtarzu oberwali od księdza, gdy coś było nie tak. Na farę też się szło z drzeniem... Bo złożyć ofiarę za mszę św. trzeba było na plebanii. Ksiądz dr Herbert Simon, pochodzący z Bogacicy,

bywał na farze praktycznie od dziecka, znał Farorza, którego obserwował, od którego się uczył, któremu wiele zawdzięcza i którego bardzo cenił. Oczywiście jest fakt, że inaczej postrzegał go jako mały chłopak, ministrant, inaczej jako kleryk i kapłan. Przypomina, że przy bliższym poznaniu księdza proboszcza okazywało się, że jest to bardzo ciepły i życzliwy człowiek, który przejmował się losem swoich parafian. Zbierając ofiary na cele parafialne, troszczył się o ofiarodawców. Ks. Herbert przypomina sobie sytuację, gdy ks. Wesoły, przyjmując ofiarę za odprawioną mszę, pytał parafian: *A starczy wam? Jak nie – to dejcie połowa.*

A wydatków i długoletnich zabiegów związanych z renowacją bogacickiej świątyni było ogromnie dużo. To ks. Jan Wesoły zadbał w drugiej połowie lat pięćdziesiątych o przyozdobienie całego kościoła bogatą sztukaterią, powstały łuki, gzymsy, dodano figury, m.in. scenę figuralną przedstawiającą św. papieża Piusa X i św. Tomasza z Akwinu adorującego Najświętszy Sakrament oraz scenę na łuku oddzielającym starą część kościoła od nowej z napisem w języku łacińskim: *I powtórnie przyjdzie w chwale sądzić żywych i umarłych*, ukazującą paruzję Chrystusa, a także freski proroków Starego Testamentu zwiastujących Mesjasza. Wcześniejsza rozbudowa kościoła o transept z kopułą i prezbiterium (rozpoczęta w 1905 roku) była bardzo kosztowna, więc w kościele konsekrowanym w 1912 roku niektóre elementy były tylko malowane na brązowo. Dziś nie wyobrażamy sobie naszego kościoła – perły architektonicznej Opolszczyzny, zaliczanego do III grupy zabytków – bez tej bogatej sztukaterii. Za czasów księdza Wesołego wstawiono nowe okna z witrażami, zamontowano nowe dzwony. Ksiądz Wesoły sprowadził wiele egzotycznych krzewów na cmentarz, m.in. kasztanowiec jadalny, krzaki żywopłotu, dziś szczytkowe, także zostały zasadzone w tamtym czasie i cieszyły oko parafian i gości.

Aż trudno uwierzyć, że w latach przedwojennych i wojennych (1938–1942) wybudowano w naszej parafii kościół filialny w Bazanach. Musiała być wielka determinacja i zaangażowanie mieszkańców, by mimo wielu trudnych okoliczności spowodowanych wojną powstał kościół Chrystusa Króla Wszechświata w Bazanach, którego tytuł jest autorstwa ks. Wesołego, który pragnął przez to podkreślić, że jedynym wodzem dla ludzi wierzących jest Jezus Chrystus. I przy budowie tego kościoła, jak i renowacji parafialnego można było zauważyć, że ks. Wesoły stawiał na wysoką wartość artystyczną w obiektach sakralnych, nie znosił tandety. Wiele jest opowieści również na ten temat. Wierni parafianie cenili zaangażowanie proboszcza i łożyli, ile mogli, na te cele, nawet młodzież miała w tym swój udział, składając ofiarę kolędową na rzecz renowacji świątyni. Oczywiście był fakt, że parafianie bardzo angażowali się w budowie i w różnych pracach gospodarczych w parafii.

Dla parafian Bogacicy ważne było, żeby ksiądz był przede wszystkim duszpasterzem, wskazującym drogę postępowania i prowadzącym do Boga. W czasach obecności ks. Wesołego w Bogacicy liturgię sprawowano, tak jak w całym Kościele, w języku łacińskim. Żeby Pismo św. było zrozumiałe, przed mszą św. czytano lekcję (czytanie) i ewangelię w języku, którym posługiwali się parafianie, czyli wcześniej po niemiecku, a później po polsku. Ks. Wesoły bardzo solidnie przygotowywał się do wyjaśniania zgromadzonym Słowa Bożego, korzystając przy tym z Pisma św. w oryginale, często przekładał z języka greckiego. Znał też dobrze łacinę i język hebrajski. Liturgia sprawowana była przepięknie. Ks. Simonowi utkwiła w pamięci najbardziej uroczysta prefacja na święta Bożego Narodzenia i Wielkanoc śpiewana przez ks. Jana

wysokim tenorem. Bogacki proboszcz był bowiem wykształconym muzykiem, pięknie śpiewającym, potrafiącym także grać na flecie, skrzypcach i organach. Dbał o chór i orkiestrę parafialną, wyposażoną przez parafię w instrumenty muzyczne.

25.04.2019 mija 50. rocznica śmierci proboszcza Jana Wesołego, który niepełna 35 lat kształtował życie parafialne, społeczne i kulturalne naszych przodków, kapłana, którego z pewnością należy zachować w pamięci i podstawową wiedzę o nim przekazać nowym mieszkańcom i młodemu pokoleniu.

Źródła:

- „Bogacica, dzieje parafii”, ks. Henryk Gerlic, Wyd. św. Krzyża, Opole 1997
- Opowieści ks. dr. Herberta Simona, wspomnienia parafian

Wydanie „Spacerownika” zrealizowano w ramach zadania:
**Opolskie bez tajemnic – Cykl spotkań, konkursów
i wycieczek poświęconych historii, tradycji i kulturze regionu**

Współfinansowane
przez Samorząd
Województwa
Opolskiego

**Marszałkowski
Budżet Obywatelski**

Zadanie sfinansowano w ramach
Marszałkowskiego Budżetu Obywatelskiego Województwa Opolskiego

Konsulat
der Bundesrepublik Deutschland
Oppeln

Sozial-Kulturelle Gesellschaft
der Deutschen im Oppelner Schlesien
Towarzystwo Społeczno-Kulturalne
Niemców na Śląsku Opolskim

Wydawca:

Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim
ul. M. Konopnickiej 6
tel./fax +48 77 40 21 070
tskn@skgd.pl
www.skgd.pl

Autor: Krzysztof Adamski

Tłumaczenie na niemiecki: **Thomas Schekalla**

Korekta polska: **Krzysztof Szymczyk**

Korekta niemiecka: **Claudia Brymm**

Fotografie: **Adam Brzuszek**

Projekt, skład i produkcja: **studio context**, www.context.pl

Koordinacja: **Marek Kurpiela**

Wydanie 1 (poprawione): 2019 (2021)

Nakład: 500 egzemplarzy

ISBN 978-83-951889-2-3

9 788395 188923

